

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แนวคิดเกี่ยวกับวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Route to change) ของอลัน โรเจอร์ (Alan Roger) และการพัฒนาโครงการ (program) ทางการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งมีการแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามวิธีการและขั้นตอนในระยะเวลาต่างๆ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยที่กำหนดไว้ จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอ โดยมีประเด็นในการนำเสนอ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาชุมชนนำร่อง 5 แห่ง และการสังเคราะห์ผลการศึกษาของทั้ง 5 ชุมชน

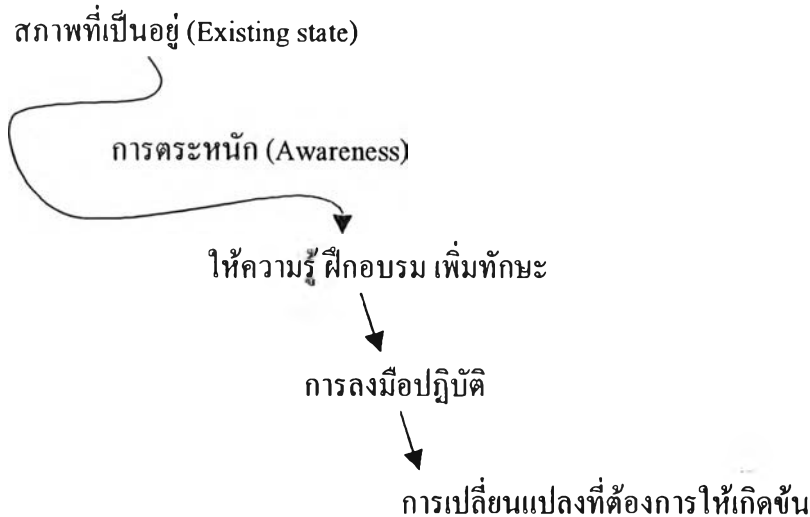
1. ชุมชนวัดกลาง เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

1.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนวัดกลาง ตั้งอยู่ในเขตการบริหารของเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีที่ตั้งอยู่บริเวณซอยลาดพร้าว 132 มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองที่มีการก่อตั้งขึ้นมาในลักษณะของหมู่บ้านจัดสรร ที่มีเจ้าของที่ดินแบ่งที่ดินขายให้แก่บุคคลทั่วไป ซื้อและสร้างที่อยู่อาศัยโดยมีกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่นี้แต่เดิมบางส่วนต่อมาเมื่อมีผู้ที่เข้ามาซื้อที่จัดสรรเพื่อตั้งรกรากเพิ่มมากขึ้น จึงมีการประกาศตั้งเป็นชุมชนภายใต้การบริหารของเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้น เพื่อร่วมกันบริหารการพัฒนาชุมชนร่วมกับกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีจำนวนครัวเรือน 320 ครัวเรือน ประชากรประมาณ 1,800 คน สภาพทั่วไปทางสังคม ประชาชนมีความสัมพันธ์กันดีในระดับหนึ่ง มีการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันในรูปกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น และชุมชนมีกิจกรรมดีเด่นที่ภาคภูมิใจคือ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ธนาคารขยะรีไซเคิล

1.2 วิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Route to change) ตามแนวคิดของอลัน โรเจอร์ (Alan Roger) ในการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน จากการศึกษา พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลาง มีวิถีทางการพัฒนาแบบ the technocratic route to development ซึ่งมีลักษณะดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 The technocratic route to development

ตามวิถีทางการพัฒนาแบบ The technocratic route to development ดังภาพข้างต้น ขอนำเสนอรูปธรรมที่เกิดขึ้นซึ่งผู้วิจัยพบจากการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพที่เป็นอยู่ การจัดการขยะมูลฝอย มีปัญหาสำคัญคือ ขยะมีปริมาณมาก จนล้นที่รองรับขยะชั่วคราว ซึ่งจัดไว้ตามจุดต่างๆ ของชุมชนซึ่งรถจัดเก็บขยะของกรุงเทพมหานคร จะมาเก็บรวบรวมเป็นระยะๆ ไม่ได้จัดเก็บทุกวัน สภาพการจัดการขยะของครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ ไม่มีการคัดแยก มีเป็นจำนวนน้อยเท่านั้นที่คัดแยกขยะที่ขายได้เก็บไว้ขาย จึงทำให้มีขยะเกลื่อนกลาดเพราะถังรองรับไม่พอเพียง ครัวเรือนบางส่วนนำไปทิ้งลงคลองหรือแอบนำไปทิ้งในที่คนอื่น จนเกิดการทะเลาะวิวาทกัน อย่างไรก็ตาม ทางชุมชนก็ไม่มีการดำเนินการใดๆ ในเรื่องนี้

2. การให้ความรู้ ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ เกิดขึ้นจากการที่มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เชิญผู้นำชุมชนในเขตลาดพร้าว เข้ารับการอบรมเรื่องการคัดแยกขยะเมื่อปลายปี 2542 พร้อมทั้งนำไปทัศนศึกษาที่จังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้โดยชุมชนวัดกลางได้ส่งตัวแทนซึ่งเป็นกรรมการชุมชนเข้าร่วม 1 คน คือ นายสุกชัย ตริรัตน์ชวลิต หลังจากนั้นได้นำความรู้ที่ได้มาทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยการคัดแยกขยะในบ้านก่อนกึ่งทิ้ง ต่อมาในปี พ.ศ.2543 คณะกรรมการชุมชนวัดกลาง จำนวน 7 คน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิชุมชนไท และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเข้ารับการอบรม หลักสูตรการจัดการขยะเชิงพาณิชย์ ระยะเวลา 2 วัน ซึ่งจัดโดยบริษัททวงษ์พาณิชย์ จำกัด จังหวัดพิษณุโลก และในครั้งนั้นได้มีโอกาสไปทัศนศึกษาเรื่องการดำเนินงานธนาคารขยะที่ชุมชนวัดพันปีด้วย นอกจากนั้นทางคณะกรรมการชุมชนยังได้รับความรู้และเพิ่มพูนทักษะด้านการคัดแยกขยะเพิ่มขึ้น จากการเข้าร่วมโครงการจัดการสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบางกะปิ โดยความร่วมมือและสนับสนุนของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน กรมควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมีการจัดกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนต่างๆ ในเขตบางกะปิเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

จากการได้รับความรู้ในรูปแบบดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการชุมชนได้นำความรู้มาเผยแพร่โดยจัดการอบรมเด็กและเยาวชนในชุมชน มีผู้เข้าร่วมจำนวน 35 คน เพื่อชี้แจงหลักการและแนวทางการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง พร้อมทั้งมีการสาธิตให้ดู และให้ฝึกปฏิบัติ ผู้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรและดำเนินการอบรมคือ คณะกรรมการชุมชน ระยะเวลา 1 วัน

3. การปฏิบัติ (ลงมือทำ) หลังจากการรับความรู้ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทางคณะกรรมการชุมชนได้ดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอย โดยรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนมีการคัดแยกขยะ ก่อนทิ้งด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ทางระบบเสียงตามสายของชุมชน และผ่านสื่อบุคคล ได้แก่ เยาวชนที่เข้ารับการอบรมจากคณะกรรมการหมู่บ้านไปแล้ว และได้เริ่มดำเนินการรณรงค์วัสดุรีไซเคิลขึ้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2543 โดยรับฝากขยะที่เป็นวัสดุรีไซเคิล และนำไปขายให้ร้านรับซื้อของเก่า และนำเงินที่ขายได้มาให้สมาชิกออมและมีการปันผลในรูปวัสดุอุปกรณ์ เช่น ปากกา ดินสอ กระดิกน้ำ ถุงเท้า เป็นต้น ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีการดำเนินการ คือ การนำขยะจำพวกที่เป็นอินทรีย์วัตถุ เช่น เศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ มาทำเป็นปุ๋ยน้ำจุลินทรีย์ใช้บำบัดกลิ่น และรดต้นไม้ นอกจากนั้นมีการอบรมให้ความเพิ่มเติมเป็นระยะๆ โดยทางชุมชนมีการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น โครงการเยาวชนชุมชนสัมพันธ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการอบรม “ขยะพิช” ชุมชนวัดกลาง เป็นต้น และหลังจากที่รณรงค์เรื่องการลดปริมาณขยะด้วยการคัดแยกได้ผลดี คณะกรรมการชุมชนจึงได้รณรงค์ให้มีการทำความสะอาดศาลากลางโดยการรื้อขยะขึ้นจากคลอง และการดำเนินการได้ผลดี คือ ถ้าคลองถูกพลิกพื้นจากความสกปรกน่าเหม็น เป็นถ้าคลองที่สะอาดขึ้นกว่าเดิม

4. การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น จากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ มาสู่การได้รับความรู้ ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ ด้านการจัดการขยะมูลฝอย และมีการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้น แล้วสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ ประชาชนมีความตื่นตัวในเรื่องการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ทำให้ปริมาณขยะลดน้อยลง และชุมชนสะอาดขึ้นกว่าเดิม ขยะไม่ล้นที่รองรับ นอกจากนั้นยังทำให้เกิดอาชีพการรับซื้อขยะรีไซเคิล และทำให้ประชาชนมีรายได้เสริมจากการขายเศษสิ่งเหลือใช้และเมื่อการดำเนินการต่างๆ ประสบความสำเร็จก็ทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ร่วมกันทำและรู้คุณค่าของการจัดการขยะมูลฝอย หลังจากการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอย บังเกิดผลคือ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นโดยความร่วมมือของคนในชุมชน จึงได้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ตามมา ได้แก่ มีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ขึ้นในชุมชนวัดกลาง ซึ่งถือเป็นผลที่ตามมาจากการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 4 ประการ คือ สภาพเดิมที่เป็นอยู่ การให้ความรู้ ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ การปฏิบัติ (ลงมือทำ) และการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่มีการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นก่อนการให้ความรู้ นั่นคือ ข้ามจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ไปถึงการให้ความรู้เลย สภาพดังกล่าวคือ การพัฒนาโดยมีวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า the technocratic route to development ซึ่งมีลักษณะดังภาพ 1

1.3 การพัฒนาโครงการทางด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการขยะมูลฝอย จากการศึกษา พบว่า ชุมชนวัดกลางมีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวในลักษณะดังนี้

1.3.1 การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน มีการจัดการศึกษานอกระบบในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การอบรม การสาธิต การทัศนศึกษาดูงาน ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น กรุงเทพมหานคร มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มูลนิธิชุมชนไท กรมควบคุมมลพิษ เป็นต้น

1.3.2 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ดังกล่าวเป็นการจัดโดยไม่ผ่านกระบวนการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวคือทางชุมชนไม่มีการวางแผนพัฒนาโครงการ การออกแบบและดำเนินการตลอดจนการประเมินผล แต่จะใช้วิธีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้ หรือทำการสาธิตเป็นครั้งๆ ไปตามที่กรรมการชุมชนตกลงเห็นชอบจัดขึ้น

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการจัดการขยะมูลฝอย จากการศึกษาประเด็นต่าง ๆ กรอบการวิเคราะห์เรื่องการมีส่วนร่วมที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ พบว่ามีรายละเอียด ดังนี้

1.4.1 ด้านมิติ ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ ใครบ้างมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมเรื่องใดบ้าง และลักษณะการเข้าร่วม

- ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลาง ประกอบด้วย ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ คือ คณะกรรมการชุมชน กลุ่มเยาวชน และประชาชนทั่วไป ส่วนภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขและพัฒนาชุมชนของเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่จากกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมและภาคเอกชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มูลนิธิชุมชนไท สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) บริษัทวงษ์พาณิชย์ จำกัด

- การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องใคบ้าง พบว่า แต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันไป กล่าวคือ ภาคประชาชน ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการคือ คณะกรรมการชุมชนจะมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ ตั้งแต่ขณะเริ่มต้น จนถึงขณะดำเนินการ รวมไปถึงการแจกแจงทรัพยากร ในการดำเนินการและการประสานงานขอความร่วมมือต่างๆ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังมีส่วนร่วมในเรื่องการรับประโยชน์จากการดำเนินงานในรูปแบบเงินที่ได้จากการขายขยะและในรูปแบบการสนับสนุนโครงการต่อเนื่องแก่ชุมชน ส่วนการประเมินผลนั้นไม่มีส่วนร่วมเนื่องจากไม่มีการดำเนินการ ในส่วนของกลุ่มเยาวชน และประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมเฉพาะในเรื่องของการปฏิบัติ ด้านการคัดแยกขยะในครัวเรือน และร่วมรับประโยชน์ในรูปแบบของเงินที่ได้จากการขายขยะและของ ขวัญที่ได้รับเป็นปีนผลจากการใช้บริการธนาคารขยะของชุมชน แต่ไม่มีส่วนร่วมในเรื่องการตัดสินใจ การแจกแจงทรัพยากรในการดำเนินการและการประสานขอความร่วมมือ ในด้านภาครัฐ หน่วยงานต่างๆ ที่ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาทำงานในชุมชนวัดกลาง ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะมีส่วนร่วมหลัก ๆ ในเรื่องของกรร่วมปฏิบัติงานในด้านการแจกแจงทรัพยากร การบริหาร และด้าน งบประมาณ แต่ไม่มีส่วนร่วมในเรื่องการประเมินผล

- ลักษณะการเข้าร่วม มีประเด็นย่อยที่ศึกษาและมีข้อค้นพบ คือ

1) ฐานการเข้าร่วมในรูปแบบสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ มีลักษณะแตกต่างกันไป กล่าวคือ ผู้นำชุมชน มีแรงจูงใจในรูปแบบของความภูมิใจ สำนึกรักชุมชนและการได้รับการยกย่อง เชื้อถือ จากคนในชุมชนและคนนอกชุมชนที่มาทำงานร่วมกันในชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐและ ภาคเอกชนต่าง ๆ และสิ่งตอบแทนที่ชุมชนจะได้รับเมื่อทำงานประสบความสำเร็จ เช่น รางวัลในรูปแบบ โครงการต่อเนื่อง งบประมาณ และชื่อเสียง ตัวอย่างเช่น ชุมชนได้รับการสนับสนุนโครงการ ต่อเนื่องจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อดำเนินการโครงการ ฝึกอบรมเรื่อง “ขยะพิช” เนื่องจากมีผลงานดีเด่นด้านการจัดการขยะระดับชุมชน และได้รับชื่อเสียง จากการเผยแพร่ข่าวสาร ของชุมชนซึ่งประสบความสำเร็จด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยหนังสือ พิมพ์มติชนรายวัน ได้เผยแพร่เรื่องราวในคอลัมน์ ชีวิตคุณภาพ ฉบับวันที่ 9 กันยายน 2546 หน้า 18 ภายใต้ชื่อ “เมื่อคลองเน่าสนิท ถูกพลิกฟื้นชีวิต กรณีศึกษาของชุมชนวัดกลาง” และ ฉบับที่ 21 ตุลาคม 2546 หน้า 16 ภายใต้ชื่อ “ขยะพิชแลกแต้มได้มากกว่า (คะแนน) ที่คิด” ในด้านของกลุ่ม เยาวชนมีแรงจูงใจในเรื่องการได้เงินพิเศษเล็กๆ น้อยๆ จากการขายขยะ และการได้รับปีนผลในรูปแบบ ของขวัญ เช่น กุ้งเห่า กุ้งดินสอ ปากกา ดินสอ กระปุกออมสิน เป็นต้น ส่วนประชาชนทั่วไปมี แรงจูงใจ ในเรื่องการมีรายได้พิเศษจากการแยกขยะไว้ขายและการมีโอกาสได้รับบริการเงินกู้จาก ธนาคารขยะและจากกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ในด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้าร่วม ดำเนินการนั้นมีแรงจูงใจจากการได้รับการสนองตอบจากชุมชนในด้านบวก คือให้ความร่วมมือ

อย่างดีทุกระดับตั้งแต่ระดับผู้นำชุมชนจนถึงประชาชนทั่วไป ทำให้มีกำลังใจในการทำงานร่วมกับชุมชน

2) รูปแบบการเข้าร่วม พบว่า ผู้ที่เป็นคณะกรรมการชุมชน เข้าร่วมในรูปแบบขององค์กรและเป็นการเข้าร่วมทางตรง คือ ลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอน ส่วนกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไปนั้นเป็นการเข้าร่วมทางตรงเช่นกัน แต่อยู่ในรูปของปัจเจกบุคคล ในด้านภาครัฐและภาคเอกชนนั้นเข้าร่วมในรูปแบบของตัวแทนหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนสังกัด และเป็นการเข้าร่วมทางตรง

3) ขอบเขตการเข้าร่วมด้านเวลาและกิจกรรม พบว่า แยกเป็น 3 ลักษณะคือคณะกรรมการชุมชนใช้เวลาทั้งในด้านการบริหารจัดการและการปฏิบัติ ประชาชนทั่วไปใช้เวลาเฉพาะการปฏิบัติ คือ คัดแยกขยะและนำมาขายหรือฝากกับธนาคารขยะ ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนใช้เวลาเฉพาะการร่วมบริหารจัดการเท่านั้น

4) ผลของการเข้าร่วม ศึกษา 2 ประเด็นย่อยคือ ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งและด้านปฏิสัมพันธ์ พบว่า ในด้านของการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้น การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลาง ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ดี กล่าวคือทำให้เกิดกระแสการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของชุมชน เช่น มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และระดมทุนไว้ให้สมาชิกกู้ยืมและส่งเสริมการออม มีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อหาช่องทางส่งเสริมให้สตรีมีในการทำกิจกรรมเพื่อหารายได้เสริม ช่วยเหลือครอบครัวและมีการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือกันยามเสียชีวิต เป็นต้น และในด้านปฏิสัมพันธ์ พบว่า กิจกรรมการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลาง ส่งผลให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ การรับฝากขยะ การขายขยะ การเข้าร่วมอบรมและร่วมกิจกรรมทัศนศึกษา เป็นต้น

1.4.2 ด้านบริบท ประกอบด้วย 2 ประเด็นคือ ลักษณะของงานในด้านสิ่งนำเข้าและประโยชน์และสภาพแวดล้อมของงาน

- ลักษณะของงาน

1) ด้านสิ่งนำเข้า พบว่า งานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลางที่ดำเนินการไปนั้น ไม่มีความซับซ้อนในเชิงเทคโนโลยี เพราะเป็นเรื่องที่สามารถชี้แจงได้แบบง่าย ๆ พร้อม ๆ กับการสาธิต และการไปคู่มืออย่างจากของจริงโดยการทัศนศึกษา แต่สิ่งที่พบว่าทำได้ยากคือ การสร้างเจตคติให้คนในชุมชนตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอย

2) ด้านประโยชน์ พบว่า งานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน วัดกลางที่ดำเนินการไปนั้นเกิดประโยชน์เป็นตัวเป็นตน สามารถรับรู้ได้โดยตรงและง่าย กล่าวคือ การได้รับเงินจากการขายขยะ จะส่งผลทันทีที่เริ่มปฏิบัติ และการมีโอกาสดูเงินจากกองทุนขยะของชุมชนก็มีโอกาสเป็นไปได้ กล่าวโดยสรุปในเรื่องประโยชน์คือ เป็นงานที่มีประโยชน์ชัดเจน มีโอกาสเป็นไปได้และส่งผลในระยะเวลาสั้น สังเกตและรับรู้ได้เร็ว

3) สภาพแวดล้อมของงาน พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงและมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ การมีรายได้พิเศษจากการขายขยะ การได้รับปันผลในรูปของรางวัล แม้จะเป็นมูลค่าไม่มาก แต่มีผลด้านแรงจูงใจได้ดี และการมีโอกาสดูเงินจากกองทุนขยะ นับเป็นแรงจูงใจด้านเศรษฐกิจอีกอันหนึ่งที่เกี่ยวข้อง ส่วนปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องมาจากกิจกรรมด้านการจัดการขยะมูลฝอย ส่งผลให้ชุมชนเห็นคุณค่าของสิ่งที่ได้ร่วมมือกันทำงานเกิดผลเป็นรูปธรรมขึ้นในชุมชน

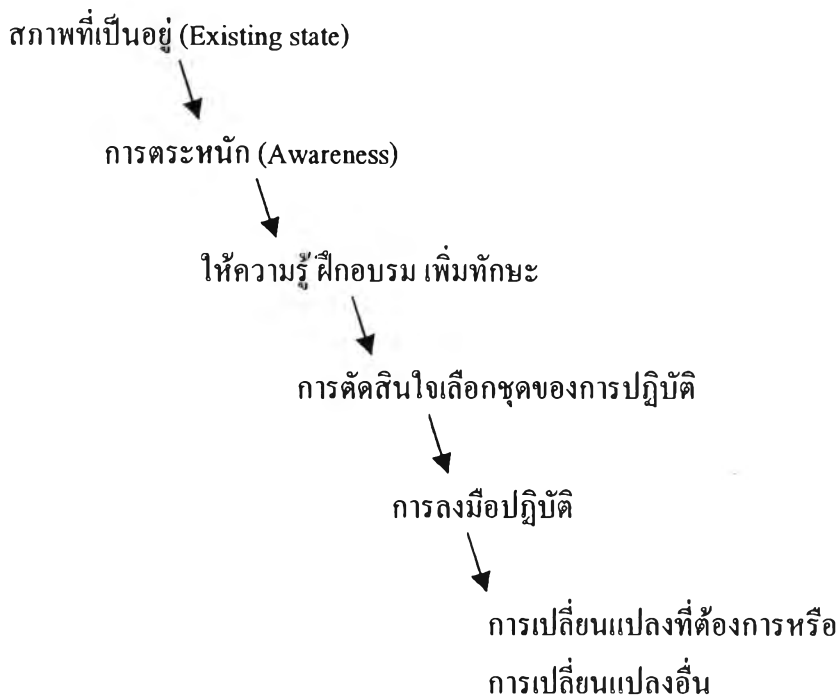
2. ชุมชนตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

2.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ตำบลคอนแก้ว ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวอำเภอ มีพื้นที่ประมาณ 34 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 4,736 ครัวเรือน ประชากร 12,969 คน สภาพทั่วไปทางสังคม ประชาชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนชนบททั่วไป มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดในลักษณะเครือญาติ มีการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ในรูปกลุ่มองค์กรต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ปัจจุบันอยู่ภายใต้การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว

2.2 วิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Route to change) ตามแนวคิดของอลัน โรเจอร์ (Alan Roger) ในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน จากการศึกษา พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลคอนแก้ว มีวิถีทางการพัฒนาแบบ Late decision-making in the development route ซึ่งมีลักษณะดังภาพที่ 2

ภาพที่ 12 Late decision-making in the development route

ตามวิถีทางการพัฒนาแบบ Late decision-making in the development route ดังภาพข้างต้น ขอนำเสนอรูปธรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยพบจากการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพที่เป็นอยู่ การจัดการขยะมูลฝอย มีปัญหา คือ ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นจากเดิม เนื่องจากการขยายตัวของเขตเมือง โดยเฉพาะ 3 ปีซ้อนหลังคือ ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา มีการตั้งร้านค้า สถานประกอบการและหอพัก เป็นจำนวนมาก มีการนำขยะใส่ถุงดำมาทิ้งกองข้างถนน หรือนำมาแอบทิ้งในที่ของผู้อื่น กระทั่งเกิดความขัดแย้งและทะเลาะวิวาทกัน

2. การตระหนัก จากสภาพปัญหาขยะดังกล่าว ทางผู้นำชุมชนฝ่ายต่างๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เกิดความตระหนักในปัญหา จึงได้มีการนำปัญหานี้เข้าสู่ที่ประชุมในระดับตำบล เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหา ซึ่งในขณะนั้นได้มีองค์กรภาคเอกชนที่ใช้ชื่อว่า สมาคมวิถีทางเลือกส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมกิจกรรม การประชุมวิเคราะห์สถานการณ์ด้วย และมีข้อสรุปเบื้องต้นว่า ควรมีการสร้างแกนนำ และวิทยากรกระบวนการก่อน เพื่อเป็นอาสาสมัครในการเผยแพร่ความคิดด้านการจัดการขยะมูลฝอยแก่ราษฎรทั่วๆ ไป

3. การให้ความรู้ ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการให้ความรู้ ฝึกอบรมหรือเพิ่มทักษะที่จัดขึ้นมีหลายลักษณะ ได้แก่ การฝึกอบรมด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ และทัศนศึกษาดูงานด้านการคัดแยกขยะที่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ การจัดค่ายกิจกรรมสำหรับแกน

นำที่มาจากทุกหมู่บ้านๆ ละ 8 คน จากนั้นรับสมัครอาสาสมัครที่จะเป็นวิทยากรกระบวนการเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ราษฎร และจัดการอบรมหลักสูตรวิทยากรกระบวนการด้านการจัดการขยะมูลฝอยแก่วิทยากรกระบวนการที่อาสาสมัครเข้ามาดังกล่าว

4. การตัดสินใจเลือกชุดของการปฏิบัติ หลังจากมีการให้ความรู้ ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว มีการร่วมกันตัดสินใจเลือกชุดของการปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย การประชุมการจัดฝึกอบรมราษฎร กลุ่มต่างๆ ได้แก่ ประชาชนทั่ว กลุ่มเยาวชน นักเรียนในโรงเรียน พระสงฆ์ และการศึกษาดูงาน

5. การลงมือปฏิบัติ สิ่งที่ทางชุมชนลงมือปฏิบัติหลังจากการตัดสินใจเลือกชุดของการปฏิบัติแล้วคือ แกนนำที่อาสาสมัครเป็นวิทยากรกระบวนการออกเผยแพร่ความคิดเรื่อง การจัดการขยะโดยการคัดแยกก่อนทิ้งแก่ราษฎรหมู่บ้านต่างๆ ในลักษณะการประชุมสัญจร จากนั้นมีการจัดการอบรมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน นักเรียน พระสงฆ์ และนำไปทัศนศึกษาดูงานที่จังหวัดพิษณุโลก ขณะเดียวกันมีการจัดตั้งจุดรวบรวมขยะของชุมชน เพื่อรวบรวมไว้ขายและนำเงินมาใช้สำหรับกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน โดยมีการตั้งคณะกรรมการและอาสาสมัครเป็นผู้บริหารจัดการ

6. การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นหรือการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ จากสภาพเดิมที่เป็นอยู่คือ มีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย และผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักในปัญหาและเกิดความคิดที่จะหาทางแก้ไข จึงเกิดการริเริ่มกิจกรรมด้านการให้ความรู้ ฝึกอบรมเพิ่มทักษะในหลายลักษณะ และมีการตัดสินใจเลือกชุดของการปฏิบัติและลงมือปฏิบัติตามที่มีการตัดสินใจร่วมกันไว้แล้ว ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายลักษณะและหลายระดับ กล่าวคือ ในระดับครัวเรือน มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งกันมากขึ้น โดยแยกขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ออกมาเพื่อนำไปขายหรือนำไปทำประโยชน์อย่างอื่น เหลือแต่ขยะที่ต้องทำลาย ส่วนเศษอาหารมีการแยกไว้เพื่อทำปุ๋ยอินทรีย์ และนำไปใส่ต้นไม้ที่ปลูกในบริเวณบ้านในระดับชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นคือ ปริมาณขยะที่ทิ้ง กองข้างทางลดลง ระบบการจัดการขยะของชุมชนเป็นกิจลักษณะและเป็นระบบมากขึ้น คือ มีจุดรวบรวมขยะที่แยกประเภทขยะชัดเจน เพื่อง่ายต่อการจัดการ มีอาคารพักขยะเพื่อคัดแยกก่อนนำไปขายให้ผู้รับซื้อของเก่า ในด้านอื่นๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ คนในชุมชนมีความสำนึกเพิ่มขึ้นในการร่วมกันรักษาสีเขียวโดยเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับ การคัดแยกขยะก่อนทิ้งของครัวเรือน

จากผลการศึกษาที่น่าเสนอมาข้างต้น 6 ประการ ของชุมชนตำบลดอนแก้ว จะเห็นได้ว่ามีการเริ่มต้นที่สภาพที่เป็นอยู่ มาสู่การสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นก่อน แล้วจึงมาสู่การให้ความรู้ ฝึกอบรมและเพิ่มทักษะ จากนั้นจึงมีการตัดสินใจเกิดขึ้นเพื่อเลือกชุดของการปฏิบัติและลงมือ

ปฏิบัติตามที่ตัดสินใจไว้ และมีการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการเกิดขึ้น สภาพดังกล่าวคือ การพัฒนาที่มีวิธิต่างสู่การเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า Late decision-making in the development route ซึ่งมีลักษณะดังภาพ 2

1.1 การพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการขยะมูลฝอยจากการศึกษา พบว่า ชุมชนตำบลคอนแก้วมีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1.1.1 การดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน มีการจัดการศึกษานอกระบบในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การฝึกอบรม การจัดค่ายกิจกรรม การทัศนศึกษาดูงาน ซึ่งดำเนินการโดยผู้นำชุมชน ฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายบริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำหนดผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น ร่วมกับองค์กรภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมวิสาหกิจเลือกและการดำเนินการเพื่อจัดการศึกษานอกระบบ รูปแบบต่างๆ นั้นจัดขึ้นทั้งภายในชุมชนเองและออกไปจัดนอกชุมชน

1.1.2 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลคอนแก้ว มีขั้นตอนในการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

ขั้นการวางแผน มีการประชุมร่วมกันของผู้นำชุมชนและตัวแทนฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย จากนั้นร่วมกันวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน และรับสมัครอาสาสมัครเพื่อเป็นทีมวิทยากรกระบวนการ

ขั้นการออกแบบและดำเนินการ มีการประชุมทีมอาสาสมัครวิทยากรกระบวนการเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษา การระบุวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เทคนิคเครื่องมือ สื่อที่จะใช้ แต่ไม่มีการจัดทำแผนการสอนที่เป็นกิจลักษณะ แต่มีการประสานด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกก่อนดำเนินการภาคสนามคือทำการฝึกอบรมและ/หรือ ทัศนศึกษาดูงาน

ขั้นการประเมินผล วิธีการประเมินผล ไม่มีการระบุผลลัพธ์ที่ต้องการแต่มีการกำหนดแผนในการประเมินผล โดยการจัดกิจกรรมประกวดผลงานด้านการคัดแยกขยะของหมู่บ้าน (กลุ่มบ้าน) ต่าง ๆ เพื่อประเมินการปฏิบัติโดยมีการให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้โดยดำเนินการหลังจากที่มีการอบรมและลงมือปฏิบัติด้านการคัดแยกขยะไปแล้วระยะหนึ่ง

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการขยะมูลฝอย จากการศึกษาระดับต้นต่างๆ ตามกรอบการวิเคราะห์เรื่องการมีส่วนร่วมที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ พบว่ามีรายละเอียด ดังนี้

1.2.1 ด้านมิติ ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ ใครบ้างมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมเรื่องใดบ้าง และลักษณะการเข้าร่วม

- ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลคอนแก้ว ตามวิถีทางการพัฒนาทั้ง 6 ขั้นตอน ที่นำเสนอผลการศึกษาในข้อ 2.2 ประกอบด้วยภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ คือ ฝ่ายบริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว ซึ่งเป็นผู้นำในฝ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนั้นก็คือ ผู้นำฝ่ายปกครอง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งผู้นำองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น ผู้นำสตรี ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ตลอดจนสมาชิกองค์กรชุมชนเหล่านั้นและประชาชนทั่วไป ส่วนภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมวิถีทางเลือก ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่ทำงานด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และมีภาคราชการเกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต 10 จังหวัดเชียงใหม่

- การมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง พบว่า แต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ และในระดับที่แตกต่างกันได้ กล่าวคือ ผู้นำชุมชนฝ่ายต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจตั้งแต่ขณะเริ่มต้น จนถึงขณะดำเนินการ รวมไปถึงการปฏิบัติในด้านการแจกแจงทรัพยากรในการดำเนินการ การบริหารและการประสานงานขอความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังมีส่วนร่วมในเรื่องของการรับประโยชน์จากการดำเนินงานในรูปของการยอมรับทางสังคมและชื่อเสียงที่เกิดขึ้นจากความสำเร็จในการดำเนินงาน และประการสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน ต่อมาในส่วนของสมาชิกกลุ่ม องค์กรชุมชน และประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมหลักๆ ในเรื่องของการตัดสินใจก่อนลงมือปฏิบัติและการลงมือปฏิบัติด้านการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง รวมไปถึงการร่วมรับผลประโยชน์ในรูปของเงินที่ได้จากการขายขยะ ความภาคภูมิใจในชื่อเสียงของชุมชนที่มีผลงานดีเด่นด้านการจัดการขยะ และในด้านของภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมวิถีทางเลือกนั้นมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเกี่ยวกับการแจกแจงทรัพยากร การบริหาร การฝึกอบรมและการประสานขอความร่วมมือ สำหรับภาคราชการ คือ สำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต 10 จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมหลักๆ ในเรื่องการแจกแจงทรัพยากร กล่าวคือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน เช่น การฝึกอบรม การทัศนศึกษาดูงาน การจัดการประชุม เป็นต้น

- ลักษณะการมีส่วนร่วม มีประเด็นย่อยที่ศึกษา 4 ประเด็น โดยมีข้อค้นพบ คือ

1) ฐานการเข้าร่วมในรูปสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ มีลักษณะแตกต่างกันไป กล่าวคือ ผู้นำชุมชนฝ่ายต่างๆ จะมีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ ในเรื่องการเชิดชูจิตใจงาม ความมีจิตสาธารณะ ความเสียสละที่มีต่อส่วนรวมเป็นหลักและมีเรื่องความรุนแรงของปัญหาขยะในชุมชนประกอบ และต่อมาหลังจากดำเนินการได้ผลดีมีระยะหนึ่งมีแรงจูงใจเสริมเข้ามาอีกในรูปของรางวัลต่างๆ ที่เป็นผลมาจากความสำเร็จในการดำเนินงาน เช่น รางวัลตำบลที่มีผลงานด้านการ

พัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนดีเด่น ปี 2546 รางวัลชนะเลิศการประกวดชุมชนถึงชะชะของคำ ประจำปี 2545 เป็นต้น ในด้านของประชาชน มีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจจากการจัดกิจกรรมของ วิทยากรกระบวนการ คือ การประชุมครัวเรือนโดยวิทยากรกระบวนการ 18 คน จะแบ่งกัน รับผิดชอบดำเนินการเป็นกลุ่มซึ่งแบ่งกลุ่มครัวเรือนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 15 ถึง 20 ครัวเรือน ส่วนภาคราชการและองค์กรภาคเอกชนเข้าร่วมโดยมีสิ่งกระตุ้น หรือแรงจูงใจที่มาจากความ สอดคล้องระหว่างเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร และเป้าหมายของชุมชนซึ่งตรงกัน ในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมเรื่องขยะมูลฝอย

2) รูปแบบการเข้าร่วม พบว่า ภาคประชาชนที่เป็นผู้นำชุมชน เข้าร่วมใน รูปขององค์กร เช่น ในรูปขององค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการองค์กร ต่าง ๆ และเป็นการเข้าร่วมทางตรง คือ ร่วมตั้งแต่การตัดสินใจปฏิบัติ รับผิดชอบและประเมินผล ส่วนประชาชนทั่วไปเข้าร่วมทั้งในรูปปัจเจกบุคคล (ครัวเรือน) และในรูปของกลุ่ม (กลุ่มบ้านที่เรียกว่า คຸ້ມ หรือหมวด) และกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน นักเรียน เป็นต้นและเป็นการเข้าร่วมทาง ตรง และด้านภาครัฐและองค์กรเอกชนมีรูปแบบการเข้าร่วมที่เหมือนกัน คือ เข้าร่วมในนามของ องค์กรและเป็นการเข้าร่วมทางตรง

3) ขอบเขตการเข้าร่วมด้านเวลาและกิจกรรม พบว่า ทั้งผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป และองค์กรภาครัฐและเอกชน มีขอบเขตการเข้าร่วมทั้งด้านเวลาและกิจกรรม ทุกขั้นตอนในลักษณะเท่าเทียมกันเป็นส่วนใหญ่ ตั้งแต่การตัดสินใจ การปฏิบัติ จนถึงการ ประเมินผล

4) ผลของการเข้าร่วม ศึกษา 2 ประเด็นย่อยคือ ด้านการเสริมสร้างความ เข้มแข็งและด้านปฏิสัมพันธ์ พบว่า ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้น การดำเนินงานด้านการจัด การขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลคอนแก้ว ส่งผลดีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กล่าวคือ ทำให้ชุมชนตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้านขยะมูลฝอย ด้วยพลังความสามารถและความร่วมมือของชุมชน จนประสบผลเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และ ส่งผลต่อความร่วมมือในการทำกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น เช่น มีการ ริเริ่มโครงการอื่นๆ ติดตามมา ได้แก่ โครงการผลิตแก๊สชีวภาพ จากมูลสัตว์ (สุกร) ซึ่งดำเนินการได้ ผลดีเช่นกัน ต่อมาในด้านปฏิสัมพันธ์ พบว่า กิจกรรมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบล คอนแก้ว ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และระดับกลุ่ม รวมถึงระดับองค์กรด้วย กล่าวคือ คนในชุมชนมีโอกาสทำงานร่วมกันมากขึ้นในกิจกรรมด้าน การจัดการขยะ เช่น การจัดทำจตุรบรรณขยะ การคัดแยกขยะ การขายขยะ การนำผลประโยชน์ จากการขายขยะมาใช้ประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้าน และองค์กรต่างๆ ในชุมชนมีการทำกิจกรรมที่

หนุนช่วยซึ่งกันและกัน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนงบประมาณเพื่อใช้ในการประชุม ฝึกอบรม แก่กลุ่มอาสาสมัครที่เป็นวิทยากรกระบวนการ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มเยาวชน เป็นต้น และ องค์การภาครัฐและเอกชนมีการทำงานร่วมกับชุมชนในลักษณะเพื่อนคู่คิด คือ มีส่วนร่วมในลักษณะ เท่าเทียมมากกว่าการสั่งการ

1.2.2 ด้านบริบท ประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ ลักษณะของงานในด้านสิ่งนำเข้า และประโยชน์และสภาพแวดล้อมของงาน

- ลักษณะของงาน

1) ด้านสิ่งนำเข้า พบว่า การดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลคอนแก่นั้น ไม่มีความซับซ้อนในด้านเทคโนโลยีและทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการ เนื่องจากเป็นการนำความรู้พื้นฐานด้านการจัดการขยะที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจของชาวบ้านมาใช้เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยนำสิ่งที่ชาวบ้านรู้อยู่แล้ว เช่น วิธีการจัดการขยะ ที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติที่บรรพบุรุษทำสืบต่อกันมา มาเป็นเนื้อหาในการเรียนรู้ด้วย ทรัพยากรบุคคลที่ใช้ดำเนินการก็เป็นคนในท้องถิ่น ได้แก่ อาสาสมัครที่สมัครเข้ามาเป็นวิทยากร กระบวนการเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนทรัพยากรด้านงบประมาณนั้นก็เน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน นอกจากนี้ยังมีสิ่งนำเข้าไปในด้านเวลา และวัสดุอุปกรณ์ ที่ประชาชน ช่วยกันสนับสนุนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ

2) ด้านประโยชน์ พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย สามารถส่งผลให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ในระยะเวลาสั้น คือ ประมาณ 3 ถึง 6 เดือน ทั้ง ประโยชน์ในเชิงปริมาณคือ ได้เงินจากการขายขยะ สำหรับปัจเจกบุคคล และสำหรับชุมชน รวมทั้ง ปริมาณขยะที่กองข้างทางลดลง และเกิดประโยชน์เชิงคุณภาพติดตามมา คือ มีความตระหนักใน ปัญหามากขึ้น จึงเกิดความร่วมมือมากขึ้นและเมื่อเห็นประโยชน์รวดเร็ว ก็เกิดแรงจูงใจที่จะทำต่อ เนื่อง และเกิด ผลสำเร็จในแง่การชนะการประกวดต่างๆ เกิดความภาคภูมิใจตามมา

3) ด้านสภาพแวดล้อมของงาน พบว่า มีปัจจัยเกี่ยวข้องด้านสภาพสังคม และ วัฒนธรรม กล่าวคือ การมีสภาพสังคมแบบชนบท และมีวัฒนธรรมแบบชาวพื้นเมืองภาคเหนือที่มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือกันและกันและมีความเป็นอยู่ที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ซึ่งเอื้อต่อการติดต่อสื่อสารและการขอความร่วมมือ ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลคอนแก่นเป็นไปได้สะดวกขึ้น

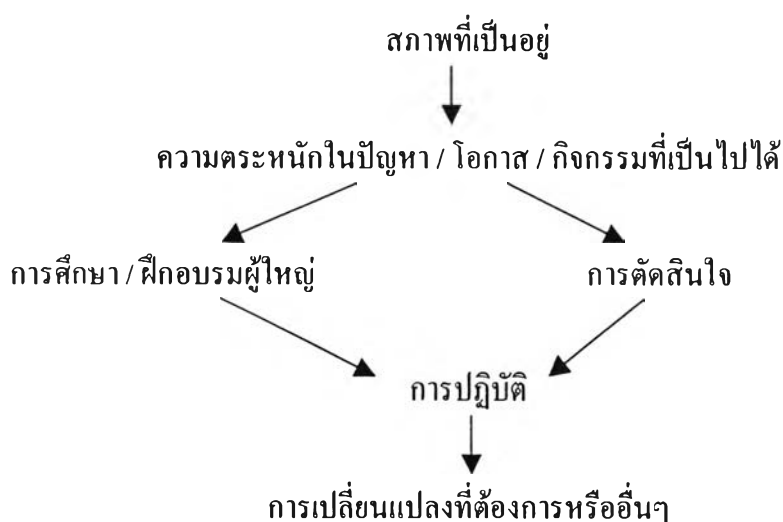
3. ชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

3.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 ตั้งอยู่ในเขตการบริหารของเทศบาลนครพิษณุโลก มีที่ตั้งอยู่บริเวณชอยบรมไตรโลกนาถ 21 ถนนบรมไตรโลกนาถ มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองที่มีการก่อตั้งขึ้นมาในลักษณะเป็นหมู่บ้านจัดสรร ที่แบ่งที่ดินขายเพื่อให้บุคคลทั่วไป ซื้อไว้สำหรับสร้างที่อยู่อาศัย ต่อมาจึงมีการประกาศตั้งเป็นชุมชนตามระเบียบของทางราชการ มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้นเพื่อร่วมกันบริหารการพัฒนาชุมชนร่วมกับเทศบาลนครพิษณุโลก ชุมชนนี้มีจำนวนครัวเรือน 120 ครัวเรือน ประชากร 420 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รองลงมาคือรับจ้างทั่วไปและรับราชการ สภาพทั่วไปทางสังคม ประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดี มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันในรูปองค์กรต่างๆ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพทำขนม กลุ่มอาชีพทำไข่เค็ม กลุ่มธนาคารขยะรีไซเคิล เป็นต้น ชุมชนมีผลงานดีเด่นคือ การได้รับรางวัลชุมชนดีเด่น ด้านสิ่งแวดล้อมระดับชาติ ประจำปี 2544 และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

3.2 วิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Route to change) ตามแนวคิดของอัลัน โรเจอร์ (Alan Roger) ในการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน บรมไตรโลกนาถ 21 มีวิถีทางการพัฒนาแบบที่เรียกว่า A dynamic change process ซึ่งมีลักษณะดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 A dynamic change process

ตามวิถีทางการพัฒนาแบบ A dynamic change process ดังภาพข้างต้นขอนำเสนอรูปแบบที่ เกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยพบจากการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพที่เป็นอยู่ เนื่องจากชุมชนบรมไตรโลกนาถ มีสภาพเป็นชุมชนเมือง มีสภาพ สังคมและเศรษฐกิจแบบชุมชนเมืองทั่ว ๆ ไป คือ อยู่ท่ามกลางสถานประกอบการด้านการค้าและ ธุรกิจต่าง ๆ จึงมีความเป็นอยู่แบบบริโภคนิยม มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการดำรงชีวิตที่ก่อให้เกิดขยะหรือเศษสิ่งเหลือใช้เป็นจำนวนมาก ในขณะที่ทางเทศบาลนครพิษณุโลกสามารถดำเนินการจัดเก็บขยะได้ในปริมาณและเวลาที่จำกัด จึงส่งผลให้ขยะล้นที่รองรับ เกิดการเน่าเหม็น สภาพดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่ยังไม่มีการจัดการใดๆ เกิดขึ้น เนื่องจากความเป็นอยู่ของคน ในชุมชนมีสภาพต่างคนต่างอยู่ เพราะเป็นหมู่บ้านจัดสรรที่คนอาศัยอยู่มาจากที่ต่างๆ กัน และ กรรมการชุมชนที่ตั้งขึ้นก็ยังไม่รวมตัวกันไม่ได้ ไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะดำเนินการใด ๆ ในเรื่องนี้

2. การตระหนักในปัญหา เกิดขึ้นจากการที่เทศบาลนครพิษณุโลก จัดโครงการประกวด ชุมชนสะอาดขึ้น และโครงการดังกล่าวมีการนำคณะกรรมการชุมชนไปทัศนศึกษาดูงานด้านการ จัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน หลังจากการทัศนศึกษาดูงานดังกล่าว ทางคณะกรรมการชุมชนจึงเกิดความตระหนักในปัญหาและริเริ่มความคิดที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ขึ้นในชุมชน ซึ่งความตระหนักนี้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับแรงกระตุ้นจากโครงการประกวดชุมชนสะอาด

3. การตัดสินใจ ประธานชุมชน คือ นายเชาวรัตน์ คล้ายสอน ได้จัดการประชุม คณะกรรมการชุมชน เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดส่งชุมชนเข้าประกวดตามโครงการประกวด ชุมชนสะอาด คณะกรรมการมีมติเห็นชอบ จึงตัดสินใจส่งชุมชนเข้าประกวด และดำเนินการจัดหา ถึงขยะเพิ่มเติมเพื่อให้พอกับปริมาณขยะ

4. การศึกษา ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ กิจกรรมเกี่ยวกับการให้การศึกษา ฝึกอบรมและ เพิ่มทักษะด้านการจัดการขยะมูลฝอยเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการตัดสินใจดำเนินการด้านการจัดการขยะ กล่าวคือ มีการจัดการอบรม จัดประชุมชี้แจง และจัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน เพื่อให้ประชาชนใน ชุมชนทราบถึงวิธีการคัดแยกขยะในระดับครัวเรือน การนำขยะที่เป็นอินทรีย์วัตถุมาทำปุ๋ย ชีวภาพ และให้เกิดความสำนึกในการรักษาความสะอาดของชุมชน กิจกรรมนี้ดำเนินการโดยระดับ ครัวเรือนมากขึ้นหลังจากที่มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษา ฝึกอบรม เพิ่มทักษะแล้ว

5. การลงมือปฏิบัติ ดังที่กล่าวมาแล้วในข้อ 4 คือ การปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอย เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยการตัดสินใจดำเนินการพร้อมกับการให้การศึกษา ฝึกอบรม และเพิ่มทักษะแก่ ประชาชน ดังนั้น การดำเนินการหรือลงมือปฏิบัติจึงเกิดขึ้นทันทีหลังจากนั้น โดยมีการดำเนินการ คือ การจัดหาถังขยะเพื่อแจกจ่ายให้กับครัวเรือนต่าง ๆ ในลักษณะแยกทิ้งตามประเภท คือ ขยะแห้ง และขยะเปียก มีการจัดที่รองรับขยะรวมตามจุดต่างๆ โดยวางข้างถนนในอัตรา 1 จุดต่อบ้าน 4-5

หลังคาเรือน มีการจัดตั้งธนาคารขยะขึ้นในชุมชน โดยมีที่ตั้งอยู่ ณ บ้านของนายเชาวรัตน์ คล้ายสวน ประชานชุมชน มีการจัดจุดสาริตในการทำปุ๋ยชีวภาพจากขยะที่เป็นอินทรีย์วัตถุ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านการจัดการขยะมูลฝอยขึ้น

6. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ คือ มีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย มีจำนวนมาก จนล้นที่รองรับและชุมชนเกิดความตระหนกจากแรงกระตุ้นในเรื่องการประกวดชุมชนสะอาดของเทศบาลนครพิษณุโลก และตัดสินใจส่งชุมชนเข้าประกวด พร้อมๆ กับการจัดการศึกษา โดยมีการฝึกอบรมและทัศนศึกษาดูงานและลงมือปฏิบัติตามที่กล่าวถึงในข้อ 5 ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในหลายลักษณะทั้งในระดับครัวเรือน และระดับชุมชน กล่าวคือ ระดับครัวเรือน มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งมากขึ้นกว่าเดิม โดยแยกเป็น 3 ประเภท คือ ขยะรีไซเคิล ขยะที่เป็นอินทรีย์วัตถุ ขยะพิษและขยะที่ขายได้ ระดับชุมชน มีสภาพแวดล้อมสะอาดขึ้น ปริมาณขยะน้อยลงกว่าเดิมมาก มีการจัดโครงการถนนปลอดถังขยะขึ้นในชุมชนและปรากฏว่า คนในชุมชนรู้จักกันมากขึ้น ซึ่งต่างจากเดิมที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีกิจกรรมร่วมกัน เมื่อมีโครงการส่งชุมชนประกวด จึงมีกิจกรรมที่ร่วมกันทำมากขึ้น นอกจากนั้นยังเกิดการทำกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกันที่แต่เดิมไม่เคยมีมาก่อน เช่น การจัดงานวันขึ้นปีใหม่ งานวันเด็กแห่งชาติ งานสงกรานต์ และคนในชุมชนมีรายได้พิเศษจากการขายขยะที่คัดแยกไว้ และจากการขายของให้แก่ผู้มาทัศนศึกษาดูงานด้านการจัดการขยะในชุมชน

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 ที่นำเสนอมาข้างต้นทั้ง 6 ประการ จะเห็นได้ว่า มีการเริ่มต้นจากสภาพที่เป็นอยู่มาสู่การเกิดความตระหนกในปัญหา โอกาส และกิจกรรมที่เป็นไปได้ จากนั้นจึงมีการตัดสินใจดำเนินการพร้อมๆ กับการจัดการศึกษาและฝึกอบรม ต่อมาก็มีการลงมือปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอยในรูปแบบต่าง ๆ และมีการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการเกิดขึ้น สภาพดังกล่าวคือ การพัฒนาที่มีวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง ที่เรียกว่า A dynamic change process ซึ่งมีลักษณะดังภาพที่ 3

3.3 การพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการขยะมูลฝอยจากการศึกษา พบว่า ชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

3.3.1 การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน มีการจัดการศึกษานอกระบบในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การฝึกอบรม การสาริต การทัศนศึกษาดูงาน ซึ่งดำเนินการโดยเทศบาลนครพิษณุโลก และทางชุมชนส่งบุคคลเป้าหมายเข้าร่วม เช่น คณะกรรมการชุมชน และตัวแทนของคนในชุมชนส่วนภายในชุมชนเอง การให้ความรู้หรือสร้างความเข้าใจ ใช้วิธีการประชุมชี้แจงหรือประชุมปรึกษาหารือ

3.3.2 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ดังกล่าว เป็นการจัดการโดยที่ทางชุมชนไม่ได้มีการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วยตนเอง กล่าวคือ ไม่มีการวางแผน การออกแบบและดำเนินการ ตลอดจนการประเมินผล แต่เป็นการส่งตัวแทนของชุมชนเข้าร่วมรับการอบรม ร่วมทัศนศึกษาดูงาน โดยเป็นไปตามหลักสูตรที่ทางเทศบาลนครพิษณุโลก กำหนดเป็นครั้ง ๆ ไป จากนั้นจึงนำความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ให้คนในชุมชน โดยการจัดการประชุม และทำการสาธิตวิธีการต่างๆ เช่น การคัดแยกขยะ การทำปุ๋ยชีวภาพ ตามที่ได้รับความรู้มา

3.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการจัดการขยะมูลฝอย จากการศึกษาประเด็นต่าง ๆ ตามกรอบการวิเคราะห์เรื่องการมีส่วนร่วมที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ พบว่า มีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 ด้านมิติ ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ ใครบ้างมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมเรื่องใดบ้าง และลักษณะการเข้าร่วม

- ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 ตามวิถีทางการพัฒนาทั้ง 6 ขั้นตอนที่น่าเสนอผลการศึกษาในข้อ 3.2 ประกอบด้วยภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำประชาชน ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ คณะกรรมการบริหารธนาคารขยะรีไซเคิล คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน คณะกรรมการกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ก็มีสมาชิกขององค์กรชุมชนดังกล่าวข้างต้น และประชาชนทั่ว ๆ ไป ที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนภาครัฐที่มีส่วนร่วม ได้แก่ เทศบาลนครพิษณุโลก โดยฝ่ายที่รับผิดชอบหลักได้แก่ ฝ่ายสาธารณสุขและฝ่ายพัฒนาชุมชน และในฝ่ายสาธารณสุขมีผู้เชี่ยวชาญจากประเทศเยอรมันนี ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยด้วย

- การมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง จากการศึกษา พบว่า แต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ที่แตกต่างกันและในระดับที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้นำชุมชนจะมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การบริหารและการลงมือปฏิบัติ ในขณะที่ประชาชนทั่ว ๆ ไป จะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและการบริจาคทรัพยากรในการดำเนินการ ส่วนภาครัฐได้แก่ เทศบาลนครพิษณุโลก มีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรม ทัศนศึกษาดูงาน การซื้อวัสดุอุปกรณ์ เช่น ถังขยะ วัสดุสาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพ ตลอดจนการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการขยะมูลฝอยแก่ผู้นำและองค์กรประชาชน รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์โรงเรียนต่างๆ ทั้งนี้โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากประเทศเยอรมันนีเป็นที่ปรึกษาและเป็นหัวหน้าการทำงานในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม ส่วนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์นั้น ทุกกลุ่มมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในลักษณะที่ต่างกัน กล่าวคือ ผู้นำชุมชนได้รับประโยชน์ในแง่ความภาคภูมิใจ

ที่ได้รับการยอมรับและยกย่องนับถือจากคนในชุมชนและจากภาครัฐที่สามารถเป็นแกนนำในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยจนเกิดผลสำเร็จ มีชื่อเสียง ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่น ด้านสิ่งแวดล้อมระดับชาติ ประจำปี 2544 และเป็นพื้นที่ศึกษาคุณานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรและชุมชนอื่นๆ ส่วนประชาชนทั่ว ๆ ไป ในชุมชน ก็ได้รับประโยชน์ในรูปของเงินรายได้เพิ่มเติมจากการขายขยะรีไซเคิล และขายสินค้าที่ชุมชนร่วมกันผลิตขายแก่ผู้มาศึกษาคุณานในชุมชน รวมทั้งความภาคภูมิใจในชื่อเสียงของชุมชน ในด้านของภาครัฐคือเทศบาลนครพิษณุโลก ได้รับประโยชน์ในด้านความมีชื่อเสียงด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และการได้รับความร่วมมืออย่างดีจากชุมชนสำหรับเรื่องการประเมินผลนั้น ไม่มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นกิจลักษณะแต่อย่างใด

- ลักษณะการเข้าร่วม มีประเด็นย่อยตามกรอบการศึกษา 4 ประเด็น โดยมีข้อค้นพบจากการศึกษา คือ

1) ฐานการเข้าร่วมในรูปสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม กล่าวคือ ผู้นำชุมชน มีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจในเรื่องความต้องการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนและต้องการรางวัลในการประกวดชุมชนสะอาด ของเทศบาลนครพิษณุโลก และเมื่อทำสำเร็จไประดับหนึ่งก็เกิดความภาคภูมิใจในผลงานและป็นแรงจูงใจให้ดำเนินการต่อเนื่อง จนชุมชนเห็นความสำคัญและร่วมดำเนินการด้วยความสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ในด้านประชาชนทั่วไป มีสิ่งกระตุ้นและแรงจูงใจหลักๆ เกี่ยวกับการมีรายได้จากการขายขยะรีไซเคิล การได้รับปันผลจากการเป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล และการมีโอกาสพบปะและร่วมกิจกรรมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนในโอกาสต่าง ๆ ที่กรรมการชุมชนจัดขึ้น ด้านภาครัฐมีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจในรูปของผลงานและความมีชื่อเสียงขององค์กร ทั้งนี้เนื่องจากเทศบาลนครพิษณุโลกเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีนโยบายเน้นหนักในเรื่องการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการจัดการขยะมูลฝอยแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ดังนั้น เมื่อชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 แสดงออกถึงการมีส่วนร่วม จึงทำให้มีการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนอย่างได้ผลดี

2) รูปแบบการเข้าร่วม พบว่า ผู้นำชุมชนมีรูปแบบเข้าร่วมทางตรงในรูปของการเป็นคณะกรรมการ เช่น การเป็นกรรมการชุมชน กรรมการบริหารธนาคารขยะรีไซเคิล กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ส่วนสมาชิกองค์กร และประชาชนทั่วไปนั้น มีรูปแบบการเข้าร่วมทางตรงในรูปของปัจเจกบุคคล ในด้านภาครัฐคือ เทศบาลนครพิษณุโลก มีรูปแบบการเข้าร่วมทางตรงในรูปขององค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ด้านการบริหารการพัฒนาในหน้าที่

รับผิดชอบและผู้เชี่ยวชาญจากประเทศเยอรมันนั้นถือว่า เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อมผ่านฝ่ายสาธารณสุขของเทศบาลนครพิบูลย์โลก

3) ขอบเขตของการเข้าร่วมด้านเวลาและกิจกรรม พบว่า ผู้นำชุมชนและภาครัฐคือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขและพัฒนาชุมชนของเทศบาลนครพิบูลย์โลก ใช้เวลาร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แต่ละขั้นตอนในลักษณะเท่าเทียม ส่วนประชาชนทั่ว ๆ ไป มีขอบเขตการเข้าร่วมในด้านเวลาและกิจกรรมจะเน้นหนักไปในเรื่องการร่วมปฏิบัติด้านการคัดแยกขยะรีไซเคิล และการร่วมกิจกรรมของธนาคารขยะรีไซเคิลของชุมชน

4) ผลของการเข้าร่วม ศึกษา 2 ประเด็นย่อย คือ ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ด้านปฏิสัมพันธ์ พบว่า ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้น การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 ส่งผลดีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในหลายลักษณะ กล่าวคือ ประการแรก คนในชุมชนมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปกลุ่มมากขึ้นกว่าเดิม เช่น การนำขยะมาทิ้งรวมกันตามจุดรองรับขยะที่จัดไว้ให้ตามกลุ่มบ้าน กลุ่มละ 4-8 หลังคาเรือน การบริหารธนาคารขยะรีไซเคิลร่วมกัน ประการต่อมาคือ มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพทำขนม กลุ่มแม่บ้าน ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาพื้นฐานของตนเองได้ ในระดับหนึ่งโดยไม่ต้องอาศัยการช่วยเหลือหรือการสงเคราะห์จากภายนอกชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว เช่นที่ผ่านมา ส่วนผลทางด้านปฏิสัมพันธ์ พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยทำให้คนในชุมชนมีการรู้จักกันมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งมีสภาพต่างคนต่างอยู่ เช่น สังคมเมืองทั่วไป มีการร่วมมือกันทำงานส่วนรวม ส่งผลให้มีความสัมพันธ์กันมากขึ้น นอกจากนี้ทางคณะกรรมการชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนขึ้นในโอกาสต่างๆ เช่น งานฉลองวันขึ้นปีใหม่ มีการจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรร่วมกัน งานวันเด็กแห่งชาติ มีการจัดกิจกรรมรื่นเริงสำหรับเด็ก งานวันสงกรานต์มีการจัดกิจกรรมการระดมผู้สูงอายุ วันลอยกระทง มีการร่วมกันจัดทำกระทง และจัดขบวนแห่ เข้าประกวดในงานลอยกระทงที่เทศบาลนครพิบูลย์โลกจัดขึ้น โดยได้รับรางวัลชนะเลิศ 3 ปีติดต่อกัน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวนี้อาจเป็นกิจกรรมแวดล้อมที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากการทำงานร่วมกันด้านการจัดการขยะมูลฝอย

3.4.2 ด้านบริบท ประกอบด้วย 2 ประเด็นคือ ลักษณะของงานในด้านสิ่งนำเข้าและประโยชน์และสภาพแวดล้อมของงาน

- ลักษณะของงาน

1) ด้านสิ่งนำเข้า พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 นั้น ไม่มีความซับซ้อนในเรื่องเทคโนโลยีและทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการแต่สิ่ง

นำเข้าด้านความรู้เกี่ยวกับวิธีการคัดแยกขยะ และการสร้างสำนักเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยระยะเวลา กล่าวคือ คณะกรรมการชุมชนต้องใช้เวลาในการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจแก่ประชาชนถึง 3 เดือน จึงจะเริ่มเข้าใจและมีการร่วมมือ ส่วนสิ่งนำเข้าด้าน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลนครพิษณุโลกและบางส่วนคณะกรรมการชุมชนร่วมกันบริจาค

2) ด้านประโยชน์ พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย มีความเป็นตัวเป็นตนที่ชัดเจน ระยะเวลาที่ส่งผลให้เห็นถึงผลประโยชน์ของงานใช้เวลาไม่นาน ทั้งประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณได้แก่ การลดลงของปริมาณขยะทั้งระดับครัวเรือนและระดับชุมชน และการได้เงินพิเศษจากการขายขยะรีไซเคิล เห็นได้ทันทีลงมือทำ ส่วนเชิงคุณภาพคือ คนในชุมชน เห็นความสะอาด เป็นระเบียบเกิดขึ้น และได้รับรางวัลชุมชนดีเด่น ด้านสิ่งแวดล้อม จึงเกิดความภูมิใจ และเกิดความตระหนักในความสำคัญของการร่วมมือกันดูแลความสะอาดของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการนัดหมายทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนด้วยการทำความสะอาดถนน ตรอกซอย ในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันพ่อ (5 ธันวาคม) วันแม่ (12 สิงหาคม) เป็นต้น ลดการพึ่งพาจากภายนอก ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองมากขึ้น

3) สภาพแวดล้อมของงาน พบว่า มีปัจจัยเกี่ยวข้อง คือ ปัจจัยทางด้านสังคม กล่าวคือ แม้ว่าชุมชนจะมีการรวมตัวกันยากในช่วงแรก เนื่องจากเป็นชุมชนเมืองและเป็นชุมชนจัดสรรที่ตั้งขึ้นใหม่ แต่เมื่อมีการปรับตัวโดยการริเริ่มของคณะกรรมการชุมชน ก็ทำให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันดีขึ้น และความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าว ส่งผลดีต่อการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนด้วย อย่างไรก็ตาม ปัจจัยในอดีต เช่น ประสบการณ์การรับรู้ของชุมชนซึ่งมีน้อย เพราะก่อเกิดขึ้นมาในระยะสั้น และปัจจัยทางกายภาพของความเป็นชุมชนเมือง ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21

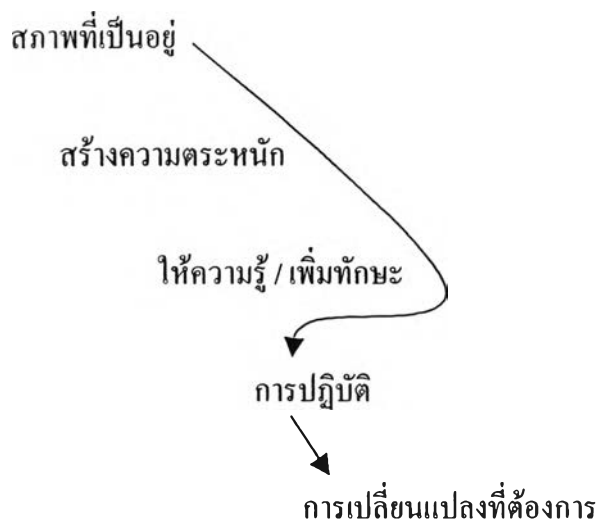
4. ชุมชนพันปี อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

4.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนพันปี เดิมเป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลวัดจันทร์ ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิม ที่อยู่อาศัยร่วมกันมาหลายชั่วอายุ ต่อมาเมื่อเขตเมืองมีการขยายตัว จึงมีการจัดตั้งชุมชนพันปีขึ้นในปี พ.ศ.2528 โดยอยู่ภายใต้การบริหารของเทศบาลนครพิษณุโลก มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้นมาบริหารการพัฒนาาร่วมกับเทศบาลนครพิษณุโลก สภาพความเป็นอยู่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในลักษณะเครือญาติ มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางสังคม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ผลงานดีเด่นของชุมชนนี้คือ การดำเนินงานโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ซึ่งเป็นสถานที่ศึกษาดูงานและเป็นศูนย์การเรียนรู้ของเทศบาลนครพิษณุโลก

4.2 วิธีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Route to change) ตามแนวคิดของอลัน โรเจอร์ (Alan Roger) ในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนจากการศึกษา พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนพื้นปี มีวิถีทางการพัฒนาแบบ The bureaucratic route to development ซึ่งมีลักษณะดังภาพ 14

ภาพที่ 14 The bureaucratic route to development

ตามวิถีทางการพัฒนาแบบ The bureaucratic route to development ดังภาพข้างต้น ขอนำเสนอรูปธรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยพบจากการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพเดิมที่เป็นอยู่ การจัดการขยะมูลฝอย มีปัญหาคือ ขยะมีปริมาณมากจนล้นที่รองรับที่ทางเทศบาลจัดไว้ให้ ทำให้เกิดความสกปรกมีขยะเคลื่อนกลาดตามข้างถนน ประกอบกับทางชุมชนมีพื้นที่ทิ้งขยะที่จำกัดมาก คือ ไร่ที่ทิ้งขยะของวัดหลวงพ่อโต จึงทำให้ปริมาณขยะ ณ ที่กำจัดล้นตามไปด้วย ดังนั้น สภาพที่เป็นอยู่จึงพบว่ามีปัญหาสำคัญอยู่ที่ขยะล้น และจะอย่างไรให้ขยะลดลง

2. การปฏิบัติ จากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ ปัญหาที่พบคือ ขยะล้นและสภาพแวดล้อมชุมชนสกปรกมาก ประธานชุมชน คือ นายวิรุช นาทิพย์ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลนครพิษณุโลก ได้นำนโยบายการคัดแยกขยะและการรับซื้อขยะมาให้ชุมชนปฏิบัติเลย โดยไม่ได้ผ่านขั้นตอนของการสร้างความตระหนักและการให้ความรู้หรือเพิ่มทักษะ แต่อย่างไรก็ตาม มีการให้ความรู้และเพิ่มทักษะด้านการจัดการขยะมูลฝอยเกิดขึ้นด้วย แต่เกิดขึ้นติดตตามมาหลังจากลงมือปฏิบัติแล้ว ได้แก่ การอบรม การสาธิต การศึกษาดูงาน รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติ มีดังนี้

2.1 คณะกรรมการชุมชน ซึ่งนำโดยประธานชุมชน คือ นายอวิรุท นาทิพย์ ได้ทำการประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสาย และติดประกาศให้ประชาชนรวบรวมขยะรีไซเคิลประเภทต่าง ๆ ไว้ตามบ้าน เพื่อทางกรรมการชุมชนจะไปรับซื้อ

2.2 คณะกรรมการชุมชนขอความร่วมมือจากเยาวชนที่อาสาสมัครออกตระเวนซื้อขยะรีไซเคิลตามบ้านในวันเสาร์-อาทิตย์ และนำมารวบรวมไว้ที่อาคารพักขยะรวมของชุมชนต่อจากนั้นจึงนำไปขายให้กับผู้รับซื้อของเก่า คือ บริษัททวงษ์พาณิชย์ จำกัด

2.3 มีการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลขึ้นในโรงเรียนวัดพันปี เพื่อดำเนินการเรื่องการรับฝากขยะ เพื่อนำไปขายและนำเงินที่ขายได้ให้สมาชิก โดยสมาชิกสามารถรับเป็นเงินสดหรือฝากเงินนั้นสะสมไว้ก่อน จนกว่าประสงค์จะถอนเงินไปใช้ก็ได้ การดำเนินงานและการบริหารทำโดยคณะครูอาจารย์และนักเรียนของโรงเรียนวัดพันปี โดยความร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และภาครัฐคือ เทศบาลนครพิษณุโลก และภาคเอกชน คือ บริษัททวงษ์พาณิชย์จำกัด วิธีปฏิบัติคือ บ้านเรือนเป็นผู้คัดแยกและรวบรวมขยะรีไซเคิลไว้ เพื่อนำมาฝากหรือขายให้กับธนาคารขยะรีไซเคิลของโรงเรียน วัดเป็นผู้ให้การสนับสนุนในด้านการประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ประชาชนร่วมมือและให้ใช้สถานที่ก่อสร้างอาคารธนาคารขยะรีไซเคิล เทศบาลนครพิษณุโลกให้การสนับสนุนด้านการอบรมให้ความรู้ เพิ่มทักษะ และจัดที่รองรับขยะให้บริษัททวงษ์พาณิชย์ สนับสนุนเงินทุนในการดำเนินงานธนาคารขยะและรับซื้อขยะรีไซเคิลจากธนาคารขยะของชุมชนพันปี

2.4 มีการสาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพในโรงเรียน และมีการดำเนินการต่อเนื่องภายในโรงเรียนวัดพันปี

2.5 โรงเรียนนำของเหลือใช้มาประดิษฐ์เป็นอุปกรณ์การเรียนการสอน รูปแบบต่างๆ และเป็นโรงเรียนต้นแบบในเรื่อง การรักษาสิ่งแวดล้อม

3. การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นหรือการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ จากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ ชุมชนมีสภาพสกปรก เนื่องจากขยะดิน ที่ทิ้งและที่กำจัดขยะมีจำกัด ผู้นำชุมชนโดยการนำของประธานชุมชน นายอวิรุท นาทิพย์ ตัดสินใจนำนโยบายการคัดแยกขยะและการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล ซึ่งริเริ่มมาจากเทศบาลนครพิษณุโลก มาปฏิบัติในชุมชนพันปี ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายลักษณะได้แก่ ในระดับครัวเรือน มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งมากขึ้น โดยแยกขยะที่สามารถรีไซเคิลได้รวบรวมไว้ขาย ทำให้เกิดกระแสความตื่นตัวในเรื่องการซื้อขายขยะรีไซเคิลโดยคนทั่วไป ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ผลที่ตามมาคือ สภาพโดยทั่วไปของชุมชนมีความสะอาดและเป็นระเบียบมากขึ้นกว่าเดิม ปริมาณขยะลดน้อยลงมาก และคนในวัยเด็กและเยาวชนได้

เรียนรู้เรื่องการหารายได้พิเศษและมีการออมเกิดขึ้น โดยนำเงินที่ได้จากการขายขยะรีไซเคิลฝากเข้ากลุ่มออมทรัพย์ ที่จัดตั้งขึ้นพร้อมๆ กับธนาคารขยะรีไซเคิล

จากผลการศึกษาที่น่าเสนอมายังด้าน 3 ประการ ซึ่งเป็นรูปธรรมของการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนพื้นที่นั้น จะเห็นได้ว่า เมื่อเริ่มต้นจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ ได้ข้ามขั้นตอนของการสร้างความตระหนัก และการให้ความรู้หรือเพิ่มทักษะ ไปสู่การตัดสินใจปฏิบัติ โดยทันที ในขณะที่มีการให้การศึกษาหรือเพิ่มทักษะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง และมีการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น สภาพดังกล่าว คือ รูปธรรมของวิธีการพัฒนาที่มีวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า The bureaucratic route to development ซึ่งมีลักษณะดังภาพที่ 4

4.3 การพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอย
 การศึกษา พบว่า มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอย ไม่ได้ดำเนินการโดยชุมชน แต่เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างชุมชนและเทศบาลนครพิษณุโลก ในลักษณะดังนี้

4.3.1 มีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การฝึกอบรม การสาธิต การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานซึ่งทางเทศบาลนครพิษณุโลกเป็นผู้จัดขึ้น และทางชุมชนจัดคนเข้าร่วม โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ประกอบด้วย กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ทั้งนี้โดยมีภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการร่วมด้วย ได้แก่ บริษัทวงษ์พาณิชย์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่ทำธุรกิจด้านการซื้อขายขยะรีไซเคิล

4.3.2 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการขยะมูลฝอย ที่ดำเนินการโดยเทศบาลนครพิษณุโลกนั้น เน้นไปที่การพัฒนาหลักสูตร มากกว่าการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกโรงเรียนและมีภาคเอกชนเข้าร่วมดำเนินการ 2 ราย คือ บริษัทวงษ์พาณิชย์ จำกัด ซึ่งมีหลักสูตรด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ทางบริษัทพัฒนาขึ้นมาใช้ในการอบรม และนำมาใช้ร่วมกับเทศบาลนครพิษณุโลกบางครั้ง นอกจากนั้นก็จะเป็นเจ้าภาพ ในการเป็นสถานที่ศึกษาดูงานแก่ผู้เข้ารับการอบรม ส่วนอีกรายหนึ่งคือ องค์กรเอกชนจากประเทศเยอรมันนี ซึ่งใช้ชื่อว่า องค์กร จี.ที.แซท เข้ามาสนับสนุนในการจัดทำหลักสูตร ทดลองหลักสูตรและร่วมเป็นที่ปรึกษา กล่าวโดยสรุปในด้านการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบด้านการจัดการขยะมูลฝอย ยังไม่มีการดำเนินการเป็นระบบตามกระบวนการและขั้นตอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน แต่เป็นการทำเป็นหลักสูตรเฉพาะและใช้เป็นงานๆ ไปเท่านั้น

4.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการขยะมูลฝอย จากการศึกษาประเด็นต่างๆ ตามกรอบการวิเคราะห์เรื่อง การมีส่วนร่วมที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ พบว่า มีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 ด้านมิติ ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ ใครบ้างมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง และลักษณะการเข้าร่วม

- ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนพื้นปี ประกอบด้วยภาคประชาชนได้แก่ คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการวัดพื้นปี และประชาชนทั่วไป ส่วนภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลนครพิษณุโลก โดยฝ่ายสาธารณสุขและฝ่ายพัฒนาชุมชน และโรงเรียนเทศบาลวัดพื้นปี ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัททวงษ์พาณิชย์ จำกัด

- การมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง จากการศึกษา พบว่า ประชานชุมชน คือ ผู้ตัดสินใจนำนโยบายด้านการคัดแยกขยะและการตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลลงมาปฏิบัติในชุมชน โดยมีคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ร่วมปฏิบัติในด้านการประชาสัมพันธ์ การประชุมชี้แจงและการรับซื้อขยะรีไซเคิล รวมทั้งการดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิลในช่วงแรกตั้งต่อมาได้ให้ทางโรงเรียนวัดพื้นปีดำเนินการ ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในด้านการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง รวบรวมขยะรีไซเคิลที่แยกไว้มาฝากธนาคารขยะรีไซเคิล หรือขายเองให้กับผู้รับซื้อของเก่าที่รับซื้อตามบ้าน เทศบาลนครพิษณุโลก มีส่วนร่วมในเรื่องการจัดหลักสูตรอบรมให้ความรู้แก่บุคคลเป้าหมาย ที่ทางชุมชนส่งเข้าไปรับการอบรม นอกจากนั้นก็ให้การสนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ เช่น ถังขยะ วัสดุสาธิต การทำปุ๋ยอินทรีย์ โรงเรียนวัดพื้นปี มีส่วนร่วมในฐานะหน่วยหลักในชุมชนที่รับผิดชอบการดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิล การสาธิตและดำเนินการเผยแพร่ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยอินทรีย์ การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเรื่องขยะมูลฝอยในชั้นเรียนทุกระดับของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน บริษัททวงษ์พาณิชย์มีส่วนร่วมในเรื่องการสนับสนุนงบประมาณสร้างธนาคารขยะรีไซเคิล และเงินสนับสนุนการดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิล และเป็นผู้รับซื้อขยะที่ทางธนาคารชุมชนขยะรีไซเคิลรวบรวมไว้ รวมทั้งร่วมกับเทศบาลนครพิษณุโลก จัดการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน

- ลักษณะการเข้าร่วม มีประเด็นย่อยตามกรอบการศึกษา 4 ประเด็น โดยมีข้อค้นพบจากการศึกษา คือ

1) ฐานการเข้าร่วมในรูปสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม กล่าวคือ ประชานชุมชนในฐานะผู้นำความคิด และนโยบายลงมาให้ชุมชนปฏิบัติมีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจเกี่ยวกับการสนองนโยบายขององค์กรที่ตนสังกัดอยู่ เนื่องจากเป็นสมาชิกสภาเทศบาลนครพิษณุโลก และการทำนโยบายดังกล่าวลงมาสู่ชุมชนก็ถือเป็นการสร้างคะแนนนิยมในผลงานดังกล่าวนี้ ส่วนคณะกรรมการชุมชนที่ร่วมปฏิบัติมีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ คือ ความต้องการให้ปัญหาชุมชนได้รับการแก้ไขจากทางเทศบาล ในขณะที่ประชาชนทั่วไปมีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจในเรื่องรายได้ที่ได้จากการขายขยะรีไซเคิล ทางด้านภาครัฐคือ เทศบาลนคร

พิษณุโลก และโรงเรียนวัดพันปีนั้น มีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจในเรื่องผลงานและความมีชื่อเสียงขององค์กรตลอดจนความศรัทธาที่จะได้รับจากประชาชน

2) รูปแบบการเข้าร่วม คณะกรรมการชุมชนมีรูปแบบการเข้าร่วมทางตรง ในรูปของคณะกรรมการดำเนินการรับซื้อขยะรีไซเคิลในระยะแรกก่อนที่โรงเรียนจะดำเนินการต่อ ภายหลัง ส่วนประชาชนทั่วไปมีรูปแบบการเข้าร่วมทางตรงในฐานะปัจเจกบุคคล ในขณะที่ภาครัฐ คือ เทศบาลนครพิษณุโลก และโรงเรียนวัดพันปีเข้าร่วมทางตรงในนามขององค์กรท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาในชุมชน ส่วนบริษัทวงษ์พาณิชย์ จำกัด มีรูปแบบการเข้าร่วมทางตรงในฐานะภาคีที่ร่วมงานกับเทศบาลนครพิษณุโลก

3) ขอบเขตการเข้าร่วมด้านเวลาและกิจกรรม พบว่า ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คือ เทศบาลนครพิษณุโลกและคณะครูอาจารย์โรงเรียนวัดพันปี จะใช้เวลาร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แต่ละขั้นตอนในลักษณะเท่าเทียม แต่ประชาชนทั่วไปจะมีขอบเขต การเข้าร่วมในด้านเวลาและกิจกรรมที่เน้นหนักไปในเรื่องการปฏิบัติด้านการคัดแยกขยะรีไซเคิล

4) ผลของการเข้าร่วม ศึกษา 2 ประเด็นย่อย คือ ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งและด้านปฏิสัมพันธ์ พบว่า ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้น การดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนพันปี ส่งผลดีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในแง่ของการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนประสบด้วยพลังความร่วมมือของคนในชุมชนเองเป็นหลัก โดยมีภาคีจากนอกชุมชนสนับสนุน กระทั่งปัญหาขยะมูลฝอยได้รับการแก้ไขให้บรรเทาลงไป ส่วนทางด้านปฏิสัมพันธ์นั้น พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย ส่งผลให้ภาคส่วนต่างๆ ในชุมชนทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น ได้แก่ บ้าน ซึ่งหมายถึงประชาชนรายครัวเรือนมีความตื่นตัวทำงานส่วนรวมร่วมกับโรงเรียนและวัดอย่างใกล้ชิด

4.4.2 ด้านบริบท ประกอบด้วย 2 ประเด็นคือ ลักษณะของงาน ในด้านสิ่งนำเข้า และประโยชน์และสภาพแวดล้อมของงาน

- ลักษณะของงาน

1) ด้านสิ่งนำเข้า พบว่า สิ่งนำเข้าในการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยขยะชุมชนพันปีนั้น ไม่มีความซับซ้อนด้านเทคโนโลยี และทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการ สิ่งที่มีมือปฏิบัติ นั้นชุมชนสามารถดำเนินการได้เองโดยทันที กล่าวคือ วิธีการคัดแยกขยะรีไซเคิลและการรับซื้อ แต่สิ่งที่ต้องอาศัยเวลาสร้างความเข้าใจเพิ่มเติม คือ การฝึกอบรม เพิ่มทักษะและสร้างความตระหนัก เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการปฏิบัติต่อ ๆ มาในระยะยาว ส่วนสิ่งนำเข้าในด้านอื่นๆ เช่น เงินทุน ดำเนินงาน ธนาคารขยะรีไซเคิล และตัวอาคารได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลนครพิษณุโลก และบริษัทวงษ์พาณิชย์จำกัด เป็นหลัก

2) ด้านประโยชน์ พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย ทำให้ชุมชนสามารถเห็นประโยชน์ได้ชัดเจน มีความเป็นตัวคน ส่งผลให้เห็นได้ทันที เช่น เมื่อขายขยะรีไซเคิลที่รวบรวมไว้ได้เงินก็สามารถนำมาออมหรือมาซื้อสิ่งของอื่นที่ต้องการได้เลย เป็นต้น และประโยชน์เชิงคุณภาพ ที่ปรากฏชัด คือ ปริมาณขยะลดลงชุมชนสะอาดขึ้น ความร่วมมือดีขึ้นในการทำงานเพื่อส่วนรวม

3) สภาพแวดล้อมของงาน พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ปัจจัยในอดีตเกี่ยวกับประสบการณ์การรับรู้ของชุมชน กล่าวคือ ชุมชนพันปีเป็นชุมชนดั้งเดิมที่คนอยู่อาศัยร่วมกันมานานตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย มีความเป็นเครือญาติกันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเดิม ก่อนที่จะเป็นชุมชนในเขตเทศบาล เคยเป็นพื้นที่นอกเขตการปกครองของเทศบาล คือ เป็นตำบลวัดจันทร์ ลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้เอื้อต่อการขอความร่วมมือได้ง่ายขึ้น และความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันที่มีอยู่เดิมแล้ว ทำให้การทำงานสะดวกและรวดเร็วขึ้น เมื่อเทียบกับชุมชนเมืองต่างๆ ไป

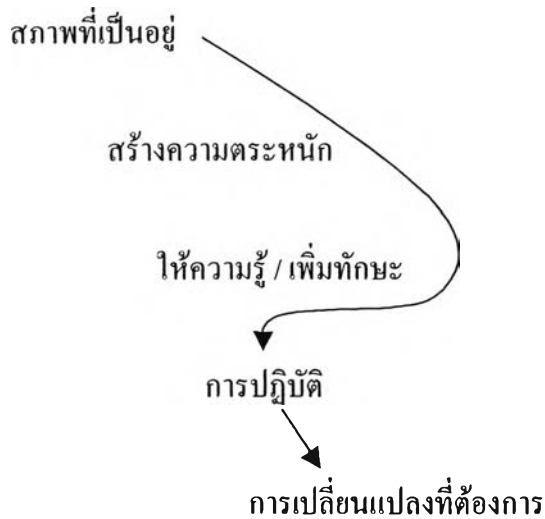
5. ชุมชนตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

5.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนตำบลช่อแฮ เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ก่อกำเนิดมาเป็นเวลาหลายร้อยปี มีหมู่บ้านตำบลทั้งหมด 9 หมู่บ้าน โดยอยู่ในเขตการบริหารของเทศบาลตำบลช่อแฮส่วนหนึ่งและอยู่ในเขตการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลช่อแฮ อีกส่วนหนึ่ง พื้นที่ส่วนที่อยู่ในเขตเทศบาลมีจำนวน 5 หมู่บ้าน สภาพทั่วไป มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท ประชาชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในลักษณะเครือญาติ มีการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันในหลายรูปแบบ เช่น ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น

5.2 วิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Route to change) ตามแนวคิดของอลัน โรเจอร์ (Alan Roger) ในการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลช่อแฮ มีวิถีทางการพัฒนาแบบ The bureaucratic route to development ซึ่งมีลักษณะดังภาพ 15

ภาพที่ 15 the bureaucratic route to development

ตามวิถีทางการพัฒนาแบบ The bureaucratic route to development ดังภาพข้างต้น มีรูปธรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยพบจากการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพเดิมที่เป็นอยู่ ชุมชนไม่มีการจัดการขยะมูลฝอยในรูปแบบคัดแยกก่อนทิ้ง แต่มีวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยลักษณะต่าง ๆ เช่น รวบรวมไว้ แล้วนำไปฝังหรือเผา ในบริเวณบ้าน หรือตามทุ่งนาหรือใส่ถุงหรือถังขยะวางหน้าบ้าน เพื่อให้รถบริการของเทศบาลมาเก็บขนไปทิ้งในที่กำจัดที่เทศบาลจัดไว้ แต่สภาพโดยทั่วไป เกี่ยวกับปริมาณขยะที่ถือว่ามีปริมาณไม่มาก ขนาดล้นภาชนะรองรับที่มีตามจุดต่าง ๆ ที่จัดไว้ในชุมชน แต่มีแนวโน้มของปริมาณเพิ่มขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิตสมัยใหม่

2. การปฏิบัติ ผู้นำชุมชน จำนวนหนึ่งที่สนใจเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ได้ร่วมกันนำแนวคิดเรื่องการคัดแยกขยะรีไซเคิลก่อนทิ้ง มาให้ประชาชนปฏิบัติโดยการมอบหมายให้กลุ่มเยาวชนที่สมัครใจร่วมกิจกรรม รวมตัวกันและแบ่งกลุ่มออกไปรับซื้อขยะรีไซเคิลตามบ้านในวันหยุดสุดสัปดาห์ และรวบรวมไว้เพื่อให้กรรมการชุมชนจัดการนำไปขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า ทั้งนี้โดยผู้นำที่เป็นผู้ใหญ่จะสนับสนุนเรื่องเงินทุนและการจัดการเช่น การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบ การชี้แจงวิธีการดำเนินการ การขาย เป็นต้น และมีชาวบ้านบางส่วนที่ร่วมปฏิบัติ คือ คัดแยกขยะรีไซเคิล แล้วรวบรวมไว้ขาย เมื่อมีกลุ่มเยาวชนมารับซื้อ

3. การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น จากสภาพเดิมที่ไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง เริ่มมีครัวเรือนบางส่วนคัดแยกขยะรีไซเคิลไว้ขาย มีกิจกรรมซื้อขายขยะรีไซเคิลเกิดขึ้นในชุมชน มีอาสาสมัครที่เป็นเยาวชนเข้าร่วมกันออกตระเวนรับซื้อขยะ ปริมาณขยะที่ทิ้งตามที่รองรับขยะจุดต่างๆ มีปริมาณลดลงระดับหนึ่ง

จากผลการศึกษา 3 ประเด็นข้างต้น จะเห็นได้ว่า รูปธรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลช่อแฮนั้น มีวิถีทางพัฒนาที่เริ่มต้นจากสภาพที่เป็นอยู่ไปสู่การปฏิบัติเลย โดยไม่ผ่านขั้นตอนของการสร้างความตระหนัก และการให้ความรู้หรือเพิ่มทักษะ ซึ่งเรียกว่า the bureaucratic route to development ซึ่งมีลักษณะดังภาพที่ 5

5.3 การพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอยจากการศึกษา พบว่า ในด้านการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลช่อแฮนั้น ไม่มีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเข้ามาเกี่ยวข้องเลย แต่อย่างไรก็ตามทางชุมชน มีการให้ความรู้ พัฒนาทักษะ และสร้างแรงจูงใจให้แก่ประชาชนโดยการประชุมชี้แจงเป็นครั้งคราว และอาศัยการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเมื่อมีกิจกรรมการรับซื้อขยะแต่ละครั้ง

5.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการจัดการขยะมูลฝอย จากการศึกษาระดับต่าง ๆ ตามกรอบการวิเคราะห์ที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ พบว่า มีรายละเอียด ดังนี้

5.4.1 ด้านมิติ ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ ใครบ้างมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมเรื่องใดบ้าง และลักษณะการเข้าร่วม

- ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลช่อแฮ ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน กลุ่มเยาวชน และประชาชนรายครัวเรือน

- การมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง จากการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชน ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการชุมชน เป็นผู้นำแนวทางและวิธีการคัดแยกขยะรีไซเคิล เพื่อรวบรวมไว้ขาย มาแนะนำ และประชุมชี้แจงให้ประชาชนลงมือปฏิบัติ กลุ่มเยาวชนที่สมัครใจ มีส่วนร่วมในการออกตระเวนรับซื้อขยะรีไซเคิลตามบ้านและประชาชนเป็นผู้ร่วมมือในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งและรวบรวมไว้ขาย

- ลักษณะการเข้าร่วม มีประเด็นย่อยตามกรอบการศึกษา 4 ประเด็น โดยมีข้อค้นพบ คือ

- 1) ฐานการเข้าร่วมในรูปสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ มีลักษณะแตกต่างกันในกลุ่มต่างๆ กล่าวคือ ผู้นำมีแรงจูงใจในเรื่องการริเริ่มกิจกรรมใหม่ ๆ ขึ้นในชุมชน เป็นการสร้างผลงานและความศรัทธาจากประชาชน ในขณะที่กลุ่มเยาวชนที่อาสาสมัครเข้าร่วมมีแรงจูงใจในเรื่อง การได้ค่าตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ จากการทำกิจกรรมรับซื้อขยะและการยกย่องชมเชยจากผู้ใหญ่ ส่วนประชาชนทั่วไปมีแรงจูงใจจากการได้เงินจากการขายขยะรีไซเคิล

- 2) รูปแบบการเข้าร่วม ทั้งผู้นำ เยาวชน และประชาชน เข้าร่วมทางตรง ทั้งการร่วมในนามกลุ่ม และปัจเจกบุคคล

3) ขอบเขตการเข้าร่วมด้านเวลาและกิจกรรม พบว่า ทั้งผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชนทั่วไป มีส่วนร่วมในด้านการใช้เวลาปฏิบัติกิจกรรม ร่วมกันในลักษณะเท่าเทียมและใกล้เคียงกัน

4) ผลการเข้าร่วม พบว่า ไม่ส่งผลมากนักทั้งในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และด้านปฏิสัมพันธ์ เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นในชุมชน เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว ยุติไป เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการในเรื่องปรับเปลี่ยนตำแหน่งของผู้นำ

5.4.2 ด้านบริบท ประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ ลักษณะของงานในด้านสิ่งนำเข้า และประโยชน์ และสภาพแวดล้อมของงาน

- ลักษณะของงาน

1) ด้านสิ่งนำเข้า พบว่า ไม่มีความซับซ้อน ทั้งด้านเทคโนโลยีและทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินการ แต่ขาดการนำเข้าด้านความรู้ ทักษะ ที่จะก่อให้เกิดความตระหนัก หรือเกิดการเปลี่ยนเจตคติ นอกจากนั้นยังขาดการแสวงหาแนวร่วมที่เป็นภาคีในการดำเนินการ เช่น องค์กรท้องถิ่นหรือสถาบันการศึกษาในชุมชน

2) ด้านประโยชน์ ถือว่า สามารถเห็นได้ชัดเจน ส่งผลทันทีในรูปแบบตัวเงินที่ได้ จากการขายขยะรีไซเคิล แต่เชิงคุณภาพในรูปความสะอาด หรือความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ยังไม่ชัดเจน

3) สภาพแวดล้อมของงาน พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ปัจจัยด้านการรับรู้ร่วมกันของชุมชนด้านการจัดการขยะมูลฝอย ยังมีน้อยเกินไป เนื่องจากขาดการสร้างเจตคติที่พึงประสงค์ ที่จะกระตุ้นหรือจูงใจให้ปฏิบัติต่อเนื่อง

ระยะที่ 2 การนำผลการศึกษาจากชุมชนนำร่องมา ประยุกต์ใช้ในชุมชนเป้าหมายตำบลร่องฟอง มีผลการศึกษามาตามประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ในกรอบการศึกษา ดังนี้

1. สภาพทั่วไปและสภาพด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลร่องฟอง

1.1 บริบทภายในชุมชน

1.1.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของชุมชนตำบลร่องฟองในอดีตเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ซึ่งมีจำนวนประชากรไม่มากนัก เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งรกรากอยู่อาศัยกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี เดิมขึ้นอยู่กับตำบลทุ่งไธสง เป็นบ้านหมู่ที่ 3 ของตำบลทุ่งไธสง อำเภอเมืองแพะ จังหวัดแพะ เชื่อกันว่ากลุ่มคนกลุ่มแรกที่มาตั้งรกรากมีจำนวนเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้น และผู้ที่เป็นผู้นำในการตั้งรกรากครั้งนั้น คือ พ่อแสนใจมา กาทองทุ่ง ซึ่งเป็นต้นตระกูล กาทองทุ่ง ในปัจจุบัน

นอกจากนั้นก็มีการครอบครัวยุคใหม่ที่เป็นต้นตระกูลเชื้อทอง ติดตามมา และจากนั้นความเป็นชุมชนก็ขยายขึ้นตามลำดับ

สาเหตุที่ใช้ชื่อว่าบ้านร่องฟอง เนื่องจากบริเวณที่ตั้งมีลำห้วยชื่อร่องฟอง ไหลผ่าน บ้านร่องฟอง ซึ่งเดิมเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ได้มีการเติบโตขึ้นเป็นลำดับ เพราะมีประชากรเพิ่มขึ้น มีจำนวนหลังคาเรือนเพิ่มขึ้น ทางราชการจึงมีการตั้งหมู่บ้านใหม่เพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร โดยแบ่งจาก 1 หมู่บ้านเพิ่มเป็น 4 หมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ.2528 และต่อมาในปี พ.ศ.2533 ได้มีการประกาศตั้งตำบลร่องฟองขึ้นเป็นครั้งแรก แยกเป็นเอกเทศออกจากตำบลทุ่งไผ่ โดยมีหมู่บ้านในเขตการปกครอง 4 หมู่บ้าน คือ บ้านร่องฟองหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 4 และต่อมาเมื่อมีจำนวนประชากรและจำนวนหลังคาเรือนเพิ่มขึ้น จึงมีการแยกหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีก 1 หมู่บ้านคือ บ้านร่องฟอง หมู่ที่ 5 โดยแยกจากหมู่ที่ 1 ปัจจุบันตำบลร่องฟองประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน คือ บ้านร่องฟองหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 3,653 คน แยกเป็นชาย 1,711 คน หญิง 1,942 คน มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 1,186 หลังคาเรือน อยู่ภายใต้การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ซึ่งได้รับการอนุมัติตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 เป็นต้นมา และชุมชนมีคำขวัญประจำตำบล คือ “ชาติเหล็ก หญิงเย็บผ้า นำหน้าเศรษฐกิจ พิชิตความจน ชุมชนให้ความร่วมมือ เป้าหมายคือคุณภาพชีวิต”

1.1.2 รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน เนื่องจากชุมชนตำบลร่องฟอง เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งรกรากอยู่อาศัยร่วมกันมาแต่รุ่นปู่ย่าตายาย จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน มีความใกล้ชิดกันสูง มีความผูกพันกันเป็นพิเศษที่เป็นเครือญาติกันทั้งตำบล ลักษณะของครอบครัวส่วนใหญ่ในชุมชน เป็นครอบครัวขยาย ซึ่งในครัวเรือนหนึ่ง ๆ จะมี ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หรือญาติพี่น้อง อาศัยอยู่ร่วมกัน และช่วยกันประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว สภาพความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ ยังมีสภาพของความเป็นชุมชนชนบทที่อยู่กันฉันท์พี่น้อง มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ซึ่งสังเกตได้ง่ายจากพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การจัดงานหรือจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานส่วนรวมของชุมชน เช่น งานที่วัดหรือโรงเรียนจัดขึ้น จะมีการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการขัดแย้งหรือความสัมพันธ์ที่ไม่ลงตัวบางประการของสมาชิกในชุมชนก็มีปรากฏอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่จะได้รับการแก้ไขโดยการปรึกษาหารือกันของกลุ่มผู้นำชุมชนฝ่ายต่าง ๆ ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งส่งผลให้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ยังคงมีสภาพสมดุลง่ายและอยู่กันอย่างสงบสุข นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มหลายรูปแบบ เพื่อทำกิจกรรมสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่มที่มาร่วมกัน เช่น

กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มอาชีพตีเหล็ก กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผู้นับถือศาสนาคริสต์ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น

1.1.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนตำบลร่องฟอง มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่นเดียวกับชุมชนทางภาคเหนือส่วนใหญ่ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวพื้นเมืองภาคเหนือ ที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ซึ่งมีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การจัดขบวนแห่ทางสงกรานต์ ประเพณียี่เป็ง วันเพ็ญเดือนสิบสอง ซึ่งมีการจัดพิธีเทศน์มหาชาติ ประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮโดยการจัดขบวนแห่สักการะประจำปีในเดือนมีนาคมของทุกปี นอกจากนี้ก็มีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่มีชื่อเสียงของตำบลคือ การฟ้อนดาบ ซึ่งมีการสืบทอดกันมาช้านาน และจะใช้เมื่อมีงานประเพณีสำคัญๆ ต่างๆ ที่ตำบลจัดขึ้น

ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่า มีความสำคัญต่อชุมชนในแง่ของการเป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนให้คงอยู่ต่อไปไม่สูญหาย แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไป และมีกระแสของสังคมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลก็ตาม

1.1.4 ลักษณะการประกอบอาชีพ รูปแบบการผลิต ปัจจัยการผลิต สภาพด้านการประกอบอาชีพของประชากรในชุมชน ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั้งหมด ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งมี 2 ประเภทหลักๆ คือ อาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป และอาชีพทำเครื่องเหล็ก นอกนั้นอีกร้อยละ 20 ของจำนวนครัวเรือนประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ทำการเกษตร ค้าขาย รับราชการ รับจ้าง

รูปแบบการผลิต การประกอบอาชีพ ด้านการตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป และทำเครื่องเหล็กนั้น มีลักษณะทั้งที่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ที่มีตั้งแต่ขนาดเล็กที่ทำกันเฉพาะสมาชิกในครอบครัวไปจนถึงโรงงานหรือสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดใหญ่ ที่มีลูกจ้างหรือคนงานตั้งแต่ 10-50 คน และเป็นการผลิตด้วยการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีสมัยใหม่แทบทั้งหมด เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปก็ใช้เครื่องตัดไฟฟ้า จักรเย็บผ้าอุตสาหกรรม เครื่องปักแบบคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนการทำเครื่องเหล็ก ก็ใช้เครื่องมือต่างๆ ที่เป็นแบบสมัยใหม่ เช่น เครื่องตัดเหล็ก เครื่องตีเหล็ก เป็นต้น ดังนั้นหากจะกล่าวถึงรูปแบบการผลิตในการประกอบอาชีพหลักของชุมชนตำบลร่องฟองแล้ว กล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักร เครื่องมือและเทคโนโลยีแบบสมัยใหม่ทั้งหมด

ปัจจัยการผลิต เนื่องจากลักษณะอาชีพหลักที่เป็นการประกอบอุตสาหกรรมดังกล่าวมาข้างต้น ดังนั้นปัจจัยการผลิตหลักจึงได้แก่ เงินทุนที่ใช้หมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบ ได้แก่ ผ้า วัสดุตัดเย็บ และตกแต่งเสื้อผ้า เหล็กที่ใช้ในอุตสาหกรรมทำเครื่องเหล็ก นอกจากนี้ก็ได้แก่

เครื่องจักร เครื่องยนต์ โรงเรือนที่ใช้ประกอบการ และแรงงานคนที่ใช้ในการผลิต ที่ส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นเป็นหลัก ที่เหลือบางส่วนเป็นแรงงานที่มาจากพื้นที่ใกล้เคียงในอำเภอเมืองแพร่ ส่วนแรงงานจากต่างอำเภอและต่างจังหวัดมีจำนวนน้อย

1.1.5 องค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน และวิธีการสืบทอดภูมิปัญญา ชุมชน ตำบลร่องฟอง มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่โดดเด่นคือ การประกอบอาชีพตีเหล็ก หรือทำเครื่องเหล็ก ซึ่งถือเป็นอาชีพดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งแต่เดิมจะใช้วิธีการแบบดั้งเดิมคือ ใช้การตีด้วยมือและใช้เครื่องมือแบบพื้นบ้าน ต่อมาจึงมีการวิวัฒนาการรวมยุคสมัย มีการปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกลและเครื่องผ่อนแรงต่างๆ ในการผลิต

วิธีการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการตีเหล็ก หรือทำเครื่องเหล็กนั้น ใช้วิธีการสอนจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย มาสู่ลูกหลาน ด้วยการปฏิบัติจริงในครอบครัวเพื่อหาเลี้ยงชีพและดำรงชีวิตประจำวัน วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวจึงสืบทอดจากคนรุ่นเก่ามายังคนรุ่นใหม่ต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องรูปแบบการผลิต การตลาด และการบริหารกิจการที่เป็นแบบสมัยใหม่มากขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

1.2 สภาพทั่วไปด้านการจัดการขยะมูลฝอยระดับชุมชนมีข้อค้นพบจากการศึกษาดังนี้

1.2.1 การจัดระบบเก็บกักขยะมูลฝอยชั่วคราวของชุมชน วิธีการที่ชุมชนดำเนินการอยู่ ปัจจุบันคือ การจัดซื้อถังขยะวางตามจุดต่าง ๆ บริเวณริมถนน เพื่อให้ครัวเรือนนำขยะที่รวบรวมไว้แต่ละวันมาใส่รวมกันไว้ เพื่อรอการเก็บขนโดยรถเก็บขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยมีสัดส่วนประมาณ 3-5 หลังคาเรือนต่อ 1 ถัง ทั้งนี้โดยไม่มีการแยกถังเพื่อใส่ขยะแบบแยกประเภท

1.2.2 การจัดระบบรวบรวมขยะมูลฝอย ดำเนินการโดยวิธีให้เราเก็บขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล มาตรฐานรวบรวมตามถังขยะที่ที่วางไว้ตามจุดต่าง ๆ ริมถนนทุกสายในตำบลโดยมีกำหนดเวลาคือ โดยรถเก็บขยะจะรวบรวมขยะทั้งหมดรวมกัน เพื่อขนไปยังบริเวณที่กำจัดขยะของตำบล

1.2.3 การจัดระบบขนถ่ายหรือการเก็บขนขยะมูลฝอย ใช้วิธีดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง บริหารจัดการเองโดยใช้พนักงานลูกจ้างชั่วคราวเป็นผู้ดำเนินการ และใช้รถขนขยะที่จัดซื้อไว้สำหรับเรื่องนี้โดยตรงโดยไม่ได้อ้างเอกชน โดยมี ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนไปถึงจุดกำจัดขยะของตำบล ประมาณ 3 กิโลเมตร

1.2.4 การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการแปลงรูปขยะ วิธีการแปลงรูปขยะตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ การลดปริมาณด้วยวิธีเครื่องกล ด้วยวิธีเผา และด้วยระบบแยก

องค์ประกอบ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ตำบลร่องฟองยังไม่มี การดำเนินการแปลงรูปด้วยหลักการดังกล่าวแต่อย่างใด

1.2.5 การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ จากการศึกษาพบว่าการดำเนินการในระดับชุมชนเพื่อให้ประชาชนรู้วิธีการและปฏิบัติเกี่ยวกับการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ซ้ำในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ นั้น ยังไม่มีการดำเนินการเป็นกิจลักษณะ แต่ประชาชนทั่วไปบางส่วนมีการคัดแยกขยะไว้เพื่อขายบ้าง แต่ยังไม่นิยมทำกันแพร่หลาย

1.2.6 การกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน ในระดับชุมชนนั้น ตำบลร่องฟองมีสถานที่สำหรับใช้เป็นที่กำจัดขยะมูลฝอยของตำบลอยู่ 1 แห่ง มีพื้นที่ประมาณ 3 ไร่เศษตั้งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 3 กิโลเมตร วิธีการกำจัดขยะที่ใช้อยู่คือ การฝังกลบและการเผาแบบไม่ถูกหลักสุขาภิบาล

1.2.7 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน พบว่า มีปัญหาสำคัญ คือ ปริมาณขยะมีจำนวนมากกว่าถังรองรับที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดไว้ให้ เนื่องจากมีขยะจากสถานประกอบการเช่น โรงงานตัดเย็บผ้า โรงงานทำเครื่องเหล็ก และขยะจากบ้านเรือนต่างๆ ไปทำให้มีขยะกองนอกถังเพื่อรอการเก็บขนไปยังที่กำจัดขยะเป็นเวลานาน เพราะรถเก็บขนขยะมีเพียง 1 คัน แต่ใช้เก็บขยะทั้ง 5 หมู่บ้าน

1.2.8 ประสพการณ์ที่ผ่านมาของชุมชนเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอยเดิมทางชุมชนใช้วิธีการจ้างเอกชนเก็บขนขยะไปทิ้ง ยังที่กำจัดขยะของตำบล ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลจัดซื้อรถเก็บขนขยะจึงดำเนินการเอง โดยมีลูกจ้างชั่วคราว จำนวน 4 คนทำหน้าที่เก็บขน แต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนยังไม่มีแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนในการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นไปตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งยังไม่เคยมีการแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานหรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อร่วมกันหาแนวทางปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอย

1.3 สภาพทั่วไปด้านการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือน ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 8 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูล ส่วนที่ 2 ถึงส่วนที่ 7 เป็นการศึกษาข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือน โดยประเด็นการศึกษาดังกล่าวแบ่งโดยกำหนดตามหลักการจัดการขยะมูลฝอยที่สังเคราะห์จากวิธีการของเกรียงศักดิ์ (2543) และ ศิริภักยา (2541) เพื่อให้เห็นสภาพทั่วไปในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนของทั้งชุมชนและส่วนที่ 8 เป็นการศึกษาความเห็นต่อโครงการวิจัย ซึ่งผลการศึกษาแต่ละส่วนปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สภาพเกี่ยวกับครัวเรือนผู้ให้ข้อมูล

ครัวเรือนผู้ให้ข้อมูล	จำนวน (N = 1163)	ร้อยละ
อาชีพหลักของครอบครัว		
- ค้าขาย	55	4.73
- เกษตรกรรม	47	4.04
- อุตสาหกรรม ดัดเย็บเสื้อผ้า	406	34.91
- อุตสาหกรรม ทำเครื่องเหล็ก	334	28.72
- รับจ้าง (ภาคอุตสาหกรรมเสื้อผ้าและทำเครื่องเหล็ก)	241	20.72
- รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	39	3.35
- พนักงานบริษัทเอกชน	21	1.81
- อาชีพอิสระ	7	0.60
- นอกวัยแรงงาน (สูงอายุ)	11	0.95
- อื่นๆ	2	0.17
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ประจำ		
- 1-3 คน	118	10.15
- 4-6 คน	731	62.85
- มากกว่า 6 คน	314	27.00
ลักษณะบ้านหรือที่อยู่อาศัย		
- บ้านเดี่ยวใช้เฉพาะอยู่อาศัยเท่านั้น	81	6.96
- บ้านเดี่ยวใช้อยู่อาศัยและเป็นสถานประกอบการอาชีพ	1,019	87.62
- ตึกแถว/ห้องแถวใช้เฉพาะอยู่อาศัย	8	0.69
- ตึกแถว/ห้องแถว ใช้อยู่อาศัยและประกอบการอาชีพ	51	4.39
- เป็นสถานที่ประกอบการอาชีพเท่านั้น	4	0.34
- อื่นๆ		

ตารางที่ 2 สภาพการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือน

การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน	จำนวน (N = 1163)	ร้อยละ
การเก็บกักขยะมูลฝอยชั่วคราว		
วิธีการเก็บกักขยะมูลฝอยชั่วคราวในบ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัย		
- ใใส่ภาชนะที่จัดหาไว้ เช่น เถ่งไม้ไผ่ ถังพลาสติกหรือภาชนะอื่นๆ	431	37.06
- ถุงดำสำหรับใส่ขยะ	267	22.96
- ถุงพลาสติกใส่ของต่างๆ ไป ที่ได้จากผู้ขายเมื่อซื้อสิ่งของ	458	39.38
- อื่นๆ	7	0.60
กรณีที่ไม่เก็บกักขยะมูลฝอยชั่วคราวในภาชนะที่จัดหาไว้		
- มีฝาปิดมิดชิด	387	33.28
- ไม่มีฝาปิด	776	66.72
ก่อนนำขยะลงเก็บกักมีการคัดแยกก่อนหรือไม่		
- ไม่มีการคัดแยก ทั้งรวมกันทุกอย่าง	898	77.21
- มีการคัดแยกบางส่วนและบางครั้ง	214	18.40
- มีการคัดแยกบางส่วนทุกครั้ง	38	3.27
- มีการคัดแยกทุกอย่างและทุกครั้ง	13	1.12
การรวบรวมขยะมูลฝอย		
หลังจากการเก็บกักขยะมูลฝอยไว้ชั่วคราวแล้วมีวิธีการรวบรวมคือ		
- นำไปรวบรวมใส่ถังขยะตามจุดที่ อบต. จัดไว้บริเวณริมถนน	511	43.94
- รวบรวมไว้ในบ้านของตนเพื่อรอรถขยะมาเก็บ	649	55.80
- อื่นๆ.....	3	0.26
ระยะเวลาที่เก็บกักขยะมูลฝอยไว้ชั่วคราว ก่อนมีการนำไปรวมใส่ถังที่ชุมชนจัดไว้ให้		
- 1-2 วัน	732	62.94
- 3-4 วัน	431	37.06
- 5-6 วัน	-	-
- 7 วันขึ้นไป	-	-
ความจำเป็นในการจัดถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ ภายในชุมชนเพื่อรวบรวมขยะก่อนที่รถขนขยะจะมาขนไปยังที่กำจัด		
- จำเป็น	1,011	86.93
- ไม่จำเป็น	152	13.07

ตารางที่ 2 (ต่อ)

การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน	จำนวน (N = 1163)	ร้อยละ
ความพอใจของถังขยะที่ชุมชนจัดไว้รวบรวมขยะตามจุดต่างๆ ริมถนน		
- พอเพียง	709	60.96
- ไม่พอเพียง	454	39.04
การขนถ่ายหรือการเก็บขยะมูลฝอย		
การขนถ่ายหรือเก็บขนขยะมูลฝอยจากครัวเรือนไปที่กำจัดขยะ		
- นำไปยังจุดกำจัดด้วยตนเอง	3	0.26
- ใช้บริการรถขนขยะที่ อบต. ดำเนินการ	1,156	99.40
- อื่นๆ	4	0.34
อัตราค่าใช้บริการรถขนขยะที่ อบต. ดำเนินการ ซึ่งครัวเรือนต้องจ่าย		
- เดือนละ 20 บาทต่อครัวเรือน 20%	233	20.03
- เดือนละ 30 บาทต่อครัวเรือน 65%	756	65.01
- เดือนละ 100 บาทต่อครัวเรือน 15 T	174	14.96
ความพอใจเกี่ยวกับการเก็บขนขยะที่ อบต. ดำเนินการอยู่		
- พอใจมาก	243	20.89
- พอใจ	734	63.11
- เฉยๆ	105	9.03
- ไม่พอใจ (ควรมีปรับปรุง)	81	6.97
การแปลงรูปขยะมูลฝอย (การลดขนาดหรือปริมาตรด้วยการใช้วิธีเผา/ วิธีแยกองค์ประกอบ/วิธีใช้เครื่องจักรกล) การมีความรู้หรือทราบเรื่อง เกี่ยวกับการแปลงรูปขยะ		
- ทราบ	21	1.81
- ไม่ทราบ	1,115	95.87
- ไม่แน่ใจ	27	2.32

ตารางที่ 2 (ต่อ)

การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน	จำนวน (N = 1163)	ร้อยละ
การนำกลับมาใช้ประโยชน์		
การรู้จักและเคยนำขยะมูลฝอยหรือวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่		
- เคย	442	38.01
- ไม่เคย	721	61.99
สิ่งที่คำนึงถึงเมื่อมีการนำขยะมูลฝอยหรือนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่		
- ไม่ต้องการให้มีขยะเพิ่มขึ้น	267	22.96
- ประหยัด / เสียหายที่ต้องทิ้งไป	488	41.96
- ต้องใช้ส่วนนั้นให้ได้ประโยชน์มากที่สุด	139	11.95
- ต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม	256	22.01
- อื่นๆ	13	1.12
กรณีที่ไม่เคยนำกลับมาใช้ใหม่ เนื่องจาก		
- ไม่สะอาด และคูไม่นำมาใช้	256	22.01
- ไม่สะดวก / ยุ่งยาก	709	60.96
- เกรงว่าจะเกิดอันตราย	163	14.02
- อื่นๆ	35	3.01
การกำจัดขยะมูลฝอย		
วิธีการจัดการเพื่อกำจัดขยะมูลฝอยหรือเศษสิ่งเหลือใช้ในครัวเรือนหรือสถานประกอบการ		
- คัดแยกสิ่งที่ยายได้รวบรวมไว้ขาย ที่ขายไม่ได้ทิ้งรวมกันในภาชนะหรือถุงที่จัดหาไว้เพื่อรอรถเก็บขยะมาเก็บ	254	21.84
- ไม่มีการคัดแยกทิ้งรวมกันหมดในภาชนะหรือถุงที่จัดเตรียมไว้เพื่อรอรถเก็บขยะมาเก็บ	843	72.49
- กำจัดโดยการเผาหรือฝังในบริเวณบ้าน หรือตามหัวไร่ปลายนานา	49	4.21
- อื่นๆ	17	1.46

ตารางที่ 2 ความเห็นต่อโครงการวิจัย

การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
การรับทราบเกี่ยวกับ โครงการวิจัยด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ชุมชน ดำเนินการร่วมกับผู้วิจัย		
- ทราบ	779	66.98
- ไม่ทราบ	384	33.02
ความคิดเห็นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการวิจัยดังกล่าว		
- จะเข้ามามีส่วนร่วม	1,058	90.97
- จะไม่เข้ามามีส่วนร่วม เพราะ	105	9.03
กรณี que คิดว่าสามารถมีส่วนร่วมได้ สิ่งที่จะเข้าร่วมคือ		
- การแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการ	233	20.03
- ร่วมลงมือปฏิบัติหากได้รับการขอความร่วมมือ	779	66.98
- ร่วมบริจาคเงิน หรือทรัพยากรอื่นๆ วัสดุ เพื่อใช้ประโยชน์ในการ ดำเนินการ	128	11.00
- อื่นๆ	33	1.99

จากตารางที่ 1 ถึงตารางที่ 2 สภาพเกี่ยวกับครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลด้านอาชีพหลักของ
ครอบครัว ผู้ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมด้านการตัดเย็บเสื้อผ้ามีจำนวนมากที่สุดร้อยละ 34.91 และ
รองลงมา ด้านทำเครื่องเหล็ก ร้อยละ 28.82 ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนที่มีสมาชิก
4-6 คน มีจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 62.85 ลักษณะบ้านหรือที่อยู่อาศัย บ้านเดี่ยวใช้อยู่อาศัยและ
เป็นสถานประกอบอาชีพ มีมากที่สุด คือร้อยละ 87.62

จากตารางที่ 2 สภาพการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือน การเก็บกักขยะมูลฝอย
ชั่วคราว ใช้ถุงพลาสติกใส่ของทั่วไปที่ได้จากผู้ขายมากที่สุดคือ ร้อยละ 39.38 รองลงมา ใส่ภาชนะที่
จัดหาไว้ ร้อยละ 37.06 นอกนั้นใส่ถุงดำสำหรับใส่ขยะ ร้อยละ 22.96 และอื่นๆ ร้อยละ 0.06 กรณีที่
มีที่เก็บกักภาชนะมีฝาปิดมิดชิด ร้อยละ 33.28 ไม่มีฝาปิด ร้อยละ 46.72 และก่อนนำขยะลงเก็บกัก
มีการคัดแยกก่อน บางส่วนและบางครั้ง ร้อยละ 18.40 คัดแยกบางส่วนทุกครั้ง ร้อยละ 3.27 คัดแยก
ทุกอย่างและทุกครั้ง ร้อยละ 1.12 ในขณะที่ไม่มีการคัดแยกทั้งรวมกันทุกอย่าง ร้อยละ 77.21

การรวบรวมขยะใช้วิธีรวบรวมไว้ตามบ้านของคนเพื่อรอรถขยะมาเก็บมากที่สุด คือร้อยละ
55.80 นอกนั้นนำไปรวมใส่ถังขยะตามจุดที่ อบต. จัดไว้ริมถนน ร้อยละ 43.94 และอื่นๆ คือเผาหรือ
ฝัง ร้อยละ 0.26 ระยะเวลาที่เก็บกักก่อนนำไปรวมใส่ถังที่ชุมชนจัดไว้ให้ ใช้เวลา 1-2 วัน ร้อยละ

62.94 ใช้เวลา 3-4 วัน ร้อยละ 37.06 ความจำเป็นในการจัดถึงขยะก่อนรถขยะจะมาจน ผู้ให้ความเห็นว่ามีความจำเป็น ร้อยละ 86.93 และไม่จำเป็น ร้อยละ 13.07 ด้านความพอใจเพียงของถึงขยะที่ชุมชนจัดไว้ตามจุดต่างๆ ริมถนน มีผู้เห็นว่าพอเพียงร้อยละ 60.96 และไม่พอเพียงร้อยละ 39.04

ด้านการขนถ่าย ใช้บริการรถขนขยะ อบต. มากที่สุด คือร้อยละ 99.04 นอกนั้นนำไปยังจุดกำจัดด้วยตนเอง ร้อยละ 0.26 และอื่นๆ ร้อยละ 0.34 ในด้านอัตราค่าใช้บริการรถขนขยะ ที่ อบต. ดำเนินการ คราวเรือนต้องจ่ายเดือนละ 20 บาท ร้อยละ 20.03 เดือนละ 30 บาท ร้อยละ 65.01 และเดือนละ 100 บาท ร้อยละ 14.96 ด้านความพอใจเกี่ยวกับการเก็บขนขยะที่ อบต. ดำเนินการอยู่พอใจมาก ร้อยละ 20.89 พอใจ ร้อยละ 63.11 เฉยๆ ร้อยละ 9.03 และไม่พอใจ (ควรปรับปรุง) ร้อยละ 6.97

ด้านการมีความรู้หรือทราบเรื่องเกี่ยวกับการแปลงรูปขยะไม่ทราบ ร้อยละ 95.87 ทราบ ร้อยละ 1.81 และไม่แน่ใจ ร้อยละ 2.32

ด้านการนำกลับมาใช้ประโยชน์ คราวเรือนที่เคยนำขยะมูลฝอยหรือวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ ร้อยละ 38.01 และไม่เคย ร้อยละ 61.99 การนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ค่านึงถึงเรื่องไม่ต้องการให้ขยะเพิ่มขึ้น ร้อยละ 22.96 ค่านึงถึงเรื่องประหยัดและเสียดายที่ต้องทิ้งไป ร้อยละ 41.96 ค่านึงถึงการใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ร้อยละ 11.95 ค่านึงถึงเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 22.01 และอื่นๆ ร้อยละ 1.12 กรณีที่ไม่เคยนำกลับมาใช้ใหม่ มีเหตุผล คือ รู้สึกว่าคูไม่สะอาดและไม่น่าใช้ ร้อยละ 22.01 รู้สึกว่าไม่สะดวกและยุ่งยาก ร้อยละ 60.96 เกรงว่าจะเกิดอันตราย ร้อยละ 14.02 และอื่นๆ ร้อยละ 3.01

ด้านการกำจัดขยะมูลฝอย คราวเรือนมีการคัดแยกสิ่งที่ยาได้ไว้ขาย ร้อยละ 21.84 ไม่มีการคัดแยก ทั้งรวมกันหมด ร้อยละ 72.49 นอกนั้นเผาหรือฝังในบริเวณบ้าน หรือตามหัวไร่ปลายนา ร้อยละ 4.21 และอื่นๆ ร้อยละ 1.46

ด้านความเห็นต่อโครงการวิจัย คราวเรือนมีการรับทราบเกี่ยวกับโครงการวิจัยด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ชุมชนดำเนินการร่วมกับผู้วิจัย ร้อยละ 66.98 ในขณะที่ไม่ทราบร้อยละ 33.02 ด้านความเห็นที่จะเข้ามีส่วนร่วมในโครงการวิจัย มีผู้ให้ความเห็นว่า จะเข้ามีส่วนร่วม ร้อยละ 90.97 จะไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 9.03 กรณีที่คิดว่าสามารถมีส่วนร่วมได้ สิ่งที่เข้าร่วมคือ การแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการ ร้อยละ 20.03 การร่วมลงมือปฏิบัติหากได้รับการขอความร่วมมือ ร้อยละ 66.98 การร่วมบริจาคเงิน หรือทรัพยากรอื่นๆ ร้อยละ 11.00 และอื่นๆ ร้อยละ 1.99

2. ผลการจัดประชุมประชาคมของตำบลร่องฟอง เพื่อหาข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย และสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการประชุมประชาคม มีผลการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการจัดประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง มีดังนี้

2.1.1) ผู้วิจัยร่วมประชุมกับคณะผู้นำชุมชนของตำบลร่องฟอง โดยประสานขอความร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง เป็นผู้นัดหมายผู้นำและกำหนดวัน เวลา และสถานที่ เพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัยในด้านความเป็นมาวัตถุประสงค์ วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย การดำเนินการประชุมดังกล่าวนี้ มีขึ้นเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2547 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง โดยมีผู้ร่วมประกอบด้วย ผู้นำฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ผู้บริหารและสมาชิก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการองค์กรชุมชนต่างๆ ในตำบล ตัวแทนจากภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัยตำบลร่องฟอง เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ตัวแทนครู อาจารย์และนักเรียนโรงเรียนบ้านร่องฟอง ตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดร่องฟอง และตัวแทนโบสถ์คริสต์ประจำตำบล ที่ประชุมรับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัยและมีการพิจารณาหารือกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดของวิธีการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนและที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้มีการจัดประชุมราษฎรเป็นรายหมู่บ้าน ในรูปการประชุมสัญจรเพื่อประชาสัมพันธ์เบื้องต้นให้ประชาชนรับทราบโดยทั่วถึงก่อนที่จะมีการประชุมประชาคมระดับตำบลขึ้น เป็นลำดับต่อไป ซึ่งที่ประชุมครั้งนี้มีมติให้จัดขึ้นในเดือน มีนาคม 2547 หลังจากที่มีการประชุมสัญจรครบทุกหมู่บ้านแล้ว

2.1.2) จัดการประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลเบื้องต้นในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบล เป็นรายหมู่บ้าน รวมทั้ง 5 หมู่บ้าน ของตำบล โดยผู้วิจัยประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบล ในการประกาศทางเสียงตามสายของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อบอกหมายวัน เวลา และสถานที่ประชุม จากนั้นจึงดำเนินการประชุมทั้งนี้โดยมีคณะผู้นำที่ประกอบด้วย ทีมขององค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นแกนนำและผู้วิจัยร่วมดำเนินการ ระยะเวลาดำเนินการ มีดังนี้

- บ้านร่องฟอง หมู่ที่ 1 ดำเนินการประชุม วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2547
- บ้านร่องฟอง หมู่ที่ 2 ดำเนินการประชุม วันที่ 1 มีนาคม 2547
- บ้านร่องฟอง หมู่ที่ 3 ดำเนินการประชุม วันที่ 2 มีนาคม 2547
- บ้านร่องฟอง หมู่ที่ 4 ดำเนินการประชุม วันที่ 3 มีนาคม 2547
- บ้านร่องฟอง หมู่ที่ 5 ดำเนินการประชุม วันที่ 5 มีนาคม 2547

2.1.3) การเตรียมทีมวิทยากรกระบวนการ ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานอย่างไม่เป็นทางการกับบุคคลที่มีประสบการณ์และมีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้จากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน ซึ่งบางส่วนผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการติดต่อผ่านหน่วยงานต้นสังกัด และบางส่วนเป็นผู้ที่ผู้วิจัยรู้จักในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานเดียวกันกับผู้วิจัย เพื่อมาร่วมดำเนินการในการจัดการประชุมประชาคม ทั้งนี้โดยมีการจัดการประชุมเตรียมความพร้อม 1 ครั้ง เพื่อชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ รายละเอียดเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง วิธีการและขั้นตอนการดำเนินการ จากนั้นประสานงานอย่างเป็นทางการไปยังต้นสังกัดเพื่อขอความร่วมมือให้เข้าร่วมดำเนินการตามวัน เวลาที่กำหนด

2.1.4) จัดการประชุมประชาคมระดับตำบลขึ้นในวันที่ 6 มีนาคม 2547 โดยมีผู้ร่วมกิจกรรม ที่ประกอบด้วย ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล คณะกรรมการและสมาชิกองค์กรชุมชนกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มอาชีพตีเหล็ก คณะกรรมการประชาคมหมู่บ้านและตำบล คณะกรรมการโบสถ์คริสต์ เจ้าอาวาสวัดร่องฟอง คณะกรรมการวัด คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หัวหน้าคุ้มบ้านและกรรมการคุ้มบ้าน และประชาชนทั่วไป จำนวนทั้งสิ้น 521 คน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- กำนันตำบลร่องฟอง (นายบุญศรี กาทองทุ่ง) กล่าวเปิดการประชุม
- นายก อบต. ร่องฟอง (นางประชิด กาทองทุ่ง) กล่าวถึงความเป็นมาและวัตถุประสงค์การจัดประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย

- ผู้วิจัยและทีมวิทยากร กระบวนการแนะนำตัวและร่วมกันดำเนินการตามขั้นตอนการประชุมที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียด คือ

1) การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม” โดยวิทยากรรับเชิญจากบริษัทวงษ์พาณิชย์ จำกัด (นายธาริน อยู่ครอบ และคณะ)

2) การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาของอลัน โรเจอร์ (Alan Roger) และผลการวิจัยระยะที่ 1 ในพื้นที่ชุมชนนาร่อง 5 ชุมชน ที่ผู้วิจัยดำเนินการไปแล้วโดยผู้วิจัย

3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยให้ที่ประชุมร่วมกันแสดงความคิดเห็นและซักถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงของอลัน โรเจอร์ (Alan Roger) และผลการวิจัยระยะที่ 1

4) แบ่งกลุ่มผู้เข้าประชุมออกเป็น 5 กลุ่ม ตามหมู่บ้าน เพื่อให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์สถานการณ์ในหมู่บ้านของตนเพื่อประกอบการตัดสินใจในการลงมติเลือกวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน โดยผู้วิจัยและคณะวิทยากรกระบวนกรดำเนินการ

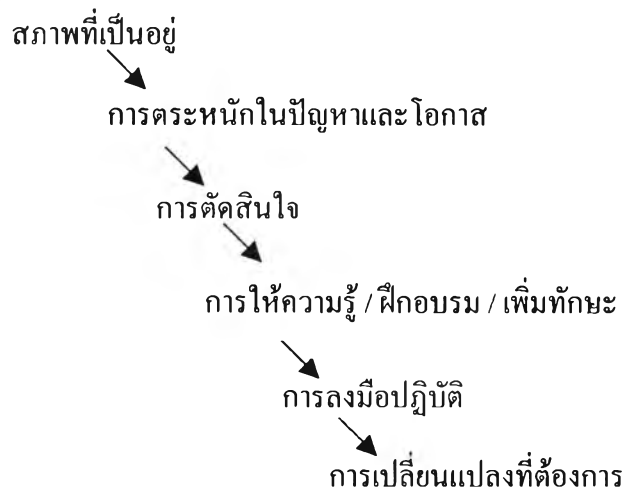
5) ที่ประชุมใหญ่ของประชาคมทั้ง 5 หมู่บ้าน ร่วมกันหาข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (route to change) ตามแนวคิดของอลัน โรเจอร์ (Alan Roger) ในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลร่องฟอง โดยใช้ฐานคิดจากผลการวิจัยระยะที่ 1 ของผู้วิจัย ประกอบกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนตามกระบวนการที่ใช้ในการดำเนินการประชุม และข้อสรุปที่ได้มีการลงมติทางอ้อมผ่านความเห็นของกลุ่มแต่ละหมู่บ้านที่แบ่งไว้ในขั้นตอนที่ 4 ของกระบวนการประชุม

6) การประเมินผลการจัดการประชุมประชาตำบลโดยวิธีการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมใน 3 ประเด็น คือ 1) ความสมบูรณ์ของเนื้อหาที่นำเสนอในการประชุม 2) วิธีการและขั้นตอนในการจัดการประชุม 3) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมประชุม และมีหัวข้อเกี่ยวกับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจที่แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย โดยใช้สัญลักษณ์ดังตัวอย่างในภาคผนวก ข

2.2 รูปแบบวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (route to change) ในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง

ข้อสรุปเบื้องต้นซึ่งเป็นมติที่ประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง ซึ่งจัดขึ้นตามขั้นตอนและวิธีดำเนินการที่นำเสนอไว้ในข้อ 2.1 คือ การเลือกใช้วิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า Early decision-making in the development route ซึ่งมีลักษณะดังภาพที่ 16

ภาพที่ 16 Early decision-making in the development route

วิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบดังกล่าวตามภาพที่ 6 นั้น เป็นรูปแบบที่ไม่ปรากฏใน ผลการศึกษาชุมชนนาร่องทั้ง 5 ชุมชน ในการวิจัยระยะที่ 1 ที่ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการ แต่เป็นรูปแบบ หนึ่งในแนวคิดเกี่ยวกับวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาที่ อลัน โรเจอร์ (Alan Roger) กล่าวถึงและสรุปไว้ ซึ่งข้อสรุปเบื้องต้นที่เป็นมติที่ประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง ครั้งนี้คือ สิ่ง ที่ทางชุมชนได้ดำเนินการในเวลาต่อมา ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาในผลการวิจัยระยะที่ 3 ต่อไป

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการประชุมประชาคม ใช้ประเด็นในการศึกษาตาม กรอบที่กำหนดไว้ เช่นเดียวกับการศึกษาระยะที่ 1 คือ มี 2 ด้านหลักๆ ได้แก่ ด้านมิติ มี 3 ประเด็น คือ ใครบ้างมีส่วนร่วมเรื่องใดบ้าง และลักษณะการเข้าร่วมด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งและ ด้านปฏิสัมพันธ์ ส่วนด้านบริบทของงานศึกษา 2 ประเด็น คือ ลักษณะของงานด้านสิ่งนำเข้าและ ประโยชน์ และสภาพแวดล้อมของงาน

3.1 ด้านมิติ มีข้อค้นพบในแต่ละประเด็น ดังนี้

- ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง ประกอบด้วยผู้นำ ชุมชน ได้แก่ คณะผู้บริหาร และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หัวหน้าคุ้มบ้าน คณะกรรมการองค์กรชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มอาชีพตีเหล็ก คณะกรรมการประชาคม หมู่บ้านและตำบล คณะกรรมการโบสถ์คริสต์ เจ้าอาวาสวัดร่องฟอง คณะกรรมการวัดร่องฟอง คณะกรรมการศึกษาพื้นฐานโรงเรียนบ้านร่องฟอง และประชาชนทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย สมาชิก องค์กรชุมชนที่กล่าวข้างต้น และตัวแทนครัวเรือนต่างๆ ในชุมชน ในด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้าร่วม ได้แก่ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ตำบลร่องฟอง ครูโรงเรียนบ้านร่องฟอง เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลร่องฟอง และภาคเอกชนที่เข้าร่วม ได้แก่ คณะวิทยากรจากบริษัทวงษ์พาณิชย์จำกัด จังหวัดพิษณุโลก ผู้ประกอบธุรกิจด้านการค้าวัสดุ ไร่ไชเคิล

- การมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง พบว่า แต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ดังนี้ ผู้นำชุมชนทุกฝ่ายที่กล่าวถึงข้างต้น มีส่วนร่วมประการแรกคือ การตัดสินใจทั้งขณะเริ่มต้น และขณะดำเนินการ กล่าวคือ การตัดสินใจเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินการจัดประชาคม วัน เวลา สถานที่จัด และการตัดสินใจที่เกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหน้าขณะดำเนินการ ในด้านต่อมาคือ การมี

ส่วนร่วมในการปฏิบัติ ผู้นำจะเป็นผู้แจกแจงทรัพยากรที่จะใช้ดำเนินการ เช่น เรื่องงบประมาณ ใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ใช้งบขององค์การบริหารส่วนตำบล และขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานข้างเคียงในเรื่องที่ขาด ได้แก่ เครื่องฉายภาพ (projector) ขอยืมจากที่ทำการอุทยานแพะเมืองผี จากนั้นคือ การมีส่วนร่วมในการบริหาร และประสานงานขอความร่วมมือ กล่าวคือ การประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวสารให้ประชาชนแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมประชุม สัตถุจรเพื่อรับฟังการชี้แจงเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลก่อน จัดประชุมประชาคม ตำบล จัดการประชุมสัตถุจร จนครบทั้ง 5 หมู่บ้าน แล้วจึงมีการนัดหมายเพื่อ ดำเนินการประชุมประชาคม โดยผู้นำแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้ประสานงานขอความร่วมมือจาก ประชาชนในหมู่บ้านของตนให้เข้าร่วม การมีส่วนร่วมเรื่องต่อมาของผู้นำ หลังจากการปฏิบัติแล้ว คือ การมีส่วนร่วมในด้านประโยชน์ สิ่งที่ผู้นำได้ร่วมรับประโยชน์จากการจัดประชุมประชาคม คือ ความภาคภูมิใจที่ทำงานสำเร็จและได้รับคำชมเชยจากประชาชนโดยทราบจากผลการประเมินความ พึงพอใจของผู้เข้าร่วม ซึ่งทำการประเมินในประเด็นที่เกี่ยวข้อง 3 ประเด็น คือ ด้านความสมบูรณ์ ของเนื้อหาที่นำเสนอในการประชุม ด้านวิธีการและขั้นตอนในการจัดการประชุมและด้าน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมประชุม ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่ของผู้เข้าร่วมประชุมคือ ร้อยละ 90 ขึ้นไป มีความพึงพอใจในระดับมากถึง 3 ประเด็น ประการสุดท้าย ผู้นำมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ประเมินผล กล่าวคือ เป็นผู้แสดงความเห็นในแบบประเมิน เช่นเดียวกับผู้ร่วมประชุมอื่นๆ และร่วม กันสรุปผลการประเมินในส่วนของประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมการประชุมประชาคม มีส่วนร่วมหลัก คือ การปฏิบัติ กล่าวคือ การเข้าร่วมประชุมตามวัน เวลา ที่กำหนดและเป็นส่วนหนึ่งของการประชุม ตามวิธีการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ และมีส่วนร่วมในการรับ ประโยชน์ กล่าวคือ ทำให้ชุมชนได้ข้อสรุปในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นระบบ ชัดเจน มีขั้นตอนในการดำเนินการที่เป็นต้นทางเดิมของที่ประชุมประชาคมตำบล และมีส่วนร่วมใน การประเมินผลโดยการเป็นผู้ให้ความเห็นในการประเมินความพึงพอใจของผู้ร่วมประชุม ในส่วน ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้าร่วม มีส่วนร่วมหลักคือ การสนับสนุนปฏิบัติตามขั้นตอนของการประชุม ให้เป็นไปด้วยความราบรื่น เกิดความสะดวก ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการประชุม เช่น การแบ่งกลุ่ม ผู้เข้าประชุม เป็นรายหมู่บ้าน การเป็นวิทยากรกระบวนการประจำกลุ่ม ร่วมกับวิทยากร กระบวนการที่เป็นทีมงานของผู้วิจัย การดำเนินการช่วงประเมินผลการประชุม เป็นต้น ในส่วนของ ภาคเอกชน ได้แก่ คณะวิทยากรจากบริษัททวงษ์พาณิชย์ จำกัด ซึ่งประกอบด้วย นายธาริน อยู่ครอบ นายมงคล ชันเทียน และ นายละม่อม เกษแก้ว ทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายให้ความรู้ในเรื่อง “ความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยให้ชุมชนมีส่วนร่วม” ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมด้าน การปฏิบัติงานในการจัดการประชุมประชาคมครั้งนี้

- ลักษณะการเข้าร่วม มีข้อค้นพบในแต่ละประเด็น ดังนี้

1) ฐานการเข้าร่วมในรูปสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ มีลักษณะแตกต่างกันไป กล่าวคือ กลุ่มผู้นำ มีฐานการเข้าร่วมและการจูงใจหลัก 2 เรื่อง คือ สำนักirkชุมชนและการคำนึงถึงผลประโยชน์ทางอ้อมที่ชุมชนตำบลร่องฟองจะได้รับหากการดำเนินงานเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยบังเกิดผล เช่น การใช้เป็นผลงานในการประกวดตำบลที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล การเปิดเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานแก่ชุมชนอื่นๆ รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยวของตำบล ส่วนแรงจูงใจรอง คือ เรื่องการได้รับคะแนนเสียงในส่วนของผู้นำที่อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล และการได้รับความเชื่อถือยกย่องในส่วนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำอื่นๆ ในส่วนของประชาชนทั่วไป มีฐานการเข้าร่วมและแรงจูงใจหลักในเรื่องการร่วมกันสร้างชื่อเสียงให้แก่ตำบลร่องฟอง ในด้านความเป็นผู้นำเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งจะส่งผลดีต่อการส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยวของตำบล ในแง่ที่ประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการขายสินค้าอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปและเครื่องเหล็ก ที่ผลิตขึ้นเพื่อขายเป็นรายได้หลักของประชาชน ส่วนด้านรองได้แก่ ความสนใจเรื่องการเมืองที่ได้จากการขายขยะที่เป็นวัสดุรีไซเคิล ในส่วนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้าร่วมมีส่วนการเข้าร่วมและมีแรงจูงใจในเรื่องการได้รับความร่วมมือ ยกย่องเชื่อถือไว้วางใจจากประชาชน ซึ่งจะส่งผลต่อความร่วมมือในด้านอื่นๆ ที่ตนจะได้รับต่อไปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงาน ซึ่งตนรับผิดชอบโดยตรงและในส่วนของภาคเอกชนที่เข้าร่วม มีฐานการเข้าร่วมและแรงจูงใจในเรื่องการเผยแพร่ชื่อเสียงและธุรกิจของบริษัท ซึ่งทำธุรกิจการค้าขยะรีไซเคิลโดยตรงและมีเครือข่ายการทำงานร่วมกับชุมชนในหลายลักษณะอยู่แล้ว

2) รูปแบบการเข้าร่วม พบว่า ผู้นำส่วนใหญ่เข้าร่วมในนามขององค์กรที่ตนสังกัดอยู่ และเป็นการเข้าร่วมทางตรง คือ ร่วมด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง ส่วนประชาชนทั่วไปเข้าร่วมในนามของครัวเรือนและการเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่ตนสังกัดและในด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมในนามตัวแทนของหน่วยงานหรือบริษัทที่ตนสังกัด และเป็นการเข้าร่วมทางตรง

3) ขอบเขตการเข้าร่วมด้านเวลาและกิจกรรม พบว่า มีลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มผู้นำจะใช้เวลาทั้งในด้านการบริหารจัดการและการลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอน และทุกกิจกรรม ส่วนประชาชนทั่วไป ใช้เวลาเฉพาะเรื่องการปฏิบัติ กล่าวคือ ผู้นำต้องใช้เวลาตั้งแต่ขั้นเตรียมการด้านการตัดสินใจ การแจกแจงทรัพยากร การเตรียมความพร้อมภาคสนาม การดำเนินการประชุม การประเมินผล ส่วนประชาชนทั่วไป ใช้เวลาเฉพาะช่วยที่เข้าร่วมประชุม

ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนใช้เวลาเข้าร่วมเฉพาะในเรื่องการปฏิบัติขณะดำเนินการประชุมในระดับอำเภอ

4) ผลของการเข้าร่วมพบว่า ในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้น การจัดการประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง เรื่องการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยครั้งนี้ ส่งผลดีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กล่าวคือ เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนทุกระดับในเรื่องของจิตสำนึก ความรู้ ทักษะ ไปจนถึงการบริหารจัดการ ทำให้เกิดพลังร่วมกันในการหาทางออกในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้านการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ ถือเป็นการเพิ่มพลังอำนาจให้แก่ประชาชนในการคิด การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ ผ่านกระบวนการทำงานจัดการประชุมประชาคมของตำบล และผลการเข้าร่วมในด้านปฏิสัมพันธ์ พบว่าการดำเนินงานจัดการประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์เชิงบวกของคนในชุมชน กล่าวคือ ทำให้ผู้นำฝ่ายต่างๆ มีโอกาสทำงานร่วมกันมากขึ้น เช่น ผู้นำฝ่ายท้องถิ่น คือ อบต. มีการประสานความร่วมมือกับผู้นำฝ่ายท้องที่ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มากขึ้น และผู้นำองค์กรชุมชนต่างๆ มีโอกาสพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ทั้งนี้ รวมไปถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนด้วยกันเองมีมากขึ้นเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ ของการจัดประชุมประชาคมตำบล

3.2 ด้านบริบท มีข้อค้นพบในแต่ละประเด็น ดังนี้

- ลักษณะของงาน

1) ด้านสิ่งนำเข้า พบว่า การจัดการประชุมประชาคมตำบล ด้านสิ่งนำเข้าส่วนใหญ่ไม่มีความซับซ้อนของเทคโนโลยีและทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการ กล่าวคือ เนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเป็นเรื่องที่สามารถอธิบายหรือชี้แจงได้แบบง่ายๆ พร้อมๆ กับการยกตัวอย่างจากประสบการณ์ตรงของวิทยากร และของผู้วิจัยเอง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ดำเนินการก็เป็นสิ่งที่จัดหาได้โดยง่าย เช่น กระดาษฟลิปชาร์ต ปากกาเคมี กระดาษขาว และตัวอย่างของเศษสิ่งเหลือใช้ที่เป็นวัสดุรีไซเคิล ซึ่งใช้ประกอบการบรรยายและอธิบาย ส่วนเรื่องที่ต้องมีความซับซ้อนบ้างคือ สื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่ใช้นำเสนอ ซึ่งใช้การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ โปรแกรมพาวเวอร์พอยน์ แต่ไม่ถือว่าเป็นอุปสรรคเพราะมีการประสานงานขอความร่วมมือ ยืมสื่อโสตทัศนูปกรณ์พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการมาติดตั้งและดูแลการใช้งานให้ตลอดช่วงการจัดการประชุม อย่างไรก็ตาม อีกเรื่องหนึ่งที่ต้องมีความซับซ้อนและค่อนข้างยากต่อการทำความเข้าใจ คือ การนำประเด็นวิชาการเกี่ยวกับแนวคิดของอัลัน โรเจอร์ (Alan Roger) รวมทั้งผลการวิจัยระยะที่ 1 ของผู้วิจัยมา นำเสนอต่อที่ประชุมซึ่งเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการจัดทำสื่อที่สามารถเข้าใจได้ง่าย มีการยกตัวอย่างประกอบจากผลงานวิจัยระยะที่ 1 และตัวอย่างอื่นๆ พร้อมภาพประกอบ นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการเตรียมความพร้อมของทีมวิทยากร กระบวนการในด้านเนื้อหาวิชาการดังกล่าวและขั้นตอน

การจัดกระบวนการโดยการประชุมเตรียมความพร้อม ก่อนหน้าที่จะมาร่วมดำเนินการประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง ครั้งนี้

2) ด้านประโยชน์ พบว่า การจัดการประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง เกิดประโยชน์ที่มีความเป็นตัวเป็นตนในเรื่องของฉันทามติเกี่ยวกับรูปแบบวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง ซึ่งระบุถึงขั้นตอนและแนวทางการดำเนินงานกว้างๆว่าจะทำอะไรก่อนหลัง ซึ่งทำให้มองเห็นโอกาสที่จะเป็นไปได้ ตลอดจนคาดหมายระยะเวลาที่การดำเนินงานดังกล่าวจะปรากฏผลได้ด้วย

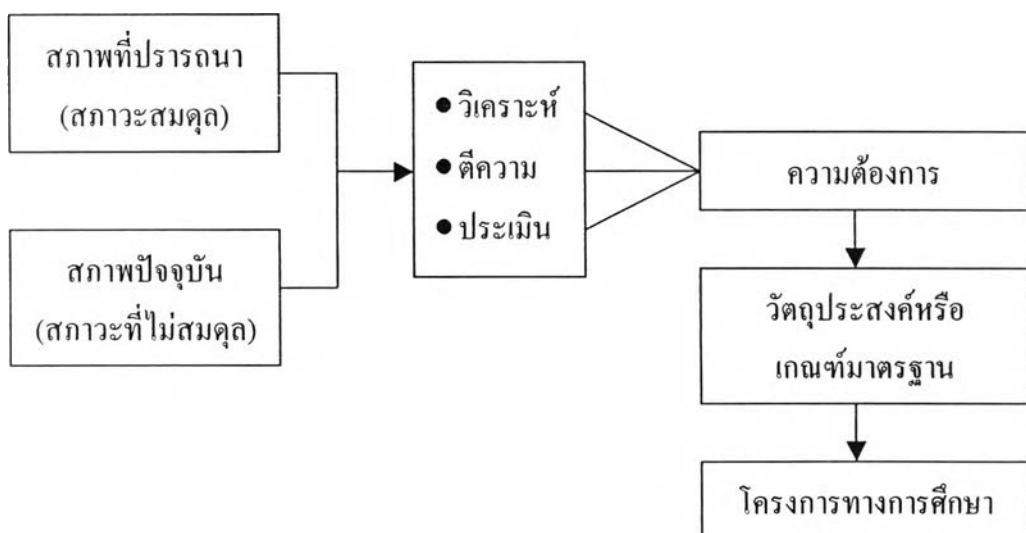
3) สภาพแวดล้อมของงาน พบว่า การจัดการประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง มีปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการอยู่ 3 ประการ คือ ปัจจัยในอดีต ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยกายภาพ กล่าวคือ ปัจจัยในอดีต ชุมชนมีประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันถึงความสำเร็จที่เกิดจากพลังชุมชน เช่น การเป็นตำบลที่ชนะเลิศการประกวดตำบลพัฒนาดีเด่นของจังหวัดแพร่ ในปี พ.ศ.2540 การได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล รางวัลที่ 3 ของจังหวัดแพร่ ประจำปี 2546 และ 2547 ติดต่อกัน 2 ปีซ้อน ทำให้ได้รับรางวัลทั้งในรูปแบบโล่รางวัล และในรูปตัวเงิน ซึ่งนำมาใช้ประโยชน์ส่วนรวมของตำบลได้ เช่น เงินรางวัลการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลที่ได้มา นำมาซื้อรถเก็บขยะ รถดับเพลิง เป็นต้น นอกจากนี้ ผลงานดังกล่าวยังนำชื่อเสียงมาสู่ตำบลร่องฟอง ส่งผลให้มีผู้มาขอศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดประโยชน์ตามมาในการขายสินค้าที่ชุมชนผลิตเป็นอาชีพหลัก คือ เสื้อผ้าสำเร็จรูปและเครื่องเหล็ก การใช้ประสบการณ์ในอดีตที่ชุมชนร่วมมือกันทำงานยังฉกฉวยผลชัดเจนเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมมาเป็นกรอบอ้างอิง ทำให้คนในชุมชนตั้งแต่ระดับผู้นำทุกภาคส่วน ตลอดจนประชาชนทั่วไป ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และมีความพึงพอใจ ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยทางสังคม ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เอื้อให้การจัดการประชุมประชาคมเกิดความสำเร็จ กล่าวคือ รูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน มีความใกล้ชิดกันสูง มีความผูกพันกันในลักษณะเครือญาติกันทั้งตำบล ทำให้การขอความร่วมมือของผู้นำทำได้ง่าย เนื่องจากมีการเคารพนับถือกันผ่านทางเครือญาติเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดทำให้เกิดผลดีในแง่ของการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้วย ส่วนปัจจัยที่สามที่เอื้อให้เกิดความสำเร็จคือ ปัจจัยทางกายภาพของชุมชน กล่าวคือ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของตำบลร่องฟองจะอยู่ใกล้ชิดกันมาก เพราะทั้ง 5 หมู่บ้านของตำบลเคยเป็นหมู่บ้านเดียวกันมาก่อน ทำให้เกิดความสะดวกทั้งในการติดต่อสื่อสาร และการจัดกิจกรรมร่วมกันในระดับตำบล เช่น การกระจายข่าวสารผ่านระบบเสียงตามสาย ก็มีเครือข่ายทั่วถึงทั้งตำบล โดยมีที่ทำการกระจายเสียง ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล

การจัดกิจกรรมก็สามารถใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นศูนย์กลางได้ เนื่องจากตั้งอยู่ใจกลางชุมชน คนจากทุกหมู่บ้านสามารถมาร่วมได้สะดวก

ระยะที่ 3 การพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอย ในชุมชนเป้าหมาย ตำบลร่องฟอง และการลงมือปฏิบัติ มีผลการศึกษาตามประเด็นที่กำหนดไว้ 4 ประเด็นหลัก และประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาปัญหาความต้องการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ผู้วิจัยใช้กรอบในการศึกษาที่ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบันในด้านการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อประเมินสภาพของผู้เรียนในชุมชนในด้านความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ ด้านการจัดการขยะมูลฝอย และสภาพปัญหาอุปสรรคที่ชุมชนประสบอยู่ในปัจจุบัน ด้านการจัดการขยะมูลฝอย และสิ่งที่ควรจะเป็นหรือสภาพที่ปรารถนาของ ชุมชนด้านการจัดการขยะมูลฝอยใน 6 ประเด็นย่อย คือ การเก็บกักขยะมูลฝอยชั่วคราว การรวบรวมขยะมูลฝอย การจัดระบบขนถ่ายหรือเก็บขนขยะมูลฝอย การแปลงรูปขยะมูลฝอย การนำกลับมาใช้ประโยชน์และการกำจัดขยะมูลฝอยและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาใช้วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของชุมชนทางการศึกษานอกระบบด้านการจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้แนวคิดในการวิเคราะห์ความต้องการทางการศึกษาที่ปรับมาจากแนวคิดของบอย (Boyle : 1981 : อ้างจาก ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ, 2543 : 56) ซึ่งมีรายละเอียดดังภาพที่ 17

ภาพที่ 17 แนวคิดในการวิเคราะห์ความต้องการทางการศึกษา

จากกรอบแนวคิดและประเด็นในการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม มีผลการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 สภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบันของชุมชนด้านการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า ที่ผ่านมาชุมชนตำบลร่องฟอง ยังไม่เคยมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น การฝึกอบรม การทัศนศึกษาดูงาน การสาธิต หรือกิจกรรมการเรียนรู้อื่นใดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยขึ้นในชุมชนเลย นอกจากนั้นยังพบว่า ในชุมชนยังไม่มีเคยมีหน่วยงานใดมาดำเนินงาน โครงการกิจกรรมหรืองานด้านการจัดการขยะมูลฝอยเลยเช่นกัน ปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ มีเพียงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลประกาศทางเสียงตามสายขอความร่วมมือให้ประชาชนช่วยกันรักษาความสะอาด และทิ้งขยะในถังที่จัดไว้ให้

1.2 สภาพปัญหาอุปสรรคที่ชุมชนประสบอยู่ในปัจจุบันด้านการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่

1.2.1 การเก็บกักขยะมูลฝอยชั่วคราว ทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ไม่มีการคัดแยกก่อนเก็บกัก ทำให้ปริมาณขยะมีจำนวนมากและสูญเสียประโยชน์เนื่องจากขยะมูลฝอยบางอย่างสามารถนำมารีไซเคิลได้ แต่เมื่อทิ้งรวมก็มีโอกาสที่จะถูกนำไปกำจัด จึงทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์

1.2.2 การรวบรวมขยะมูลฝอย ระดับครัวเรือน พบว่า มีปัญหาน้อยเพราะแต่ละครัวเรือนจะมีภาชนะสำหรับรวบรวมไว้ แต่ระดับชุมชน พบว่า มีปัญหาคือ ภาชนะที่จัดไว้เพื่อรวบรวมขยะมูลฝอยตามจุดต่างๆ บริเวณริมถนนไม่พอเพียงต่อปริมาณขยะ ทำให้ขยะล้นและถูกนำกองไว้เกิดความเกะกะ ไม่เป็นระเบียบและส่งกลิ่นเหม็น

1.2.3 การจัดระบบขนถ่ายหรือเก็บขนขยะมูลฝอย พบว่า มีปัญหาคือรถขนถ่ายขยะของ องค์. มีเพียง 1 คัน ใช้ขนถ่ายขยะของทั้ง 5 หมู่บ้าน ทำให้ช่วงเวลาที่ขนถ่ายของแต่ละบ้านห่างกันหลายวัน ขยะที่กักเก็บไว้จึงมีปริมาณมากขึ้นตามห้วงเวลาที่รอการขนถ่ายหรือขนไปยังที่กำจัด

1.2.4 การมีความรู้เกี่ยวกับการแปลงรูปขยะมูลฝอย (ซึ่งหมายถึงวิธีการลดขนาดหรือปริมาตรโดยใช้วิธีเผา วิธีแยกองค์ประกอบ หรือวิธีใช้เครื่องจักรกล) พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องนี้

1.2.5 การนำกลับมาใช้ประโยชน์ พบว่า ในชุมชนยังไม่มีเคยมีการให้ความรู้ ไม่มีการเผยแพร่ความคิดหรือการรณรงค์รูปแบบใดๆ ให้ประชาชนรู้จักและเห็นประโยชน์ของการนำขยะมูลฝอยหรือเศษสิ่งเหลือใช้ นำกลับมาใช้ประโยชน์อีก

1.2.6 การกำจัดขยะมูลฝอย พบว่า ชุมชนมีวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาล กล่าวคือ ใช้วิธีขุดหลุมเพื่อนำขยะที่ขนมาจากที่รองรับขยะชุมชนมาเทรวมกันเมื่อมีปริมาณมากพอก็ทำการเผาขยะในหลุม ซึ่งขุดไว้ทั้งหมด 3 หลุมในพื้นที่ประมาณ 3 ไร่เศษ โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบล จ้างลูกจ้าง 3 คน เป็นผู้ดำเนินการ

1.3 สภาพที่ควรจะเป็นหรือสภาพที่ปรารถนาของชุมชนด้านการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่

1.3.1 การเก็บกักขยะมูลฝอยชั่วคราว ทั้งระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ควรมีการคัดแยกก่อนเพื่อคัดสิ่งที่สามารถนำไปรีไซเคิลได้ หรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้ออกจากขยะมูลฝอยอื่นๆ เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย และทำให้เกิดความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร

1.3.2 การรวบรวมขยะมูลฝอย การมีการจัดระบบใหม่ โดยการจัดตั้งหรือภาชนะรองรับขยะแบบแยกประเภทขยะ เช่น ขยะที่รีไซเคิลได้ ขยะที่เป็นอินทรีย์วัตถุ ขยะพิษหรือขยะอันตราย และขยะทั่วไปอื่นๆ ทั้งระดับครัวเรือนและระดับชุมชน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันทั้งระบบตั้งแต่จุดเกิดขยะจนถึงจุดที่ใช้กำจัดขยะ

1.3.3 การจัดระบบขนถ่ายหรือเก็บขนขยะ ควรมีการจัดระบบใหม่โดยแบ่งพื้นที่ในการเก็บขยะให้เป็นสัดส่วน สำหรับใส่ขยะแต่ละประเภท เพื่อให้เกิดระบบที่ดีในการขนถ่ายหรือเก็บขนและเมื่อไปถึงจุดที่ใช้เป็นพื้นที่กำจัดขยะก็ดำเนินการตามประเภทของขยะที่แยกไว้แล้วตามขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการเก็บกักชั่วคราวระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ขั้นตอนการขนถ่ายมาจนถึงขั้นตอนการกำจัด กล่าวคือ ขยะที่รีไซเคิลได้ก็นำไปขาย ขยะที่เป็นอินทรีย์วัตถุ สามารถนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ได้ ขยะพิษหรือขยะอันตรายก็หาวิธีกำจัดที่เหมาะสม ส่วนขยะทั่วไปอื่นๆ ก็หาวิธีกำจัดแบบถูกหลักสุขาภิบาลต่อไป

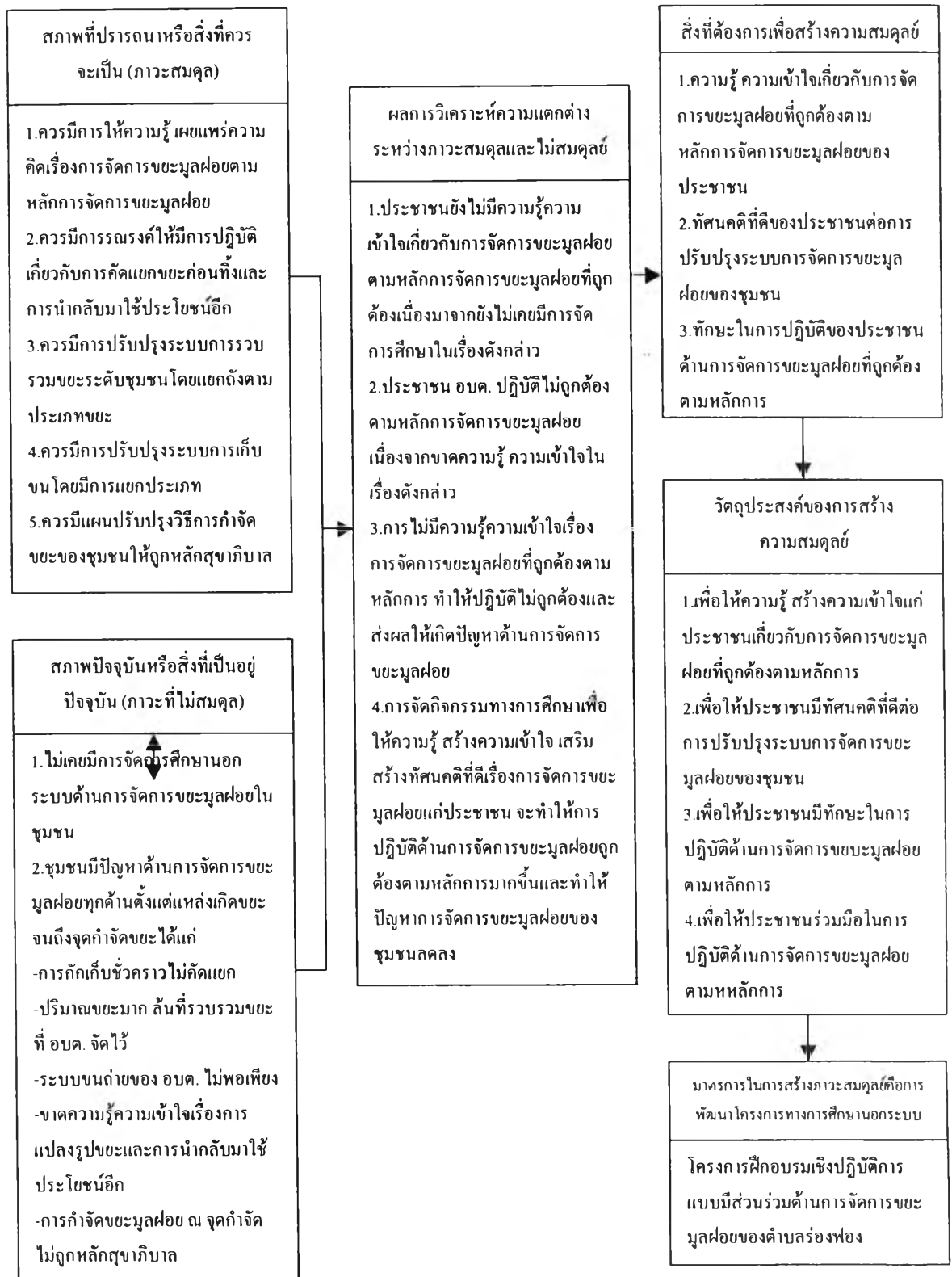
1.3.4 ควรมีการให้ความรู้หรือข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบและเห็นประโยชน์ของการแปรรูปขยะ เพื่อสร้างความตระหนัก และเจตคติที่ดีในการจัดการขยะมูลฝอย

1.3.5 ควรมีการให้ความรู้ เผยแพร่ความคิด และรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักและเห็นประโยชน์ของการนำขยะมูลฝอยหรือเศษสิ่งเหลือใช้ นำกลับมาใช้ประโยชน์อื่น พร้อมทั้งขอความร่วมมือให้ร่วมกันปฏิบัติในเรื่องดังกล่าว

1.3.6 ควรมีการวางแผนปรับปรุงวิธีการกำจัดขยะที่ใช้อยู่ปัจจุบัน ซึ่งไม่ถูกหลักสุขาภิบาลให้เป็นวิธีที่ถูกหลักสุขาภิบาล และไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

1.4 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลร่องฟอง จากผลการศึกษาโดยการจัดสนทนากลุ่ม ตามข้อ 1.1 ถึงข้อ 1.3 ที่นำเสนอมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลร่องฟอง ซึ่งมีรายละเอียดดังภาพที่ 18

ภาพที่ 18 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการ
ขยะมูลฝอย ของชุมชนตำบลร่องฟอง

จากภาพที่ 16 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างภาวะสมดุลและไม่สมดุล คือ ประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องมีการปฏิบัติไม่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย ดังนั้น การจัดกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ เสริมสร้างทัศนคติที่ดีเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย จะทำให้การปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอยถูกต้องตามหลักการมากขึ้น และขยะมูลฝอยของชุมชนลดลง ดังนั้นสิ่งที่ต้องการ เพื่อสร้างความสมดุล คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักการ ทัศนคติที่ดีของประชาชนต่อการปรับปรุงระบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน และทักษะ ที่ถูกต้องในการปฏิบัติของประชาชนด้านการจัดการขยะมูลฝอย

การแปลงสิ่งที่ต้องการเพื่อสร้างความสมดุลมาสู่วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย การให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักการ การสร้าง ทัศนคติที่ดีต่อการปรับปรุงระบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน การเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติ ด้านการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักการ และการสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติด้านการจัดการ ขยะมูลฝอย จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว มาตรการในการสร้างภาวะสมดุล คือ การพัฒนาโครงการ ทางการศึกษานอกระบบโดยใช้ชื่อว่า “โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้านการจัด การขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง”

2. ผลการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบ โรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอย มีผลการศึกษาตามประเด็นที่กำหนดไว้ในกรอบการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากหลักการและ แนวคิดในการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ แพททริก จี. บอย (Patric G. Boyle) โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก และประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การวางแผนเสนอผลการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

2.1.1 สร้างพื้นฐานสำหรับการวางโครงการ โดยศึกษาบริบทชุมชน และสร้าง ความสัมพันธ์ผู้เกี่ยวข้อง

2.1.2 วิเคราะห์สถานการณ์เพื่อกำหนดปัญหาตามต้องการหรือประเมิน ตามต้องการ

2.2 การออกแบบและดำเนินการ เสนอผลการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

2.2.1 แปลงความต้องการสู่วัตถุประสงค์ทางการศึกษา

2.2.2 คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคลในโครงการ

2.2.3 เลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้

2.2.4 ออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยระบุวิธีการ เทคนิค เครื่องมือ

2.2.5 จัดหาทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการตามโครงการ

2.2.6 ดำเนินการตามแผน

2.3 การประเมินผลและสื่อสารคุณค่าของโครงการ เสนอผลการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

2.3.1 ระบุผลของโครงการที่ต้องการให้เกิดขึ้น

2.3.2 สร้างแผนการประเมินผลและประเมินผล

2.3.3 ประชาสัมพันธ์สื่อสารคุณค่าของโครงการ

ผลการศึกษาดำเนินหลักและประเด็นย่อยดังกล่าวข้างต้น มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การวางแผนเสนอผลการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

2.1.1 การสร้างพื้นฐานสำหรับการวางแผนโครงการ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาริบทชุมชน โดยวิธีการจัดสนทนากลุ่มไว้แล้วในการวิจัยระยะที่ 2 ซึ่งมีรายละเอียดดังที่นำเสนอไว้ในผลการศึกษา ระยะที่ 2 และในการจัดการสนทนากลุ่มดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้ใช้โอกาสนั้นสร้างความสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องไปด้วย ซึ่งทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเป็นผู้นำชุมชนซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน

2.1.2 การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อกำหนดปัญหาความต้องการ หรือประเมินความต้องการ ประเด็นนี้ผู้วิจัยได้มีการจัดสนทนากลุ่มเรียบร้อยแล้วในการวิจัยระยะที่ 3 ช่วงแรกเพื่อศึกษาปัญหาความต้องการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งมีผลการศึกษามาที่ได้นำเสนอมาแล้วในผลการศึกษาระยะที่ 3 ก่อนหน้านี้ นอกจากนั้นได้ทำการวิเคราะห์และประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน ตำบลร่องพอง ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการขยะมูลฝอยและพบว่ามีความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ 3 ประการคือ 1) ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย 2) ทักษะที่ดีของประชาชนต่อการปรับปรุงการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน และ 3) ทักษะในการปฏิบัติของประชาชนด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย

2.2 การออกแบบและดำเนินการ

2.2.1 การแปลงความต้องการผู้วัตถุประสงค์ทางการศึกษา หลังจากผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และประเมินความต้องการจำเป็นแล้ว จึงแปลงความต้องการผู้วัตถุประสงค์ทางการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ 1) เพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจแก่ประชาชน เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง ตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย 2) เพื่อให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการปรับปรุงระบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน 3) เพื่อให้ประชาชนมีทักษะในการปฏิบัติ

ด้านการจัดการขยะมูลฝอย ตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย และ 4) เพื่อให้ประชาชนร่วมมือปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอย ตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย และเพื่อตอบสนองความต้องการและวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้กำหนดโครงการทางการศึกษาไว้ 1 โครงการ คือ “โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง”

2.2.2 การคำนึงถึงความแตกต่างของคนในโครงการ เนื่องจากการดำเนินงานโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอย จำเป็นต้องครอบคลุมกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และส่งผลต่อการปฏิบัติที่แพร่หลายในหมู่ประชาชนให้มากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ใช้ผลจากการศึกษาบริบทของชุมชนประกอบการพิจารณาเรื่องดังกล่าวและเห็นว่า กลุ่มทางสังคมที่มีอยู่หลากหลายในชุมชนนั้น มีกลุ่มที่เหมาะสมที่จะเข้าร่วมโครงการในฐานะแกนนำของชุมชนที่จะมาเรียนรู้เรื่องการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอย ควรจะเป็นกลุ่มที่มีพลังทางสังคมสูง ซึ่งพิจารณาจากจำนวนสมาชิกกลุ่มความหลากหลายในเครือข่าย การมีบทบาททางสังคมในฐานะผู้นำ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงแบ่งกลุ่มเป้าหมายของผู้เข้าร่วมโครงการออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ผู้นำองค์กรชุมชน 2) กลุ่มสตรี 3) กลุ่มเยาวชน 4) กลุ่มนักเรียน

2.2.3 การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมโครงการแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงพิจารณาเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกันเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ

- กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทหน้าที่และภาระกิจทางสังคมเกี่ยวกับการนำในเรื่องต่างๆ ดังนั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย จึงต้องครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานในฐานะผู้นำได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงจัดแบ่งประสบการณ์การเรียนรู้ของกลุ่มผู้นำ ออกเป็น 4 ส่วนคือ 1) การปรับทัศนคติให้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักการ 2) การให้ความรู้เกี่ยวกับความหมายคุณสมบัติและประเภทของขยะมูลฝอย และเส้นทางหรือระบบการจัดการขยะมูลฝอย ตั้งแต่จุดกำเนิดถึงจุดกำจัด ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพรวมของกระบวนการในการจัดการขยะมูลฝอย ตั้งแต่แหล่งเกิดขยะมูลฝอยจนถึงแหล่งกำจัด 3) การเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น โดยใช้กรณีตัวอย่างของชุมชนอื่นๆ ที่มีการปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอยและประสบความสำเร็จ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติในชุมชนของตนเอง และ 4) การเปิดโอกาสให้ผู้นำลงมือปฏิบัติด้านการจัดทำแผนปฏิบัติการในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟองร่วมกัน

- กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มนักเรียน เป็นกลุ่มที่สมาชิกภายในกลุ่ม มีความเหมือนหรือมีลักษณะร่วมที่ใกล้เคียงกัน เช่น วัย ความสนใจ บทบาทหน้าที่ของตนเองและต่อ สังคม ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อกลุ่มต่างๆ ดังกล่าว ดังนั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอย จึงแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยให้เป็นไปในทางที่ พึงประสงค์ 2) การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนในระยะยาว และ 3) การส่งเสริมให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมีโอกาสคิด ร่วมกันในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อหาแนวทางในการใช้บทบาทของตนเผยแพร่แนวคิด และวิธีปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักการจัดการขยะมูลฝอยแก่ประชาชน ทั่วไปในชุมชน

นอกจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยดังกล่าว ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้เลือกจัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ของคนเรา หลักการ เรียนรู้ร่วมสมัย เพื่อให้ผู้ร่วมโครงการตระหนักถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มี ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเพื่อให้ผู้ร่วมโครงการเต็มใจร่วมใจมากขึ้น จึงเน้นการจัดกิจกรรมด้วย การใช้กระบวนการกลุ่มเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม การจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยการทำทัศนศึกษาดูงาน เป็นอีกทางเลือก หนึ่งที่ผู้วิจัยพิจารณาเลือกไว้ดำเนินการ เนื่องจากการทำทัศนศึกษาดูงานถือเป็นประสบการณ์ตรงที่ ผู้ร่วมโครงการจะได้รับและสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม ในชั้นเรียน ดังนั้น การดำเนินงานตามโครงการจึงมีแผนการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานด้านการ จัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ต่างๆ ที่มีการดำเนินงานประสบความสำเร็จด้วย ทั้งนี้โดยผู้วิจัยและผู้นำ ชุมชนได้หารือกันในการประชุมเตรียมการ และมีข้อสรุปว่าจะมีการทัศนศึกษาดูงานที่ชุมชนตำบล ดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 และชุมชนพันปี เทศบาลเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

2.2.4 การออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยกระบวนการ เทคนิค เครื่องมือ หลังจากได้พิจารณาเลือกและจัดประสบการณ์เรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ ออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับประสบการณ์เรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยมี บุคคลฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนเป็นผู้ร่วมมือและสนับสนุนในการจัดทำ ซึ่งมีรายละเอียดตาม ตารางที่ 3 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง (หลักสูตรสำหรับผู้นำชุมชน) ถึงตารางที่ 4 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้านการจัดการขยะ มูลฝอยของตำบลร่องฟอง (หลักสูตรสำหรับผู้นำและสมาชิกองค์กรสตรี/กลุ่มนักเรียน ประถมศึกษา/กลุ่มเยาวชน)

ตารางที่ 3 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องพ่อง
(หลักสูตรสำหรับผู้นำชุมชน)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
20 มีนาคม 2547 08.00-08.30 น.	ลงทะเบียนรายงานตัว	1. เพื่อทราบข้อมูลของผู้เข้าอบรม	1. ให้ผู้เข้าร่วมลงชื่อและข้อมูลส่วนตัวในแบบฟอร์มที่จัดไว้โดยแยกหมู่บ้าน 2. ตัดป้ายชื่อรับเอกสารและของที่ระลึก	- เพิ่มลงทะเบียนรายงานตัว หมู่ละ 1 แผ่น - เอกสารประกอบการฝึกอบรมเท่าจำนวนผู้เข้าอบรม - ป้ายชื่อผู้เข้าอบรมและวิทยากร
08.30-09.00 น.	ปฐมนิเทศ	เพื่อชี้แจงรายละเอียดของ - วัตถุประสงค์ - กำหนดการจัดการจัดกิจกรรม - แนวทางปฏิบัติ - สถานที่	- ผู้ได้รับมอบหมายชี้แจงตามข้อมูลในแผ่นใส	- แผ่นใสกำหนดการจัดกิจกรรม - แผ่นผังสถานที่อบรมและที่พัก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
09.00-09.30 น.	พิธีเปิดการฝึกอบรม	- เพื่อแสดงถึงความพร้อมของการดำเนินงาน	1. เตรียมความพร้อม 2. ตัวแทนผู้เข้าอบรมกล่าวรายงาน 3. ประธานกล่าวเปิดโครงการ	- คำกล่าวรายงาน - คำกล่าวเปิดของประธาน - แฟ้มสำหรับใส่คำกล่าว
09.30-10.00 น.	สำรวจความคาดหวังของผู้เข้าร่วมโครงการ	1. เพื่อทราบความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่คาดหวังและสิ่งที่ไม่อยากให้เกิดขึ้นในการร่วมโครงการนี้ 2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมและเปิดใจ	1. อธิบายพร้อมยกตัวอย่างเรื่องความคาดหวังและสิ่งที่ไม่ประสงค์ให้เกิดขึ้น 2. แจกบัตรคำ (รอบที่ 1) รูปหัวใจสีชมพูให้ทุกคนเขียนสิ่งที่ตนคาดหวังที่จะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการและวิทยากรเก็บรวบรวมไปติดบนกระดาษชาร์ต สีแดง 3. แจกบัตรคำรูปหัวใจให้ทุกคนเขียนสิ่งที่ไม่อยากให้เกิดขึ้นในการเข้าร่วมโครงการและวิทยากรรวบรวมไปติดบนกระดาษชาร์ตสีดำ	- บัตรคำรูปหัวใจสีชมพูเท่าจำนวนผู้ร่วม - บัตรคำรูปหัวใจกะโหลกสีเทาเท่าจำนวนผู้ร่วม - กระดาษชาร์ตสีแดงและสีดำ อย่างละ 1 แผ่น - เทปกาว - กระดาษไวท์บอร์ดสำหรับติดกระดาษชาร์ต

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
			4. วิทยากรอ่านความคาดหวังและสิ่งที่ไม่อยากให้เกิดขึ้นให้สมาชิกทุกคนฟัง	
10.00-10.15	พักรับประทานอาหารว่าง			
10.15-10.30	นำเข้าสู่บทเรียนเรื่องกระบวนการเรียนรู้แนวใหม่	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมทราบเกี่ยวกับ <ul style="list-style-type: none"> - หลักการเรียนรู้ของคนเรา - หลักการเรียนรู้แนวใหม่ (การเรียนรู้ร่วมสมัย) 2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจเหตุผลในการจัดกิจกรรมและเต็มใจร่วม 	- อธิบายประกอบสื่อแผ่นใสโดยวิทยากรที่ได้รับมอบหมาย	สื่อแผ่นใสเกี่ยวกับ <ul style="list-style-type: none"> - หลักการเรียนรู้ของคนเรา - หลักการเรียนรู้แนวใหม่ (หรือการเรียนรู้ร่วมสมัย) - ลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - แนวคิด และหลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับการเรียนรู้แนวใหม่

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
10.30-11.00 น.	ละลายพฤติกรรมแบ่งกลุ่ม	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีปฏิสัมพันธ์กันและเกิดความผ่อนคลาย 2. เพื่อแบ่งกลุ่มผู้เข้ารวมอบรมเป็น 3 กลุ่ม (สำหรับจัดกิจกรรมช่วงต่อไป) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดที่นั่งเป็นรูปครึ่งวงกลม 2. ร้องเพลงประกอบท่าทางโดยใช้เพลงที่เกี่ยวกับการทักทายหรือสวัสดีกัน 3. ใช้เกม เช่น ลมพัดพัด หรือเกมอื่นๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสลับที่นั่งและมีการเคลื่อนไหว 4. แบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมเป็น 3 กลุ่ม โดยยึดหลักคณะเทศและคณะหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - แผ่นใสเนื้อเพลงที่ใช้จัดกิจกรรม - นกหวีด - เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ
11.00-12.00 น.	การเรียนรู้เรื่อง “จำเป็นอย่างไรที่ร้องพองต้องคิดและวางแผนเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย”	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมมีโอกาสทบทวนถึงความจำเป็นของการจัดการขยะมูลฝอย 2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการแสดง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชี้แจงรายละเอียดกิจกรรม 2. ใช้เทคนิคการระดมสมองโดยแจกบัตรคำให้ทุกคนเขียนเหตุผลหรือคำตอบของตนหลังจากนั้นให้ทุกคนพูดให้สมาชิกกลุ่มฟัง 3. ให้กลุ่มนำความคิดเห็นของสมาชิกจัดเป็นหมวดหมู่แล้วเขียนลงกระดาษชาร์ต 	<ul style="list-style-type: none"> - บัตรคำสีขาว (ใช้กระดาษ) - กระดาษฟลิปชาร์ต - ปากกาเคมี - เทปขาว

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
		ความคิดเห็นของแต่ละคนในกลุ่ม 3. เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คำนึงถึงความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย		
13.00-14.00 น.	นำเสนอผลการเรียนรู้ภาคเช้า	1. เพื่อให้ทั้ง 3 กลุ่มได้นำเสนอเหตุผลเกี่ยวกับความจำเป็นในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งมาจากสมาชิกทุกคน 2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความคิดรวบยอดในเรื่องดังกล่าว	1. เริ่มต้นชั่วโมงด้วยเพลง-เกม 2. ตัวแทนกลุ่มแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานที่เขียนไว้แล้วในกระดาษฟลิปชาร์ต 3. วิทยากรสรุปออกมาเป็นแผนที่ความคิด (Mind Map)	- กระดาษฟลิปชาร์ต - ปากกาเคมี - เทปขาว

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
15.15-15.30 น.	พักรับประทานอาหารว่าง			
14.00-15.15 น.	กระบวนการเรียนรู้เรื่อง “อะไรบ้างคือขยะ”	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มทำงานร่วมกันในการวิเคราะห์ว่าขยะคืออะไร 2. เพื่อให้กลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ประเภทของขยะ 3. เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของขยะวิธีการคัดแยกและประโยชน์ของการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพลง-เกม เพื่อผ่อนคลายบรรยากาศ 2. ให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันระดมสมองค้นหาว่าอะไรบ้างคือขยะ และเขียนลงในกระดาษฟลิปชาร์ต ให้ได้มากที่สุดและเร็วที่สุดโดยมีรางวัลให้กลุ่มที่ทำได้ตามกติกา 3. ให้ตัวแทนออกมานำเสนอผลงาน 4. เล่นเกม แข่งขันแยกขยะโดยให้กลุ่มช่วยกันแยกขยะในแง่ที่เตรียมไว้ให้ออกเป็นประเภทๆ ตามความเข้าใจของกลุ่มโดยมีรางวัลให้กลุ่มที่ทำเสร็จเร็วที่สุดและแยกได้ถูกประเภทมากที่สุด 	<ul style="list-style-type: none"> - กระดาษฟลิปชาร์ต - ปากกาเคมี - เทปขาว - แข่งบรรจุตัวอย่างขยะหรือเศษสิ่งเหลือใช้ที่ประกอบด้วยทุกประเภทตามหลักการจัดการขยะ จำนวน 3 แข่ง - แผ่นใส เนื้อหาเกี่ยวกับประเภทขยะวิธีการคัดแยกและประโยชน์ของการคัดแยกขยะ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
			5. วิทยาการสรุปผลการจัดกิจกรรมทั้งหมดและมอบรางวัล 6. ให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของขยะวิธีการคัดแยก และประโยชน์ของการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง	
16.30-18.00 น. 18.00-19.00 น.	ปฏิบัติภาระกิจส่วนตัว รับประทานอาหารเย็น			
19.00-21.00 น.	กิจกรรมนันทนาการภาคค่ำ	1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมผ่อนคลายความตึงเครียด 2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าอบรม	1. นายก อบต. กล่าวเปิดรายการ 2. จัดกิจกรรมโดยใช้เพลงประกอบท่าทางและเกมให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันและมีการแสดงออกรายบุคคล สลับกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์	- เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ - นกหวีด - อุปกรณ์สำหรับเกม (ถ้ามี) - แผ่นใสเพลง (ถ้ามี)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
21 มีนาคม 2547 07.30-08.30 น.	รับประทานอาหารเช้า			
08.30-09.00 น.	- สรุปผลการเรียนรู้วันที่ผ่านมา - นำเข้าสู่บทเรียน	1. เพื่อทบทวนผลการเรียนรู้ร่วมกันจากการจัดกิจกรรม 1 วันที่ผ่านมา 2. เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้สำหรับวันใหม่	1. ให้ตัวแทนกลุ่มๆ ละ 1-2 คน ออกมานำเสนอสรุปผลการเรียนรู้โดยขออาสาสมัคร 2. ใช้เพลง “ขะนั้นนี่มีประโยชน์” นำเข้าสู่บทเรียน	- แผ่นใสเพลง “ขะนั้นนี่มีประโยชน์”
09.00-10.30 น.	กระบวนการเรียนรู้เรื่อง “การจัดการขยะมูลฝอย กรณีตัวอย่าง”	1. เพื่อให้กลุ่มร่วมกันศึกษารณีตัวอย่างชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย	1. มอบกรณีตัวอย่างให้แต่ละกลุ่มนำไปศึกษาร่วมกันแต่ตอบคำถามประเด็นคือ - มีกิจกรรมอะไรบ้างที่ชุมชนกรณีตัวอย่างดำเนินการและมีขั้นตอนอย่างไร	-

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
		2. เพื่อสร้างแรงจูงใจที่จะนำมาปฏิบัติในชุมชนตำบลร่องฟอง 3. เพื่อสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอย	- ปัจจัยที่ทำให้สำเร็จคืออะไร - ปัญหาอุปสรรคที่พบมีอะไรบ้าง - ชุมชนร่องฟองจะดำเนินการอย่างไร ชุมชนกรณีศึกษาได้หรือไม่ ถ้าได้ต้องทำอะไร/ถ้าไม่ได้เพราะเหตุใด 2. สรุปผลการศึกษาเขียนในกระดาษฟลิปชาร์ตและให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ 3. วิทยากรสรุปผลการจัดกิจกรรมทั้งหมด	- เอกสาร/สื่อแผ่นพับ/รูปภาพของชุมชนตัวอย่างที่ใช้เป็นกรณีศึกษา 3 ชุมชน - กระดาษฟลิปชาร์ต - ปากกาเคมี - เทปขาว
10.30-10.45 น.	รับประทานอาหารว่าง			
10.45-12.00 น.	แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟองแบบครบวงจรควรเป็นอย่างไร	1. เพื่อร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ตำบลร่องฟองด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน	1. ใช้เทคนิคการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งโอกาสและภัยคุกคาม (SWOT Analysis) สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 1	- กระดาษฟลิปชาร์ต - ปากกาเคมี - เทปขาว - บัตรคำ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
		2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมร่วมกันระดมสมองทำแนวทางในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง	2. ใช้เทคนิคการสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference : F.S.C) สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 2	
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน			
13.00-14.30 น.	การจัดทำแผนปฏิบัติการ	- เพื่อให้ผู้เข้าอบรมร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง	1. เพลง เกม ผ่อนคลายบรรยากาศ 2. วิทยากรอธิบายวิธีการทำแผนปฏิบัติการ 3. แบ่งกลุ่มเป็นรายหมู่บ้าน 5 กลุ่ม 4. ให้ทุกกลุ่มทำแผนปฏิบัติการ 5. ตัวแทนนำเสนอให้สมาชิกทุกคนฟัง 6. วิทยากรสรุปผล	- กระดาษฟิลิปชาร์ต - ปากกาเคมี - เทปขาว - ตัวอย่างแบบฟอร์มการทำแผนปฏิบัติการ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
14.30-15.00 น.	สรุปผลการฝึกอบรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นภาพรวมของการฝึกอบรมในด้านเนื้อหาและกระบวนการ 2. เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเนื้อหาทั้งหมดและเกิดความคิดรวบยอดไปสู่การปฏิบัติ 3. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมซักถามและแสดงความคิดเห็น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยากรสรุปผลตามแผนภูมิที่จัดเตรียมไว้ 2. เปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น 	- แผนภูมิสรุปเนื้อหาการฝึกอบรม

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
15.00-16.00 น.	<ul style="list-style-type: none"> - ประเมินผล - พิธีมอบเกียรติบัตร - พิธีปิดการฝึกอบรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อประเมินผลโครงการฝึกอบรมทั้งกระบวนการ 2. เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้เข้าอบรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทีมวิทยากรแจกแบบประเมินผลให้กรอกและเก็บรวบรวม 2. เตรียมความพร้อมเรื่องการรับมอบเกียรติบัตร 3. พิธีมอบเกียรติบัตรและปิดการฝึกอบรม 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบประเมินผลการศึกษาอบรม - เกียรติบัตร - คำกล่าวรายงานและกล่าวปิดการฝึกอบรม

ตารางที่ 4 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง
(หลักสูตรสำหรับผู้นำและสมาชิกองค์กรสตรี/กลุ่มนักเรียนประถมศึกษา/กลุ่มเยาวชน)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
27 มีนาคม 2547 (กลุ่มนักเรียน) 3 เม.ย.2547 (กลุ่มเยาวชน) 6 เม.ย. 2547 (กลุ่มสตรี) 09.00-09.30 น.	ลงทะเบียนรายงานตัว	- เพื่อทราบข้อมูลผู้เข้าอบรม	1. ผู้เข้าอบรมลงชื่อและข้อมูลส่วนตัวในแบบฟอร์มที่จัดไว้โดยแยกหมู่บ้าน 2. ทักทายชื่อ 3. รับเอกสารและของที่ระลึก	- แฟ้มลงทะเบียนรายงานตัว หมู่ละ 1 แฟ้ม - เอกสารประกอบการฝึกอบรมเท่าจำนวนผู้เข้าอบรม - ป้ายชื่อผู้เข้าอบรมและวิทยากร
09.30-10.30 น.	ปฐมนิเทศ (15 นาที)	1. เพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการเกี่ยวกับ - วัตถุประสงค์ - กำหนดการ การจัดกิจกรรม - วิธีการจัดกิจกรรม - สถานที่	- วิทยากรผู้ได้รับมอบหมายชี้แจงตามข้อมูลในแผ่นใสและเปิดโอกาสให้ซักถาม	- แผ่นใสกำหนดการจัดกิจกรรม - แผ่นผังสถานที่อบรม

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
	ละลายพฤติกรรม (45 นาที) และแบ่งกลุ่ม	1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีปฏิสัมพันธ์เกิดความคุ้นเคยและผ่อนคลาย 2. เพื่อแบ่งผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่มๆ ละ 10-12 คน	1. จัดที่นั่งเป็นรูปครึ่งวงกลม 2. ร้องเพลงประกอบท่าทางโดยใช้เพลงที่เกี่ยวกับการทักทายหรือสวัสดีกัน 3. เล่นเกมที่ทำให้ผู้เข้าอบรมมีปฏิสัมพันธ์สร้างความคุ้นเคย 4. แบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมให้ได้กลุ่มละ 10-12 คน โดยยึดหลักคณะเพศ อายุ (ยกเว้นกลุ่มสตรี) และคณะหมู่บ้าน 5. มอบภาระกิจให้สมาชิกกลุ่มทำความรู้จักกัน	- แผ่นใสเนื้อเพลงที่ใช้จัดกิจกรรม - นกหวีด - เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ
10.30-12.00 น.	กระบวนการเรียนรู้เรื่อง “ขยะเรื่อนำรู้”	1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้เรื่องขยะในประเด็นเกี่ยวกับ	1. ใช้กระบวนการกลุ่มในการแข่งขันกันทำกิจกรรม 3 กิจกรรม คือ 1.1 ค้นหาว่าอะไรบ้างคือขยะให้ได้รายชื่อมากที่สุด และเร็วที่สุดโดยเขียนลงในฟลิปชาร์ต	- กระดาษฟลิปชาร์ต - ปากกาเคมี - เทปกาว - แข่งบรรจุตัวอย่างหรือเศษสิ่งเหลือใช้ที่มีทุกประเภท

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> - เส้นทางจากแหล่งกำเนิดถึงแหล่งกำจัด - ประเภทของขยะ - วิธีการคัดแยก - ประโยชน์ของการคัดแยกขยะ <p>2. เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้เข้าอบรมในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย</p>	<p>1.2 ช่วยกันคัดแยกขยะในแข่งที่เตรียมไว้ให้ออกเป็นประเภทๆ ตามความเข้าใจของกลุ่มโดยทำให้เร็วที่สุด</p> <p>1.3 ช่วยกันวิเคราะห์เส้นทางของขยะจากแหล่งกำเนิดถึงแหล่งกำจัดว่ามีเส้นทางอย่างไร และเขียนลงในกระดาษฟลิปชาร์ต</p> <p>2. วิทยากรสรุปผล ตัดสินการแข่งขัน</p> <p>3. วิทยากรให้ความรู้ประเด็นต่างๆ ตามที่ตั้งไว้ในวัตถุประสงค์</p>	<p>หลักการจัดการขยะ จำนวนเท่าจำนวนกลุ่มที่แบ่งไว้</p> <ul style="list-style-type: none"> - แผ่นใส เนื้อหาเกี่ยวกับ <ol style="list-style-type: none"> 1) เส้นทางขยะจากแหล่งกำเนิดถึงแหล่งกำจัด 2) ประเภทของขยะ 3) ประโยชน์ของการคัดแยกขยะ
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน			

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
13.00-14.30 น.	กระบวนการเรียนรู้เรื่อง “เส้นทางสู่การเป็นชุมชน ขยะทองคำ”	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรม ศึกษากรณีตัวอย่าง 2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมร่วม กันคิดหาแนวทางของ ตำบลเกี่ยวกับการ ดำเนินงานด้านการจัด การขยะมูลฝอย 3. เพื่อเสริมสร้างแรง จูงใจให้เกิดความร่วมมือ มือในการดำเนินงาน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมเพลง เกม เปิดรายการ 2. วิชชากรมอบตัวอย่างกรณีศึกษาของ ชุมชนที่ประสบความสำเร็จดำเนิน งานด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้ กลุ่มศึกษาร่วมกัน 3. ให้กลุ่มร่วมกันวิเคราะห์กรณีศึกษา และตอบคำถาม 4 ประเด็น คือ <ul style="list-style-type: none"> - มีกิจกรรมอะไรบ้างเกิดขึ้น - ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จมีอะไร บ้าง - ปัญหาอุปสรรคที่พบคืออะไร - ชุมชนร้องเพลงจะทำอย่างนั้นได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้เพราะอะไร ถ้าได้ต้องทำ อย่างไร 	<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร / แผ่นพับ / รูปภาพ ของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา ด้านการจัดการขยะมูลฝอย 4 แห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยระยะที่ 1 ของผู้วิจัย - กระดาษฟลิปชาร์ต - ปากกาคอมี่ - เทปขาว

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
			4. นำผลงานเขียนลงกระดาษฟลิปชาร์ต และนำเสนอ 5. วิทยากรสรุปผลการจัดกิจกรรม	
14.30-15.30	กระบวนการเรียนรู้เรื่อง - “บทบาทของนักเรียนในการจัดการขยะมูลฝอย” - “บทบาทของเยาวชนในการจัดการขยะมูลฝอย” - “บทบาทของสตรีในการจัดการขยะมูลฝอย”	- เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมร่วมกันคิดหาวิธีการที่ตนจะช่วยกันทำในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย	- เพลง เกม ผ่อนคลายบรรยากาศ - มอบให้กลุ่มทำงานร่วมกันโดยใช้ใบกำหนดงาน	
15.30-16.30 น. (เฉพาะกลุ่มนักเรียนและผู้นำและสมาชิกองค์กรสตรี)	สรุปผลการฝึกอบรม	1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นภาพรวมของการฝึกอบรมด้านเนื้อหาและกระบวนการ	1. วิทยากรสรุปผลตามแผนภูมิที่จัดเตรียมไว้ 2. เปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น	- แผนภูมิสรุปเนื้อหาการฝึกอบรม

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
		2. เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเนื้อหาทั้งหมดและสร้างความคิดรวบยอดสู่การปฏิบัติ 3. เพื่อเปิดโอกาสซักถาม/แสดงความคิดเห็น		
	ประเมินผล	- เพื่อประเมินผลโครงการฝึกอบรมทั้งกระบวนการ	- วิชชากรแจกแบบประเมินผลให้กรอกและเก็บรวบรวม	- แบบประเมินผล
	พิธีมอบเกียรติบัตรและปิดการฝึกอบรม	- เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความประทับใจแก่ผู้เข้าอบรม	1. เตรียมความพร้อมในการมอบเกียรติบัตร 2. พิธีมอบเกียรติบัตรและปิดการอบรม	- เกียรติบัตร - คำกล่าวรายงานและกล่าวปิดการฝึกอบรม

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
15.30-16.30 น. (เฉพาะกลุ่ม เยาวชน)	สรุปผล	- เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นภาพรวมของการฝึกอบรมด้านเนื้อหาและกระบวนการ	1. วิทยากรสรุปผลตามแผนภูมิที่จัดเตรียมไว้ 2. เปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น	
	เตรียมกิจกรรมนันทนาการภาคค่ำ	- เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงในการทำกิจกรรม	1. ชี้แจงกำหนดการและนัดหมาย 2. มอบภาระกิจให้กลุ่มเตรียมการแสดงละครที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย โดยให้เวลากลุ่มละ 10-15 นาที	
18.30-20.30 น.	กิจกรรมนันทนาการภาคค่ำ (กลางแจ้ง)	- เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรม (กลุ่มเยาวชน) ได้แสดงออกเชิงสร้างสรรค์ - เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้ชุมชนรับทราบ	1. พิธีจุดเทียนแห่งปัญญา 2. นายก อบต.กล่าวเปิดกิจกรรม 3. จัดกิจกรรมโดยใช้เกมและเพลงประกอบท่าทาง สลับการแสดงของกลุ่มเยาวชน	- เทียนไขทำจำนวนผู้ร่วมกิจกรรม - กระบะทรายสำหรับจุดเทียน - เครื่องเสียง - Spot light ให้แสงสว่าง - เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม / ประเด็นการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	เทคนิค / วิธีการ / ขั้นตอน	สื่อ / วัสดุ / อุปกรณ์
	พิธีมอบเกียรติบัตรและปิด การฝึกอบรม	- เพื่อสร้างความ ภาคภูมิใจและความ ประทับใจแก่ผู้เข้า อบรม	1. เตรียมความพร้อมในการมอบ เกียรติบัตร 2. พิธีมอบเกียรติบัตรและปิดการอบรม	- เกียรติบัตร - คำกล่าวรายงานและกล่าว ปิดการฝึกอบรม

จากรายละเอียดในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามตารางที่ 3 และตารางที่ 4 ผู้วิจัยได้ยึดหลักปรัชญาหลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ เป็นแนวทางในการพิจารณาออกแบบ กล่าวคือ ด้านการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากปรัชญาทางการศึกษานอกระบบมีพื้นฐานความเชื่อในคุณค่าและศักยภาพของมนุษย์ คือเชื่อว่าทุกคนมีคุณค่าในตนเอง มีศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ ซึ่งสามารถดึงออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ถ้ามีโอกาส นอกจากนั้นยังเชื่อว่าคนเรามีเอกลักษณ์ของตนเอง เมื่อมีโอกาสสามารถเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และพัฒนาขีดความสามารถให้สูงขึ้นได้ ดังนั้นกิจกรรมส่วนใหญ่จึงใช้กระบวนการกลุ่มเป็นหลัก และการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์ของตนเองเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เมื่อได้รับประสบการณ์ใหม่ ก็จะสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมได้และเกิดการเรียนรู้ขึ้น นอกจากนั้นผู้วิจัยยังให้ความสำคัญกับการจัดสภาพบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นเป็นกันเอง เป็นธรรมชาติและมีความเป็นทางกรน้อย เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความผ่อนคลายและแสดงออกได้มากขึ้น

2.2.5 การจัดหาทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการผู้วิจัย กำหนดทรัพยากรในการดำเนินการ ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) ทรัพยากรบุคคลแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1.1) กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมฝึกอบรมโครงการ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มนักเรียน 1.2) กลุ่มผู้ประสานงานได้แก่ อาสาสมัครและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 1.3) วิทยากรกระบวนการ 2) อาคารสถานที่ดำเนินการ 3) สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ 4) เงิน ทรัพยากรทั้ง 4 ลักษณะมีวิธีดำเนินการในการจัดหาดังนี้

1. ด้านคน

1.1 กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมฝึกอบรมตามโครงการทั้ง 4 กลุ่ม ใช้วิธีเตรียมการโดยใช้นหนังสือแจ้งประสานเชิญเข้าร่วม กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้แจ้งไปยังผู้นำและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ทำงานในตำบล เป็นรายบุคคลโดยกำหนดไว้ จำนวน 40 คน ซึ่งประกอบด้วย อบต. 10 คน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล จำนวน 17 คน ตัวแทนผู้นำองค์กรชุมชนจากทุกหมู่บ้านฯ ละ 2 คน เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ปฏิบัติงานในตำบล จำนวน 3 คน และแจ้งผ่านประธานกลุ่มสตรีไปยังสมาชิกกลุ่มสตรี ซึ่งกำหนดไว้หมู่บ้านละ 20 คน สำหรับกลุ่มนักเรียนเตรียมการ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลแจ้งประสานไปยังผู้อำนวยการ โรงเรียน บ้านร่องฟอง เพื่อประชาสัมพันธ์แจ้งให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการ โดยระบุนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน เตรียมการโดย ใช้นหนังสือประสานจากกำนันผู้ใหญ่บ้านไปยังผู้ปกครองของเยาวชนเป็นรายบุคคล โดยกำหนดไว้หมู่บ้านละ 20 คน

1.2 กลุ่มผู้ประสานงาน ได้แก่ อาสาสมัครและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ใช้วิธีเตรียมการโดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากที่ประชุมในการประชุมเตรียมความพร้อมของโครงการ ซึ่งได้ความร่วมมือและสนับสนุนเป็นอย่างดี ทั้งนี้โดยมีอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล แสดงความจำนงเข้าร่วม 6 คน

1.3 กลุ่มวิทยากรกระบวนการ ประกอบด้วยบุคคลจากทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีประสบการณ์ในการจัดกระบวนการ ผู้วิจัยใช้วิธีประสานงานด้วยการติดต่อเป็นการส่วนตัวก่อน แล้วจึงแจ้งเป็นทางการไปยังหน่วยงานต้นสังกัดซึ่งกำหนดไว้ จำนวน 12 คน เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจของงาน ทั้งนี้โดยมีการประชุมเตรียมความพร้อม จำนวน 2 ครั้ง เพื่อชี้แจงรายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา วัตถุประสงค์ของโครงการ แผนการจัดกิจกรรมและจัดเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์

2. ด้านสถานที่ดำเนินการ ใช้วิธีเตรียมการโดยหารือในการประชุมเตรียมการ ซึ่งกำหนดสถานที่ดำเนินการ เป็น 2 แห่ง คือ กลุ่มผู้นำชุมชนวัยวิจัยชาวแพร์ เนื่องจากกำหนดการฝึกอบรมมีระยะเวลา 2 วัน และต้องมีการพักค้าง ส่วนอีก 3 กลุ่ม คือ สตรี เยาวชน และนักเรียน ใช้สถานที่ห้องประชุมโรงเรียนบ้านร่องฟอง ทั้งนี้โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งประสานขอใช้สถานที่

3. ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ใช้วิธีเตรียมการโดยใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นมา เป็นแนวทางในการจัดเตรียม ทั้งนี้โดยผู้วิจัยดำเนินการจัดเตรียมร่วมกับกลุ่มผู้ประสานและวิทยากรกระบวนการ

4. ด้านเงิน ใช้วิธีเตรียมการโดยการจัดทำโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าอาหารว่าง ค่าตอบแทนวิทยากร ค่าใช้สถานที่ ค่าจัดทำเกียรติบัตร ค่าวัสดุ อุปกรณ์ในการฝึกอบรม ค่าจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรม

2.2.6 การดำเนินงานตามแผน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง ได้ใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยและบุคคลฝ่ายต่างๆ ในชุมชนร่วมกันจัดทำเป็นแนวทางในการดำเนินการ ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วผู้วิจัยเห็นว่า สามารถดำเนินการได้ตามแผนและการเตรียมการที่ออกแบบไว้ กล่าวคือ ด้านคน ผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการฝึกอบรมรวมทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำและสมาชิกองค์กรสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มนักเรียน เข้าร่วมมากกว่าร้อยละ 80 คือ เข้าร่วมทั้งหมดรวม 226 คน จากที่กำหนดไว้ 271 คน สำหรับกลุ่มผู้ประสานงาน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และอาสาสมัครเข้าร่วม 6 คน วิทยากร

กระบวนการที่ผู้วิจัยเชิญไว้ เข้าร่วม 12 คน ทั้ง 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 100 ด้านสถานที่ดำเนินการได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหน่วยงานที่เป็นเจ้าของสถานที่ คือ ศูนย์วิจัยข้าวแพร่ และโรงเรียนบ้านร่องฟอง ในด้านสื่อ และวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ มีความเหมาะสมและพอเพียง เนื่องจากเป็นสื่อแบบธรรมดาที่ไม่ใช้เทคโนโลยีสูง ด้านเงินได้รับงบประมาณสนับสนุน จาก อบต. ร่องฟอง จำนวน 20,000 บาท และได้รับบริจาคเพิ่มเติมบางส่วนในรูป อาหารว่างและเครื่องดื่มจากผู้นำชุมชน ซึ่งมีความพอเพียงกับภาระกิจตามโครงการ ในด้านขั้นตอนและกระบวนการจัดกิจกรรม พบว่าดำเนินการได้ตามแผนเป็นส่วนใหญ่ทั้งในด้านเวลาและขั้นตอนการจัดกิจกรรม ส่งผลให้บรรยากาศในการฝึกอบรมดี สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ เกิดความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมโครงการและมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นสามารถทราบได้ชัดเจนจากผลการประเมินการฝึกอบรมทั้งกระบวนการที่ผู้เข้าอบรมทั้ง 4 กลุ่มประเมินไว้ และผู้วิจัยได้สรุปผลซึ่งจะนำเสนอในส่วนที่เกี่ยวกับการประเมินผลและสื่อสารคุณค่าของโครงการในหัวข้อต่อไป

1.3 การประเมินผลและสื่อสารคุณค่าของโครงการ

1.3.1 การระบุผลของโครงการที่ต้องการให้เกิดขึ้น ผู้วิจัยและผู้นำชุมชนได้ร่วมกันพิจารณาถึงผลที่ต้องการให้เกิดขึ้น โดยกำหนดเป็น 2 ระดับ คือ ระดับโครงการและระดับชุมชน กล่าวคือ ในระดับโครงการ สิ่งที่คาดหวังคือ ตัวผู้ร่วมโครงการได้รับความรู้และมีทักษะเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย สามารถนำไปปฏิบัติด้วยตนเองได้ และมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการ ส่วนในระดับชุมชน สิ่งที่คาดหวังคือ มีการขยายผลไปสู่ประชาชนทั่วไปในชุมชน และมีการปฏิบัติด้านการคัดแยกขยะในระดับครัวเรือนมากขึ้นกว่าเดิม

1.3.2 การสร้างแผนการประเมินผลและการประเมินผล เมื่อพิจารณาระบุผลในระดับโครงการและระดับชุมชนแล้ว ผู้วิจัยและผู้นำชุมชนได้ร่วมกันสร้างแผนการประเมินผลและดำเนินการประเมินผลตามแผนที่วางไว้ ซึ่งได้ผลดังรายละเอียดตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แผนการประเมินผลโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะ
มูลฝอยของตำบลร่องฟอง

ระดับ	ประเด็นในการประเมิน	เครื่องมือ	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
โครงการ	<p>1. กระบวนการดำเนินงาน</p> <p>1.2 การแจ้งข่าวสารเพื่อเข้าร่วม</p> <p>1.3 สถานที่ฝึกอบรม</p> <p>1.4 ระยะเวลาฝึกอบรม</p> <p>1.5 ความพอเพียงและความพร้อมด้านวิทยากร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์</p> <p>1.6 ความพึงพอใจต่อโครงการ</p> <p>2. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>1.1 วิธีการ/ขั้นตอน/รูปแบบ</p> <p>1.2 บรรยากาศในการฝึกอบรม</p> <p>1.3 การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม</p> <p>1.4 การนำไปประยุกต์ใช้</p> <p>1.5 ความประทับใจ</p>	<p>แบบประเมิน</p> <p>ผลการจัดกิจกรรมตามโครงการ</p>	<p>หลังสิ้นสุด</p> <p>การฝึกอบรม</p>	<p>-ผู้วิจัย</p> <p>-ทีมวิทยากร</p> <p>กระบวนการ</p> <p>-ทีมผู้ประสานงาน</p>

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ระดับ	ประเด็นในการประเมิน	เครื่องมือ	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
ชุมชน	1. ความร่วมมือในการ ปฏิบัติด้านการคัดแยก ขยะมูลฝอย	-แบบบันทึก ข้อมูลด้านการ จัดการขยะ มูลฝอย	ทุก 3 เดือน	องค์การบริหาร ส่วนตำบล
	2. ความพึงพอใจต่อการ ดำเนินงานด้านการจัด การขยะมูลฝอย	-แบบสอบถาม	ปีละ 2 ครั้ง	องค์การบริหาร ส่วนตำบล

ตารางที่ 6 ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
แบบมีส่วนร่วมด้วยการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง กลุ่มผู้นำชุมชน

รายการ	ระดับความพึงพอใจ					
	มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กระบวนการดำเนินงาน						
1.1 การแจ้งข่าวสารเพื่อ เข้าร่วม	25	83.34	5	16.66	0	0
1.2 ความพร้อมของสถานที่	24	80.00	6	20.00	0	0
1.3 ความเหมาะสมด้านเวลา	26	86.67	4	13.33	0	0
1.4 ความพอเพียงของ ทรัพยากร เช่น วิทยากร วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ	25	83.34	5	16.66	0	0
1.5 ความพึงพอใจต่อโครงการ	28	93.33	2	6.67	0	0
2. กระบวนการจัดกิจกรรม การเรียนรู้						
2.1 รูปแบบ วิธีการจัดกิจกรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้	25	83.34	5	16.66	0	0
2.2 บรรยากาศในการฝึกอบรม	28	93.33	2	6.67	0	0
2.3 การมีส่วนร่วมของผู้เข้า อบรม	27	90.00	3	10.00	0	0
2.4 การนำความรู้ไปปรับใช้	24	80.00	6	20.00	0	0
2.5 ความประทับใจ	28	93.33	2	6.67	0	0

ตารางที่ 7 ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง กลุ่มผู้นำและสมาชิกกลุ่มสตรี

รายการ	ระดับความพึงพอใจ					
	มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กระบวนการดำเนินงาน						
1.1 การแจ้งข่าวสารเพื่อเข้าร่วม	49	80.33	10	16.39	2	3.28
1.2 ความพร้อมของสถานที่	51	83.61	7	11.48	3	4.91
1.3 ความเหมาะสมด้านเวลา	55	90.16	4	6.56	2	3.28
1.4 ความพอเพียงของทรัพยากร เช่น วิทยากร วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ	54	88.52	7	11.48	0	0
1.5 ความพึงพอใจต่อโครงการ	59	96.72	2	3.28	0	0
2. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้						
2.1 รูปแบบ วิธีการจัดกิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้	54	88.52	7	11.48	0	0
2.2 บรรยากาศในการฝึกอบรม	59	96.72	2	3.28	0	0
2.3 การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม	56	91.80	5	8.20	0	0
2.4 การนำความรู้ไปปรับใช้	56	91.80	4	6.56	1	1.64
2.5 ความประทับใจ	59	96.72	2	3.28	0	0

ตารางที่ 8 ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง กลุ่มเยาวชน

รายการ	ระดับความพึงพอใจ					
	มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กระบวนการดำเนินงาน						
1.1 การแจ้งข่าวสารเพื่อเข้าร่วม	62	87.32	9	12.68	0	0
1.2 ความพร้อมของสถานที่	59	83.10	10	14.08	2	2.82
1.3 ความเหมาะสมด้านเวลา	57	80.28	14	19.72	0	0
1.4 ความพอเพียงของทรัพยากร เช่น วิทยากร วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ	65	91.55	6	8.45	0	0
1.5 ความพึงพอใจต่อโครงการ	70	98.59	1	1.41	0	0
2. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้						
2.1 รูปแบบ วิธีการจัดกิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้	70	98.59	0	0	1	1.41
2.2 บรรยากาศในการฝึกอบรม	69	97.18	2	2.82	0	0
2.3 การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม	69	97.18	2	2.82	0	0
2.4 การนำความรู้ไปปรับใช้	62	87.32	9	12.68	0	0
2.5 ความประทับใจ	67	94.37	4	5.63	0	0

ตารางที่ 9 ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง กลุ่มนักเรียนประถมศึกษา

รายการ	ระดับความพึงพอใจ					
	มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กระบวนการดำเนินงาน						
1.1 การแจ้งข่าวสารเพื่อเข้าร่วม	61	96.83	2	3.17	0	0
1.2 ความพร้อมของสถานที่	59	93.65	4	6.35	0	0
1.3 ความเหมาะสมด้านเวลา	55	87.30	8	12.7	0	0
1.4 ความพอเพียงของทรัพยากร เช่น วิทยากร วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ	60	95.23	3	4.77	0	0
1.5 ความพึงพอใจต่อโครงการ	61	96.83	2	3.17	0	0
2 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้						
2.1 รูปแบบ วิธีการจัดกิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้	60	95.23	3	4.77	0	0
2.2 บรรยากาศในการฝึกอบรม	61	96.83	2	3.17	0	0
2.3 การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม	61	96.83	2	3.17	0	0
2.4 การนำความรู้ไปปรับใช้	58	92.06	5	7.94	0	0
2.5 ความประทับใจ	60	95.23	3	4.77	0	0

จากตารางที่ 6 ถึงตารางที่ 9 จะเห็นได้ว่า กลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่ม มีความคิดเห็นในระดับมากเกินร้อยละ 80 ขึ้นไป ทั้งในด้านกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย การแจ้งข่าวสารเพื่อเข้าร่วม ความพร้อมของสถานที่ ความเหมาะสมด้านเวลา ความพอเพียงของทรัพยากร เช่น วิทยากร วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ ความพึงพอใจต่อโครงการ และด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย รูปแบบ วิธีการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ บรรยากาศในการฝึกอบรม การมี

ส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม การนำความรู้ไปปรับใช้ ความประทับใจ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและกลุ่มนักเรียนประถมศึกษา ความพึงพอใจระดับมาก ในแต่ละเรื่องเกินร้อยละ 90 ขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเรื่องที่ประเมินในระดับมากจำนวนร้อยละต่ำสุด คือ ด้านสถานที่และการนำความรู้ไปปรับใช้

2.3.3 การประชาสัมพันธ์สื่อสารคุณค่าของโครงการ การดำเนินงานพัฒนาโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง มีการประชาสัมพันธ์สื่อสารคุณค่าของโครงการ เป็นระยะๆ ตั้งแต่ ก่อนเริ่มดำเนินการ ขณะดำเนินการ และหลังดำเนินการ โดยมีรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ก่อนเริ่มดำเนินการ มีการประชุม กลุ่มผู้นำของตำบลเพื่อเตรียมการและผู้วิจัยได้ใช้โอกาสนี้ประชาสัมพันธ์สื่อสารคุณค่าของโครงการด้วย ส่วนในระหว่างดำเนินการ มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบทางระบบเสียงตามสาย ของตำบลเป็นระยะๆ โดยฝ่ายประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนั้นก็มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่น ได้แก่ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เคเบิลทีวีท้องถิ่น และสถานีวิทยุท้องถิ่น และหลังจากดำเนินงานตามโครงการแล้วเสร็จ ก็มีการประชาสัมพันธ์สื่อสารคุณค่าของโครงการอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญมี 2 ลักษณะ คือ การประกาศทางระบบเสียงตามสายของตำบล เพื่อให้เกิดการขยายผลของโครงการในทางปฏิบัติสู่ประชาชนทั่วไป นอกเหนือจากกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมโครงการ และการจัดกิจกรรมเดินรณรงค์เคาะประตูตามบ้านต่างๆ โดยคณะของอาสาสมัครที่องค์การบริหารส่วนตำบลรับสมัครไว้ เป็นผู้ดำเนินการร่วมกับคณะผู้นำ และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อแนะนำให้ประชาชนรู้วิธีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งในระดับครัวเรือน โดยมีการแจกคู่มือการจัดการขยะระดับครัวเรือน ประกอบการแนะนำด้วยวิธีการดังกล่าวเป็นการสื่อสารคุณค่าของโครงการสู่ชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความตื่นตัวในการคัดแยกขยะมากขึ้น โดยมีหลักฐานแห่งการปฏิบัติที่เห็นได้ชัดเจนจากทะเบียนการขายขยะรีไซเคิล ที่มีการบันทึกไว้โดยอาสาสมัครของโครงการ ว่ามียอดรวมของการขายแต่ละครั้งที่องค์การบริหารส่วนตำบลประกาศรับซื้อเป็นจำนวนเงินหลายพันบาทจนถึงเกินหนึ่งหมื่น ประกอบกับปริมาณขยะที่จัดเก็บโดยรถเก็บขนขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล มีปริมาณน้อยลงกว่าก่อนดำเนินงานตามโครงการมากเรื่องนี้เป็นคำยืนยันจากพนักงานเก็บขยะที่เป็นลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ทำหน้าที่เก็บขนขยะประจำรถขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล จากปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการประชาสัมพันธ์สื่อสารคุณค่าของโครงการ ถ้าดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ หลากหลายรูปแบบ และหลายระดับแล้วสามารถเอื้อประโยชน์ในแง่ของการขยายผลโครงการสู่ประชาชนทั่วไปในชุมชนได้เป็นอย่างดี

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอย จากการศึกษาประเด็นต่างๆ ตามกรอบการวิเคราะห์เรื่อง การมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ พบว่า มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านมิติ ประกอบด้วย 3 ประเด็นย่อย คือ ใครบ้างมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมเรื่องใด และลักษณะการเข้าร่วม

- ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการขยะมูลฝอย ประกอบด้วย บุคคลฝ่ายต่างๆ ซึ่งแบ่งเป็นหลายลักษณะ ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมาย จากการหารือในการประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชนฝ่ายต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนของฝ่ายบริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ปฏิบัติงานในตำบล และตัวแทนองค์กรชุมชนต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน กลุ่มที่สองได้แก่ อาสาสมัครที่สมัครใจเข้าร่วมทำงานกับผู้วิจัย กลุ่มที่สามคือ คณะวิทยากรกระบวนการที่มีผู้วิจัยขอความร่วมมือในการร่วมดำเนินการ และกลุ่มที่สี่ คือ กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมฝึกอบรมทั้ง 4 กลุ่ม

- การมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง พบว่า แต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ดังนี้ กลุ่มแรก คือ กลุ่มผู้นำชุมชนฝ่ายต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายจากการหารือในที่ประชุม เตรียมความพร้อมในการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากฝ่ายต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นมีส่วนร่วมประการแรก การตัดสินใจทั้งขณะเริ่มต้นและขณะดำเนินการ กล่าวคือ ร่วมตัดสินใจในขั้นการวางแผนและการออกแบบ ประการต่อมาคือการมีส่วนร่วมปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นคณะที่ร่วมกับผู้วิจัยในการแจกแจงทรัพยากรในการดำเนินงาน เช่น การขอรับการสนับสนุนงบประมาณ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ จาก อบต. การประสานขอความร่วมมือในการใช้สถานที่ฝึกอบรม การแจ้งกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่ม เพื่อเข้าร่วมการฝึกอบรม และประการต่อมาคือ เป็นผู้ร่วมประเมินผลและประชาสัมพันธ์สื่อสารคุณค่าของโครงการและร่วมรับประโยชน์จากโครงการ ต่อมาคือกลุ่มอาสาสมัครและกลุ่มวิทยากรกระบวนการ มีส่วนร่วมหลักในการปฏิบัติงานด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้ รวมทั้งการประเมินผล โครงการหลังจากการฝึกอบรมเสร็จสิ้นลง ส่วนการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์นั้น กลุ่มอาสาสมัครจะได้รับประโยชน์ในแง่ของความภาคภูมิใจที่ได้รับคำชมเชยและของรางวัลจากผู้นำชุมชน ส่วนวิทยากรกระบวนการได้รับประโยชน์ในแง่การเพิ่มพูนประสบการณ์ในการทำงานด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการเป็นวิทยากรกระบวนการ กลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่ม ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม มีส่วนร่วมหลักในการปฏิบัติกล่าวคือ เป็นผู้อยู่ในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต่อมาคือมีส่วนร่วมใน

การประเมินผลในฐานะผู้ให้ความเห็นในการประเมินและการร่วมรับประโยชน์ในด้านความรู้ ทักษะที่จะนำไปปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอย

- ลักษณะการเข้าร่วม มีข้อค้นพบในแต่ละประเด็น ดังนี้

1) ฐานการเข้าร่วมในรูปสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรกผู้นำชุมชนและกลุ่มที่สองอาสาสมัครจะมีแรงจูงใจที่คล้ายคลึงกัน คือ สำนึกรักชุมชนต้องการให้ชุมชนมีสภาพดีขึ้น ในด้านการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งจะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตและประโยชน์ทางอ้อม คือ ความมีชื่อเสียงของชุมชนถ้าทำได้สำเร็จจะส่งผลดีต่อการประกอบอาชีพ เพราะจะมีผู้แวะเวียนมาเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน ดังนั้น จึงมีโอกาขายสินค้าที่ตนผลิต ในด้านกลุ่มที่สามคือ กลุ่มวิทยากรกระบวนการ มีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจ หลักในเรื่องการมีโอกาสพัฒนาตนเองและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานด้านการจัดการกระบวนการกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ในทีมซึ่งมาจากที่ต่างๆ กัน ส่วนแรงจูงใจรองคือ ความคุ้นเคยและรักใคร่นับถือกับผู้วิจัย ส่วนกลุ่มที่สี่คือ กลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่มที่เข้าร่วมการฝึกอบรม มีสิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจจากกระแสความตื่นตัวของชุมชนในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย การประชาสัมพันธ์ของผู้นำชุมชนที่ทำมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ นอกจากนั้นความต้องการเรียนรู้และรับประสบการณ์ใหม่ๆ ถือเป็นสิ่งกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัดด้วย

รูปแบบการเข้าร่วม พบว่า กลุ่มแรกคือกลุ่มผู้นำ เข้าร่วมในฐานะที่สังกัดอยู่ในองค์การหรือองค์กรชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มและเป็นการเข้าร่วมทางตรง คือ เข้าร่วมปฏิบัติด้วยตนเอง ส่วนอาสาสมัครที่เข้าร่วมเป็นการเข้าร่วมทางตรงทั้งในนามปัจเจกบุคคลและในนามกลุ่ม เช่น อาสาสมัครบางคนเป็นกรรมการขององค์กรสตรี บางคนเป็นอาสาพัฒนาชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น และกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมทั้ง 4 กลุ่ม ถือว่า เข้าร่วมในนามสมาชิกองค์กรที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ และเป็นการเข้าร่วมทางตรง ส่วนกลุ่มวิทยากรกระบวนการเข้าร่วมทางตรงในฐานะปัจเจกบุคคล

ขอบเขตการเข้าร่วมด้านเวลาและกิจกรรม พบว่ามีลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มผู้นำจะมีส่วนร่วมมากที่สุด ตั้งแต่เรื่องการตัดสินใจ การปฏิบัติทุกขั้นตอนและ ทุกกิจกรรม ดังนั้นจึงใช้เวลาเข้าร่วมมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ซึ่งใช้เวลาเฉพาะการปฏิบัติเป็นหลักและ กิจกรรมก็มีเฉพาะช่วงดำเนินการตามโครงการเท่านั้น

ผลของการเข้าร่วม พบว่า ในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้น การพัฒนาโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยครั้งนี้ ส่งผลเชิงบวก ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ เป็นการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วม

แก่คนในชุมชนทุกระดับ และทุกชั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ซึ่งต่างจากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่ที่มักดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนเพียงแต่เป็นผู้รับหรือเป็นผู้ถูกสั่งการให้ทำหรือถูกสั่งการให้เข้าร่วม ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้คนในชุมชนเริ่มตระหนักในศักยภาพของตนเองในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่ชุมชนประสบ โดยมีกรณีการจัดการขยะมูลฝอยเป็นสถานการณ์เงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อหาทางออกของปัญหา และผลการเข้าร่วมในด้านปฏิสัมพันธ์ พบว่า การพัฒนาโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์เชิงบวกของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ทำให้ผู้นำฝ่ายต่างๆ มีโอกาสทำงานร่วมกันมากขึ้นในทุกชั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้น ด้วยการร่วมกันวางแผน วิเคราะห์ความต้องการทางการศึกษา การออกแบบ และดำเนินการตลอดจนการประเมินผลโครงการและการประชาสัมพันธ์สื่อสารคุณค่าของโครงการ นอกจากนั้นยังทำให้คนในกลุ่มต่างๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการที่เข้าร่วมการฝึกอบรมได้มีโอกาสเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สิ่งเหล่านี้เห็นได้ชัดเจนจากพฤติกรรมในการฝึกอบรม ซึ่งมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ ทำให้บรรยากาศในการอบรมดี ผู้เข้าร่วมมีความประทับใจและส่งผลต่อเนื่องมาหลังจากการฝึกอบรมเสร็จสิ้นแล้วด้วย เนื่องจากผู้เข้าร่วมฝึกอบรมจะมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เช่น การปฏิบัติด้านการคัดแยกขยะ ก่อนทิ้ง การเก็บรวบรวมไว้ขาย ราคาที่รับซื้อของพ่อค้า ขอดขายที่ตนได้รับจากการขายแต่ละครั้ง เป็นต้น และเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกลุ่มที่ผ่านการฝึกอบรมและประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้เข้าร่วมฝึกอบรมด้วย เนื่องจากผู้ผ่านการฝึกอบรม จะมีทักษะมากกว่าในการคัดแยกขยะ และลงมือปฏิบัติมากกว่า ดังนั้นจึงเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ

1.2 ด้านบริบท มีข้อค้นพบในแต่ละประเด็นดังนี้

- ลักษณะของงาน

1) ด้านสิ่งนำเข้า พบว่า การพัฒนาโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง ไม่มีความซับซ้อนในเชิงเทคโนโลยี ส่วนในด้านทรัพยากรที่ต้องการนั้น ส่วนใหญ่ไม่มีความซับซ้อน สามารถดำเนินการได้ไม่ยาก เช่น ด้านคนที่ประกอบด้วยวิทยากรกระบวนการและกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมฝึกอบรม ด้านการจัดหาสถานที่ฝึกอบรม ใช้วิธีการประสานงานโดยการประชุมอย่างเป็นทางการ และใช้หนังสือประสานงานรวมทั้งการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การใช้โทรศัพท์ติดต่อ เป็นต้น ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ก็ออกแบบโดยเลือกสิ่งที่สามารถจัดหาได้ง่าย สะดวก เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ กระดาษชาร์ต ปากกาเคมี ด้านเงิน ก็มีระบบการดำเนินงานที่สะดวก รวดเร็วโดยการจัดทำโครงการเสนอขอจากองค์การบริหารส่วนตำบล และประสานอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนในส่วนที่ขาด ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี เช่น ในเรื่องอาหารว่าง เครื่องดื่ม

เป็นต้น สิ่งที่ยากและซับซ้อนอยู่บ้าง คือ เนื้อหาทางด้านวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ และหลักการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้ง การออกแบบ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าด้วยตนเอง ในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ขอความร่วมมือจากทีมนักวิชาการ กระบวนการในการให้คำปรึกษาใน ด้านกระบวนการเรียนรู้ แล้วนำมาสังเคราะห์และประยุกต์เนื้อหาและวิธีการให้ง่ายต่อการเรียนรู้ และมีลักษณะสั้น กระชับ ทำความเข้าใจได้ง่ายในเวลาจำกัด

2) ด้านประโยชน์ พบว่า โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง เกิดประโยชน์หลายประการที่มีลักษณะที่มีความเป็นตัว เป็นคนที่ชัดเจน เช่น ทำให้ผู้ที่ผ่านการอบรมสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที หลังจากจบการฝึกอบรม เนื่องจากเป็นเรื่องที่ไม่ยากเกินไป และเมื่อปฏิบัติแล้วก็เกิดผลทันทีเช่นกัน โดยไม่ต้องรอเป็นระยะ เวลานาน เช่น ถ้ารวบรวมเศษสิ่งของเหลือใช้ในบ้านเรือนที่จะเป็นขยะไว้ ระยะเวลาหนึ่งและแยก ประเภทให้ถูกต้องก็สามารถนำไปขายได้เงินทันที และบ้านเรือนรวมทั้งชุมชนก็สะอาดเรียบร้อย ขึ้น เมื่อขยะลดน้อยลงถือเป็นสิ่งที่เห็นผลชัด สามารถสังเกตและรับรู้ได้ไม่ยาก

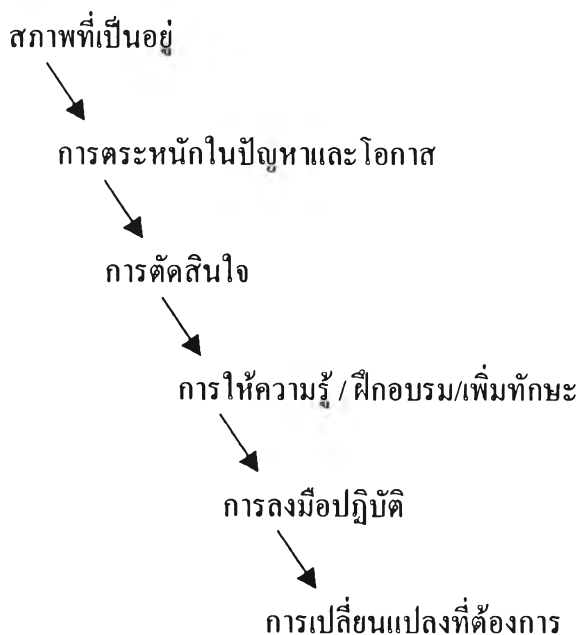
3) สภาพแวดล้อมของงาน พบว่า การพัฒนาโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง มีปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการ ดำเนินงานที่สำคัญ คือ ปัจจัยทางสังคม ซึ่งในที่นี้จะรวมไปถึงเรื่องวัฒนธรรมและเศรษฐกิจด้วย กล่าวคือตำบลร่องฟอง มีวัฒนธรรมชุมชนที่สำคัญอันหนึ่ง คือ ความเป็นชุมชนนิยม คือ คนส่วนใหญ่จะมีความรักและภูมิใจในความเป็นชุมชนของเขา เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพที่ทำอยู่กับบ้านไม่ต้องอพยพไปที่อื่น หรือออกไปหางานทำ จึงทำให้คนมีความ ใกล้ชิดผูกพันกัน เมื่อมีกิจกรรมใดก็ขอความร่วมมือได้ง่าย ประการต่อมาคือ วัฒนธรรมในการ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน คนในชุมชนตำบลร่องฟองจะมีลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนเพื่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาอาชีพของตน ซึ่งมีการแข่งขันสูงในตลาดการค้าและ วงการอุตสาหกรรม ด้านเสื้อผ้าสำเร็จรูป และการทำเครื่องเหล็กที่ทำเป็นอาชีพหลักอยู่ ดังนั้นเมื่อ มีการจัดกิจกรรมด้านการฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ ขึ้นในตำบล การประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ เข้าร่วมจึงทำได้ไม่ยาก ปัจจัยอีกอย่างหนึ่งคือ ปัจจัยทางกายภาพของชุมชน กล่าวคือ ลักษณะการ ตั้งบ้านเรือนและการอยู่อาศัยที่ใกล้ชิดกันทั้งตำบล ทำให้การสื่อสารทั่วถึงได้ง่าย ทั้งด้วยวิธีใช้สื่อ กระจายเสียง ทางระบบเสียงตามสายของตำบล และสื่อบุคคลที่ติดต่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน เช่น การไปวัด ไปจ่ายตลาด ไปโรงเรียน ก็เป็นสถานที่ที่รวมกันจุดเดียว เช่น วัดร่องฟองก็เป็นวัด แห่งเดียว ในตำบลซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตลาดสดก็เป็นตลาดสดแห่งเดียวในตำบลซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 3 คน ในหมู่อื่นๆ ก็มีโอกาสมานพบปะกันได้ด้วยการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ลักษณะดังกล่าวนี้

เอื้อประโยชน์โดยตรงต่อการดำเนินงานตามโครงการทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การออกแบบ ดำเนินการ รวมถึงการประเมินผลและการสื่อสารคุณค่าของโครงการ อีกประการหนึ่งที่จะกล่าวถึง คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การประกอบอาชีพของประชาชนมีความมั่นคง มีรายได้ที่แน่นอน ทำให้สามารถสนับสนุนโครงการหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการได้โดยไม่มี ความกังวลมากนักว่าจะขาดรายได้ ดังนั้นจึงถือได้ว่า สภาพแวดล้อมของงานในด้านปัจจัยทาง สังคมที่รวมเรื่องเศรษฐกิจไว้ด้วยและปัจจัยทางกายภาพ ส่งผลคือโครงการ

4. ผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยตามรูปแบบวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง ที่ชุมชนตำบลร่องฟอง มีฉันทามติเลือกจากการจัดการประชุมประชาคมตำบล

จากการที่ชุมชนตำบลร่องฟองได้ดำเนินการจัดการประชุมประชาคม เพื่อหาข้อสรุป เกี่ยวกับวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2547 โดยมีวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการดังที่นำเสนอรายละเอียดมาแล้วในผล การวิจัยระยะที่ 2 ปรากฏว่า ฉันทามติซึ่งที่ประชุมเลือกเพื่อเป็นแนวทางดำเนินการด้านการจัดการ ขยะมูลฝอยของชุมชน คือ วิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า Early decision-making in the development route ซึ่งมีลักษณะดังภาพ 19

ภาพที่ 19 Early decision-making in the development route

ลักษณะของวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงแบบ Early decision-making in the development route ดังภาพข้างต้น มีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ดังรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนที่จะนำเสนอต่อไป

1. สภาพที่เป็นอยู่ สภาพที่เป็นอยู่ของชุมชนตำบลร่องฟองด้านการจัดการขยะมูลฝอย ก่อนที่จะเป็นพื้นที่เป้าหมายในการทำวิจัยของผู้วิจัยนั้น ยังไม่มีการดำเนินงานใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นไปตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย มีเฉพาะการประกาศให้ประชาชน ช่วยกันรักษาความสะอาดและดูแลความเรียบร้อยของจุดที่ตั้งถังรองรับขยะรวมทั้งจัดไว้ตามจุดต่างๆ ริมถนนเท่านั้น ในด้านสภาพการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือนนั้น จากการสำรวจข้อมูล ระดับครัวเรือน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 77.2 ยังไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งลงในที่รองรับขยะชั่วคราวที่จัดไว้ในบ้านเรือน ซึ่งส่งผลให้ปริมาณขยะมีจำนวนมาก จนกระทั่งล้นถัง หรือภาชนะที่จัดไว้ตามจุดต่างๆ ริมถนนสำหรับรวบรวมขยะไว้เพื่อรอรับการเก็บขน หรือขนถ่าย ไปยังจุดกำจัดขยะมูลฝอยของตำบล ลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดความสกปรกขาดความเป็นระเบียบ เรียบร้อย เพราะมีถุงขยะและเศษสิ่งเหลือใช้กองสุมไว้เป็นจำนวนมาก และทางองค์การบริหาร ส่วนตำบล ก็มีงบประมาณค่อนข้างจำกัดในการจัดซื้อถังขยะเพื่อตั้งไว้รวบรวมขยะริมถนนในด้านการเก็บขนหรือขนถ่ายขยะจากชุมชนไปยังจุดกำจัดซึ่งเป็นสถานที่กำจัดขยะรวมของตำบลนั้น เดิมใช้วิธีให้ผู้รับเหมาประมูล และมาดำเนินการเก็บขนโดยองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ประสานงาน ต่อมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดซื้อรถจัดเก็บขยะ มาดำเนินการเก็บขนเอง ในด้านวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการอยู่ ใช้วิธีชุกหลุมเพื่อนำขยะมาเทรวมกันไว้เมื่อได้ ปริมาณที่พอดีก็ทำการเผาเป็นระยะๆ ซึ่งเป็นวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกตามหลักสุขาภิบาล จากสภาพที่เป็นอยู่ดังกล่าวข้างต้น ทางชุมชนตำบลร่องฟองยังไม่เคยมีการจัดกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ เพื่อให้ความรู้สร้างความเข้าใจ และเสริมสร้างทัศนคติที่ดี แก่ประชาชน ในด้านการจัดการขยะมูลฝอยมาก่อนเลย

2. การตระหนักในปัญหาและโอกาส ความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นมีอยู่บ้างในระดับ หนึ่งในกลุ่มของผู้นำ โดยทราบได้จากการนำประเด็นนี้เข้าหารือในที่ประชุมขององค์การบริหาร ส่วนตำบลร่องฟองเป็นครั้งคราว แต่ก็ไม่มีข้อสรุป แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เป็นกิจลักษณะ ต่อมาเมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ขึ้น จึงได้แจ้งประชาสัมพันธ์ไปยังผู้นำชุมชนที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรท้องถิ่นต่างๆ เพื่อหาความเป็นไปได้ในเรื่องพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการ และทางองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองได้ มีการจัดการประชุมผู้นำชุมชนฝ่ายต่างๆ เพื่อหารือ เรื่องนี้และมีมติที่จะดำเนินการวิจัยด้านการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับผู้วิจัยและเมื่อเริ่มดำเนินการ วิจัยในพื้นที่เป้าหมายตำบลร่องฟองซึ่งถือเป็นระยะที่ 2 ของการวิจัยนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบล

ได้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้ให้ประชาชนรับทราบโดยทางระบบเสียงตามสายของตำบล จากนั้นจึงมีการจัดประชุมประชาชน ในรูปการประชุมสัญจรเป็นรายหมู่บ้าน รวมทั้ง 5 หมู่บ้านของตำบล ก่อนที่จะมีการจัดการประชุมประชาคมตำบลขึ้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นการสร้างความตระหนักในปัญหาและโอกาสตามวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อให้คนเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

3. การตัดสินใจ หลังจากมีความตระหนักเกิดขึ้นระดับหนึ่งในหมู่ผู้นำและมีการสร้างเงื่อนไขเพื่อสร้างความตระหนักในปัญหาและโอกาสให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนดังที่กล่าวมาแล้ว จึงเป็นขั้นตอนของการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสให้คนในชุมชนทุกระดับบุคคลและระดับชุมชนได้ร่วมกันคิดเพื่อแยกแยะประเภทความเปลี่ยนแปลงที่เขาปรารถนาให้เกิดขึ้น และระบุว่าทำอะไรจึงจะทำให้เกิดขึ้นได้ รูปธรรมของการดำเนินการในขั้นตอนนี้ คือ การจัดการประชุมประชาคมตำบลขึ้น เพื่อนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนา ตามแนวคิดของอลัน โรเจอร์ (Alan Roger) และผลการวิจัยระยะที่ 1 ที่ผู้วิจัยดำเนินการในชุมชนนาร่อง 5 ชุมชน เพื่อให้ประชาชนผู้เข้าร่วมประชุม ได้รับทราบและเรียนรู้ร่วมกันโดยผ่านกระบวนการจัดการประชุมตามวิธีการและขั้นตอนตามที่ได้นำเสนอมาแล้วในผลการวิจัยระยะที่ 2 ซึ่งในขั้นตอนสุดท้ายเป็นการขอฉันทามติ เพื่อเลือกวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงที่จะใช้ในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง ซึ่งมีข้อสรุปเบื้องต้นเลือกวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงแบบ Early Decision-making in development route

4. การให้ความรู้ ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ หลังจากที่ประชุมประชาคมตำบลร่องฟอง มีฉันทามติเลือกวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงแล้ว สิ่งที่ต้องดำเนินการขั้นต่อมาคือ ผู้วิจัยร่วมกับผู้นำชุมชนวิเคราะห์ปัญหาความต้องการทางการศึกษา ซึ่งมีผลการศึกษาที่ระบุถึงความต้องการทางการศึกษา 3 ประการ คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ทักษะที่ดีของประชาชนต่อการปรับปรุงระบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนและทักษะในการปฏิบัติของประชาชนด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักการ และจากนั้นมีการแปลงความต้องการมาสู่วัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ เพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักการ เพื่อให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการปรับปรุงระบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีทักษะในการปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักการและเพื่อให้ประชาชน ร่วมมือในการปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักการ และพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนขึ้น โดยใช้ชื่อว่า โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง โครงการดังกล่าวดำเนินการโดยมีกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่มที่แตกต่างกัน และแบ่งเป็น 4 รุ่น คือ รุ่นที่ 1

กลุ่มผู้นำชุมชน มีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม จำนวน 30 คน ดำเนินการในวันที่ 20-21 มีนาคม 2547
 รุ่นที่ 2 กลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษา มีผู้เข้าร่วมฝึกอบรมจำนวน 63 คน ดำเนินการในวันที่
 27 มีนาคม 2547 รุ่นที่ 3 กลุ่มเยาวชนมีผู้เข้าร่วมฝึกอบรม จำนวน 71 คน ดำเนินในวันที่ 3 เมษายน
 2547 และรุ่นที่ 4 กลุ่มผู้นำและสมาชิกองค์กรสตรี มีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม จำนวน 61 คน
 ดำเนินการในวันที่ 6 เมษายน 2547 การดำเนินการตามโครงการเป็นไปเพื่อให้ความรู้และเพิ่มทักษะ
 ด้านการจัดการขยะมูลฝอยแก่กลุ่มเป้าหมาย โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบ วิธีการ
 และขั้นตอนที่ระบุไว้ในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยร่วมกับผู้นำชุมชนที่ได้รับมอบหมาย
 และอาสาสมัครร่วมกันจัดทำขึ้น การดำเนินการในขั้นตอนของการให้ความรู้ ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ
 ดังกล่าวข้างต้น มีรายละเอียดในการดำเนินการดังปรากฏในผลการศึกษาระยะที่ 3 เกี่ยวกับการ
 พัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอย

หลังจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยไปแล้ว
 ประมาณ 2 เดือน ผู้วิจัยและผู้นำชุมชนได้จัดกิจกรรมการทัศนศึกษาดูงานเพื่อรับประสบการณ์ตรง
 ด้านการจัดการขยะมูลฝอย ในพื้นที่ชุมชนนำร่องที่ผู้วิจัยดำเนินการในระยะที่ 1 จำนวน 3 ชุมชน คือ
 ชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2547 และ
 ชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 และชุมชนพันปี อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ดำเนินการเมื่อ
 วันที่ 18 มิถุนายน 2547 และ 16 กรกฎาคม 2547 ในส่วนพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีการทัศนศึกษา
 ดูงานเพิ่มเติมนอกพื้นที่วิจัยระยะที่ 1 ของผู้วิจัย 1 แห่ง คือ ที่เทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
 ซึ่งดำเนินการวันเดียวกัน กิจกรรมการทัศนศึกษาดูงานดังกล่าว ถือเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการให้
 ความรู้ ฝึกอบรมและเพิ่มทักษะกิจกรรมการทัศนศึกษาดูงานดังกล่าว ถือเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอน
 การให้ความรู้ฝึกอบรมและเพิ่มทักษะ

5. การลงมือปฏิบัติในขั้นตอนนี้ รูปแบบของการลงมือปฏิบัติที่เกิดขึ้นหลังจากมี
 การดำเนินการตาม โดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของ
 ตำบลร่องฟอง ได้แก่

5.1 ในระดับครัวเรือนมีการปฏิบัติด้านการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ในกลุ่มเป้าหมายที่ผ่าน
 การฝึกอบรมบางส่วน ซึ่งทราบจากการประเมินผลการปฏิบัติหลังการฝึกอบรมของผู้ผ่านการ
 ฝึกอบรมโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามแผนการประเมินผลที่เตรียมไว้ และใช้โอกาสประเมิน
 ในวันประชุมเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน ซึ่งมีการจัดการนัดหมายให้
 ผู้ผ่านการอบรมมาประชุมเพื่อรับฟังคำชี้แจงรายละเอียดในการไปทัศนศึกษาดูงาน ซึ่งกิจกรรม
 ดังกล่าวจัดขึ้นหลังจากการฝึกอบรมประมาณ 2 เดือน ผลการประเมิน พบว่า จากจำนวนผู้เข้าร่วม
 ประชุมทั้งหมดที่ให้ข้อมูลในการประเมิน จำนวน 162 คน มีผู้ที่ตอบว่ามีการปฏิบัติโดยคัดแยกขยะ

ก่อนทั้งในระดับครัวเรือน จำนวน 143 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 88.27 และยังไม่ได้คัดแยกจำนวน 19 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 11.73

5.2 ในระดับชุมชน มีการปฏิบัติเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ ดังนี้

5.2.1 มีการจัดกิจกรรมรณรงค์เคาะประตูบ้าน เพื่อขยายผลการปฏิบัติในหมู่ประชาชนทั่วไปที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ผู้ผ่านการฝึกอบรม ซึ่งดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลและอาสาสมัคร ซึ่งรับสมัครจากผู้ผ่านการอบรม ออกเดินพูดคุยกับประชาชนเป็นรายครัวเรือน เกี่ยวกับการคัดแยกขยะก่อนทิ้งในประเด็นเกี่ยวกับวิธีการและประโยชน์พร้อมกับการแจกคู่มือการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อให้ศึกษา

5.2.2 มีการจัดกิจกรรมการรับซื้อขยะรีไซเคิล โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่ประสานงานกับร้านรับซื้อซึ่งเป็นผู้ค้าขยะรีไซเคิลที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลร่องฟอง ให้มารับซื้อโดยกำหนดจุดซื้อขายไว้ที่วัดร่องฟองซึ่งถือว่ามีความเหมาะสม คนจากทุกหมู่บ้านสามารถนำขยะรีไซเคิลมาขายได้อย่างสะดวก และกำหนดช่วงเวลาการรับซื้อไว้เดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนั้นยังมีการสร้างแรงจูงใจแก่ประชาชนโดยให้ผู้ที่นำขยะรีไซเคิลมาขายเก็บหลักฐานหรือจดขอขายไว้เพื่อรับรางวัลยอดเยี่ยมสูงสุด 10 อันดับแรก จากองค์การบริหารส่วนตำบล

6. การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ หลังจากผ่านขั้นตอนต่างๆ ดังที่นำเสนอมาข้างต้นทั้งหมดแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสิ่งที่ทางชุมชนคาดหวังหรือต้องการให้เกิดขึ้นดังนี้

6.1 ประชาชนในตำบล มีความรู้และทักษะในการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง มากขึ้นกว่าช่วงก่อนดำเนินงานตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของตำบลร่องฟอง โดยทราบได้จากผลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยในการจัดกิจกรรมรับซื้อขยะรีไซเคิลที่จัดขึ้นที่วัดร่องฟอง เดือนละ 1 ครั้ง ดังได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ แต่ละครัวเรือนที่นำขยะรีไซเคิลมาขาย ส่วนใหญ่จะแยกประเภทได้ถูกต้องตามประเภทที่ผู้ซื้อกำหนด ซึ่งทำให้การซื้อขายเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเกิดความประทับใจที่ไม่ต้องรอคิวในการขายเป็นเวลานาน นอกจากนั้นยังเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยการพูดคุยกันเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเองในการปฏิบัติด้านการคัดแยกขยะ ผู้ที่ทำยังไม่ถูกต้อง เช่น แยกไม่ถูกประเภท ก็ได้เรียนรู้และปฏิบัติได้ ถูกต้องขึ้นเมื่อนำมาขายครั้งต่อไป และจากการจัดกิจกรรมรับซื้อขยะที่จัดขึ้นเดือนละ 1 ครั้ง เป็นเวลา 4 เดือน พบว่า ความถูกต้องในการคัดแยกขยะของประชาชนเพิ่มขึ้นจากเดิม เป็นลำดับ

6.2 ประชาชนในตำบลมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง ที่ดำเนินการไปแล้ว โดยทราบได้จากการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัย ตลอดจนการพูดคุยเพื่อสอบถามข้อมูลเรื่องนี้อย่างไม่เป็นทางการ ในขณะที่มีการปฏิบัติ

กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ในชุมชนที่ผู้วิจัยเข้าไปร่วม เช่น งานแข่งขันกีฬา งานประเพณีต่างๆ ของชาวบ้าน เป็นต้น

6.3 ประชาชนในตำบลในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย โดยการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งมากขึ้นกว่าเดิม โดยทราบได้จาก หลักฐาน 3 ประการ คือ ประการแรก การที่ปริมาณซึ่งล้นถังรวบรวมที่จัดไว้ตามจุดต่างๆ ริมถนนลดลง โดยสังเกตได้จากสภาพที่มีความสะอาดเรียบร้อยขึ้น ไม่มีถุงขยะกองสุ่มไว้รอบๆ ถัง ตามจุดต่างๆ ดังเช่นที่ผ่านมา ประการต่อมาคือ สภาพการขายขยะรีไซเคิลที่มีอย่างต่อเนื่อง และมีจำนวนของผู้นำมาขายเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นลำดับ ตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงเดือนธันวาคม 2547 โดยดูได้จากทะเบียนการขายที่บันทึกไว้โดยอาสาสมัครที่ทำงานร่วมกับผู้วิจัย กล่าวคือ ในเดือนสิงหาคมมีผู้นำมาขาย 23 ราย กันยายน 33 ราย ตุลาคม 42 ราย พฤศจิกายน 46 ราย และธันวาคม 54 ราย ประการสุดท้าย คือการที่ปริมาณขยะที่รุดเก็บขยะเก็บขนหรือขนถ่ายจากถังรวบรวมขยะตามจุดต่างๆ ริมถนนไปยังจุดกำจัดขยะของตำบลลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยทราบได้จากการติดตามผลในการประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีการสอบถามพนักงานลูกจ้างที่ดำเนินการเก็บขนขยะ จำนวน 3 คน ได้ให้ข้อมูลว่า ปริมาณขยะที่เก็บขนแต่ละวันลดลงและเมื่อนำไปเทรวมกันในหลุมที่ขุดเตรียมไว้จนได้ปริมาณที่พอเหมาะจึงทำการเผา ความถี่ในการเผาก็ลดลง เช่น เดิมจะเผาแทบทุกวัน แต่เมื่อมีการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขึ้นในชุมชนตำบลร่องฟองแล้ว มีการเผาประมาณ 3-5 วันต่อครั้ง ในด้านการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับความต้องการของการศึกษาและวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่ได้วิเคราะห์ไว้ก่อนมีการดำเนินงานตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลร่องฟอง

กล่าวโดยสรุปของผลการศึกษาในบทที่ 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาชุมชนนำร่อง 5 ชุมชน คือ ชุมชนวัดกลาง ชุมชนดอนแก้ว ชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21 ชุมชนพันปี และชุมชนช่อแฮ ด้านการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยในประเด็นเกี่ยวกับวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Route to change) การพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย พบรายละเอียดในเรื่องต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสรุปได้ตามตารางที่ 10 เกี่ยวกับวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง ตารางที่ 11 เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการขยะมูลฝอยและตารางที่ 12 เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 10 รูปแบบวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Route to Change) ในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่พบจากการศึกษาชุมชนนาร่อง 5 ชุมชน

ชุมชนวัดกลาง	ชุมชนดอนแก้ว	ชุมชนบรมไตรโลกนาถ 21	ชุมชนพันปี	ชุมชนข้อแอ
Technocratic	Late-decision-making	Dynamic Change	Bureaucratic	Bureaucratic
<p>สภาพที่เป็นอยู่</p> <p>การตระหนัก</p> <p>การให้ความรู้/ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ</p> <p>การลงมือปฏิบัติ</p> <p>การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ</p>	<p>สภาพที่เป็นอยู่</p> <p>การตระหนัก</p> <p>ให้ความรู้/ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ</p> <p>ตัดสินใจเลือกชุดปฏิบัติ</p> <p>การลงมือปฏิบัติ</p> <p>การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ</p>	<p>สภาพที่เป็นอยู่</p> <p>การตระหนัก</p> <p>ให้ความรู้ / ตัดสินใจ ฝึกอบรม</p> <p>เพิ่มทักษะ</p> <p>การลงมือปฏิบัติ</p> <p>การเปลี่ยนแปลง ที่ต้องการ</p>	<p>สภาพที่เป็นอยู่</p> <p>การตระหนัก</p> <p>ให้ความรู้/ฝึกอบรม/ เพิ่มทักษะ</p> <p>การลงมือปฏิบัติ</p> <p>การเปลี่ยนแปลง ที่ต้องการ</p> <p>หมายเหตุ : มีการให้ความรู้ ฝึกอบรม เพิ่มทักษะหลังจาก ลงมือปฏิบัติแล้วระยะหนึ่ง</p>	<p>สภาพที่เป็นอยู่</p> <p>การตระหนัก</p> <p>ให้ความรู้/ฝึกอบรม/ เพิ่มทักษะ</p> <p>การลงมือปฏิบัติ</p> <p>การเปลี่ยนแปลง ที่ต้องการ</p>

ตารางที่ 11 สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่พบ
จากการศึกษาชุมชนนำร่อง 5 ชุมชน

ชื่อชุมชน ประเด็น	วัดกลาง	ดอนแก้ว	บรมไตรโลกนาถ 21	พันปี	ข้อแะ
การจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนด้านการจัดการ ขยะมูลฝอย	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
รูปแบบของการจัดการศึกษา นอกระบบโรงเรียนด้านการ จัดการขยะมูลฝอย	<ul style="list-style-type: none"> ● ฝึกอบรม ● สาธิต ● ทัศนศึกษาดูงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่ากิจกรรม ● ฝึกอบรม ● ทัศนศึกษาดูงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ฝึกอบรม ● สาธิต ● ทัศนศึกษาดูงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ฝึกอบรม ● สาธิต ● ทัศนศึกษาดูงาน 	(ใช้การประชุมชี้แจง และลงมือปฏิบัติเลย)
วิธีการดำเนินการด้านการจัดการ ศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดการขยะมูลฝอย	<ul style="list-style-type: none"> ● ชุมชนดำเนินการ ร่วมกับ กรุงเทพมหานคร และภาคเอกชน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ชุมชนดำเนินการ ร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน 	<ul style="list-style-type: none"> ● เทศบาลนคร พิษณุโลกดำเนิน การ ชุมชน สังคม เข้าร่วม 	<ul style="list-style-type: none"> ● เทศบาลนคร พิษณุโลกดำเนิน การ ชุมชน สังคม เข้าร่วม 	
การพัฒนาโครงการทางการศึกษา นอกระบบโรงเรียนด้าน การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน มีส่วนร่วม	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี

ตารางที่ 12 สรุปสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนนาร่อง 5 ชุมชน ในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
1	วัดกลาง	-คณะกรรมการ ชุมชน -กลุ่มเยาวชน -ประชาชนทั่วไป	-ตัดสินใจ -ปฏิบัติ -รับประโยชน์ -ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-แรงจูงใจ คือ ความ ภูมิใจและสำนึกรัก ชุมชน -เข้าร่วมทางตรงใน รูปองค์กร -ใช้เวลาส่วนใหญ่ทาง ด้านการบริหารและ การปฏิบัติ -แรงจูงใจคือการมีรายได้ จากการขายขยะ/ การได้รับรางวัลจาก การร่วมกิจกรรมและ การมีสิทธิกู้เงินจาก กองทุนของชุมชน	-ไม่ซับซ้อนเชิง เทคโนโลยีและ ทรัพยากรที่ ต้องการ	-เป็นตัวเป็นตน ชัดเจน -รับรู้ได้โดยตรง ง่าย และรวดเร็ว	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ -ด้านเศรษฐกิจ ได้ แก่ การมีรายได้ พิเศษจากการขาย ขยะ -ด้านสังคม ได้แก่ การเห็นคุณค่าของ การรวมกลุ่ม

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
		-เจ้าหน้าที่ภาค รัฐและเอกชน	-ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-เข้าร่วมทางตรงใน รูปปัจเจกบุคคล -ใช้เวลาเฉพาะด้าน การปฏิบัติ -แรงจูงใจคือความ ร่วมมือ -เข้าร่วมทางตรงใน นามองค์กร -ใช้เวลาเฉพาะการ ปฏิบัติ -ผลการเข้าร่วมคือ ชุม ชนมีความเข้มแข็งมี การรวมกลุ่มรูปแบบ ต่างๆ เพิ่มขึ้นและมี ปฏิสัมพันธ์กันดีขึ้น			

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
2	คอนแก้ว	-ผู้บริหารและ สมาชิก อบต. -กำนันผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการ หมู่บ้าน -ผู้นำองค์กรชุมชน -ประชาชน	-ตัดสินใจ -ปฏิบัติ -รับประโยชน์ -ตัดสินใจ -ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-แรงจูงใจคือ การชู ประเด็นจิตใจงาม/ การมีจิตสาธารณะ -เข้าร่วมทางตรงใน นามองค์กร -ใช้เวลาทั้งบริหาร และปฏิบัติ -แรงจูงใจคือการให้ ความรู้จากวิทยากร กระบวนการ -เข้าร่วมทางตรงทั้งใน นามองค์กรและ ปัจเจกบุคคล -ใช้เวลาส่วนใหญ่ ปฏิบัติ	-ไม่ซับซ้อนเชิง เทคโนโลยีและ ทรัพยากรที่ ต้องการ	-เป็นตัวเป็นตน ชัดเจน -เห็นเป็นรูปธรรม -ส่งผลรวดเร็ว	มีปัจจัยเกี่ยวข้องคือ สภาพสังคมแบบ เครือญาติ/ความ เอื้ออาทร เอื้อต่อ การติดต่อสื่อสาร และขอความ ร่วมมือ

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
		-เจ้าหน้าที่ ภาครัฐ/เอกชน	-ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-แรงจูงใจคืองาน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร -เข้าร่วมทางตรงใน รูปตัวแทนองค์กร -ใช้เวลาส่วนใหญ่ ปฏิบัติ -ผลการเข้าร่วม คือ ชุมชนได้รับการ เสริมสร้างความ เข้มแข็งและมี ปฏิสัมพันธ์ดีขึ้น ทั้งระดับกลุ่ม/องค์กร และระดับปัจเจก บุคคล			

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
3	บรมไตรโลกนาถ 21	-คณะกรรมการ ชุมชน -คณะกรรมการ องค์กรชุมชน -ประชาชน ทั่วไป	-ตัดสินใจ -ปฏิบัติ -รับประโยชน์ -ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-แรงจูงใจคือ การ สร้างความสามัคคี ในชุมชนและรางวัล การประกวดชุมชน สะอาด -เข้าร่วมทางตรงใน รูปองค์กร -ใช้เวลาส่วนใหญ่ทั้ง ด้านการบริหารและ การปฏิบัติ -แรงจูงใจคือการมีราย ได้จากการขายขยะ/ ปีนผลจากธนาคาร ขยะ/การสัมพันธ์กับ ชุมชน	-ไม่มีความซับซ้อน เชิงเทคโนโลยีและ ทรัพยากรที่ ต้องการ	-มีความเป็นตัว เป็นตนชัดเจน -ส่งผลรวดเร็ว	-มีปัจจัยเกี่ยวข้อง คือ ด้านสังคมมี การปรับตัวเรื่อง การสร้างควม สัมพันธ์ให้ดีขึ้น จึงส่งผลดีต่อการ ดำเนินงาน

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
		-เจ้าหน้าที่ ภาครัฐ	-ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-เข้าร่วมทางตรงใน รูปปัจเจกบุคคล -ใช้เวลาเฉพาะการ ปฏิบัติ -แรงจูงใจคือความมี ชื่อเสียงขององค์กร -เข้าร่วมทางตรงใน นามองค์กร -ใช้เวลาส่วนใหญ่ใน การปฏิบัติ -ผลของการเข้าร่วม คือ ทำให้ชุมชนมี ความเข้มแข็งขึ้น แก้ปัญหาได้และมี ปฏิสัมพันธ์ดีขึ้น			

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
				ทั้งระดับกลุ่มและ ปัจเจกบุคคล			
4	พันปี	ประธานชุมชน คณะกรรมการ ชุมชน	-ตัดสินใจ -ปฏิบัติ -รับประโยชน์ -ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-แรงจูงใจคือการ สนองนโยบาย องค์กรที่ตนสังกัด -เข้าร่วมทางตรงใน นามองค์กร -ใช้เวลาทั้งบริหาร และปฏิบัติ -แรงจูงใจคือปัญหา ของชุมชนได้รับการ แก้ไข -เข้าร่วมทางตรงใน รูปองค์กร	-ไม่มีความซับซ้อน เชิงเทคโนโลยีและ ทรัพยากรที่ ต้องการ	-มีความเป็นตัว เป็นตน -ส่งผลรวดเร็ว	-มีปัจจัยเกี่ยวข้อง คือปัจจัยในอดีตที่ เป็นชุมชนดั้งเดิม ทำให้มีความ ใกล้ชิดกันขอ ความร่วมมือ ได้ง่าย

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
		ประชาชนทั่วไป	-ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-ใช้เวลาด่วนใหญ่ใน การปฏิบัติ -แรงจูงใจคือ การมี รายได้จากการขาย ขยะ -เข้าร่วมทางตรงใน รูปปัจเจกบุคคล -ใช้เวลาด่วนใหญ่ใน การปฏิบัติ			
		เจ้าหน้าที่ ภาครัฐ/เอกชน/ โรงเรียน	-ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-แรงจูงใจคือชื่อเสียง ขององค์กร/บริษัท/ โรงเรียน -เข้าร่วมทางตรงใน รูปองค์กร			

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
				-ผลการเข้าร่วมทำให้ ชุมชนได้รับการเสริม สร้างความเข้มแข็ง และมีปฏิสัมพันธ์กัน ดีขึ้น โดยเฉพาะ ระหว่างครัวเรือน วัด และ โรงเรียน			
5	ช่อแฮ	-คณะกรรมการ ชุมชน	-ตัดสินใจ -ปฏิบัติ -รับประโยชน์	-มีแรงจูงใจคือการ สร้างผลงานและ ศรัทธาจากประชาชน โดยริเริ่มกิจกรรม ใหม่ๆ -เข้าร่วมทางตรงใน นามองค์กร	ไม่มีความซับซ้อน ทั้งด้านเทคโนโลยีและ ทรัพยากรที่ ต้องการแต่ขาด การนำเข้าด้าน ความรู้ ทักษะ	-เห็นได้เป็นตัว เป็นตน และส่ง ผลรวดเร็วเฉพาะ เรื่องราวได้จาก การขยายเขต เชิงคุณภาพ เช่น ความสะอาด	-มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือปัจจัยด้าน ประสิทธิภาพการ รับรู้ของชุมชน ด้านการจัดการ ขยะมูลฝอยมีน้อย เกินไป

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
				-เข้าร่วมทางตรงใน รูปปัจเจกบุคคล -ใช้เวลาส่วนใหญ่ใน การปฏิบัติ -ผลการเข้าร่วมไม่มี ผลมากนักทั้งในด้าน ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมจาก ภาคีนอกชุมชน -ใช้เวลาส่วนใหญ่ใน การปฏิบัติ	และการมีส่วน ร่วมจากภาคีนอก ชุมชน	และความเข้มแข็ง ของชุมชนยังไม่ ปรากฏชัดเจน	

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน / ประเด็น	ด้านมิติ			ด้านบริบท		
		ผู้มีส่วนร่วม	เรื่องที่มีส่วนร่วม	ลักษณะการเข้าร่วม	สิ่งนำเข้า	ประโยชน์	สภาพแวดล้อม ของงาน
			-กลุ่มเยาวชน และประชาชน ทั่วไป	-เยาวชนมีแรงจูงใจ จากรางวัลตอบแทน ในรูปสิ่งของและการ ชมเชยจากผู้ใหญ่ ส่วนประชาชนมีแรง จูงใจจากการมีรายได้ จากการขายขยะ			